

Tutu ña kà'an cha'a' tiñu jà'a ndra tatun Jesucristu

Jesuu, chà'a ra tu'un ña ni kichi Tati Íí Ndioo

1 ¹Ma tutu nunuu ña tãì nuun, yo'o Teófilo, tãì yi ikan na kutu'vaun ndisaa tiñu jà'a Jesuu chi'in ma tu'un jàna'a ra nda ora kicha'a ra jà'a ra yi, ²ta nda ora kēta ma kivi ña ndāa ndiko ra andivi. Ta ora takāaga ku'un Jesuu andivi, ji'naga kātitu'un ra nuu ndra kùu tatun ra, nda tiñu ìyo yi ña ja'a ndra, va jà'a ra yi chi'in Tati Íí Ndioo, ikan na koto kachin maa ndra yi, nda tiñu ìyo yi ña ja'a ndra. ³Takan kūu ta ora cha yā'a ña chī'í ra, tajan kēta ndito ndiko ra nuu ma ndra kùu tatun ra, ta jàna'a ra kua'a' nakuyi nuu ndra. Ta ikan ndē'e ndra, ti ndicha ña nātaku ndiko ra. Ta uvi xiko kivi kùu yi ña chīyo Jesuu chi'in ndra ña jàna'a ra nuu ndra, naja kua kàa nuu chà'nda Ndioo tiñu.

⁴Takan kūu ta ora juuni ìyo ga ra chi'in ma ndra tatun ra, tajan te'en nāka'an Jesuu chi'in ndra:

—¡Na kēe ndo ma ñuu Jerusalén! ¡Na kindoo ndo ikan, nda kati chinu ma tu'un chā'a ma Tatái nuu ndo! Ta ma tu'un ikan, ti juuni cha kātitu'in yi nuu ndo ndia. ⁵Ndicha kuii ti chi'in takuini jākunduta ma Xuva ma ñivi, va tiá iti' nuu, Ndioo ni jakunduta ndo chi'in ndatu ma Tati Íí Ra. —Takan kàti Jesuu.

Jesuu, ndàa ra kuà'an ra iti' andivi

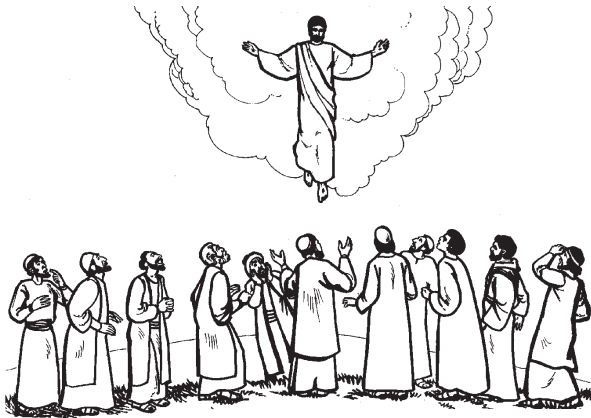
⁶Tajan ma ndra ka'ìin ti'vi chi'in Jesuu, te'en kicha'a ndra chìkatu'un ndra nuu ra:

—Yo'o, Racha'nu, ¿a vitin ni jakakun ñuu Israel, ikan na kuu ka'nda yo tiñu juuni nuu maa yo? —kàti ndra chi'in ra.

⁷Tajan te'en nāka'an ndio Jesuu chi'in ndra:

—Tüvi ìyo yi ña koto ndo nda kivi, ta nda kuiya kùu yi ña ni ja'a Tatái yi, ti uvanuu rakan kùu ra ña chìto ra nda kivi ni ja'a ra yi, ti ìyo ndatu ra. ⁸Ta ndyo'o ti ni ni'ì ndo ndatu ma Tati Í Ndioo ora ni kichi yi koo yi chi'in ndo. Ta ikan jan ku'un ndo kujana'a ndo tu'un cha'i ñuu Jerusalén, ta ninii ñu'u' Judea, ta ñu'u' Samaria chi'in ninii ka'nu ñu'u' ñuñivi, ikan na koto ndisaa ma ñivi ìyo ñuñivi yi —kàti Jesuu.

⁹Ta ora chinu kà'an ra te'en, tajan ndē'e ma ndra kùu tatun ra ña ndāa ra kuà'an ra iti' andivi. Ta ikan chāsi iin viko ra,

Nuu ndāa Jesuu kuà'an ra iti' andivi (1:9)

ta tüva nī nde'e ndra ra. ¹⁰Takan kùu, ta ora juuni ka'ìin ndra ndē'e ndra naja kua kuàndaa Jesuu iti' andivi, tajan kēta uvi ndra ñu'u ja'ma kuichin yatin xiin ndra, ¹¹ta te'en kīcha'a ndioo yi kà'an yi chi'in ma ndra kùu tatun Jesuu:

—Ndyo'o ndra kichi ñu'u' Galilea, ÿna ndē'ega ndo iti' andivi! Ti ma ra ndē'e ndo ña kuà'an, juuni ma ra chiyo chi'in ndo kùu ra, va vitin cha ndāa ra andivi. Ta ni kichi ndiko ra inga cha'a', takua ndē'e ndo ra ña kuà'an ra. —Takan kàti ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo nuu ndra.

Kàchin ndra tatun Jesuu, Matías, na ndaki'in ra tiñu chiyo ma ndi Juda

¹²Tajan kēe ndra tatun Jesuu nda yuku nàni Olivu. Ta kuà'an ndra iti' ñuu Jerusalén vati iin ñuu kàndii yatini

kùu yi, ti na kùu kee chika na kakunuu na ma kivi nindeo, takan kà'an ma ley ma ndian judú. ¹³Ta ora chāa ndra ma ñuu Jerusalén, ta ndāa ndra iin ve'e ìyo nda siki nuu takani ndòo ndra. Ta ndisaa ndrakan, nàni ndra te'en: Petu', Xuva, Jandiau, André, Lipe, Tomá, Tolo, Mate, chi'in Jandiau se'e ra nàni Alfeu, ta Juda se'e Jandiau, ta ra nàni Simón, iin ra kùuni kanita'an chi'in ñuu Roma kùu ra. ¹⁴Yakan va ndisaa ndrakan kùti'vi ma ikan ta kà'an ndra chi'in Ndioo nani kivi ti inuuni ma ña chànini ndra. Ta chi'in ndra juuni kùti'vi ndra yani Jesuu chi'in Ndiya ña kùu ma'á ra, ta inga tuku ñivi ña'a ndia.

¹⁵Tañu ma kivi ikan, kùti'vi kua'a' ma ndian chìnuni tu'un Jesuu. Ta ìyo iin iin cientu oko ta'an na kùti'vi ma ikan. Ta ikan chūndaa ndio ma Petu', ta te'en kīcha'a kàtitu'un ra nuu na:

¹⁶—Ndyo'o ndian yani, cha chīnu ma tu'un kā'an ma Tati Í Ndioo nuu ma racha'nu David taji'na. Ti David, cha tāa ra yi nuu ma tutu Ndioo naja kua kūu yi chi'in Juda, ra xikoña'a cha'a' Jesuu. Ti rakan jāna'a ra nuu ndra ma nuu ìyo yi ña kùu nata'an ndra Jesuu ta tiin ndra ra, ¹⁷vaji juuni iin ra jàkua'a chi'in Jesuu kùu ra niku. Vati jā'a ra ma tiñu takua jà'a yo ndia. ¹⁸Va kēta iin kivi ña chā'an Juda, ta jāta ra iin ñu'u' chi'in ma xu'un' tia'vi ndra ra cha'a' ma tu'un vata ña tāva ra cha'a' Jesuu. Ta ikan kōyo Juda iti' xini ra, ta ndāta tichi ra. Ta kēe chiti ra, ta chī'í ra. ¹⁹Takan kūu ta ora chīto ñivi ìyo ñuu Jerusalén ña tā'an Juda, ta jākunani na ma ñu'u' ikan, Ñu'u' Acéldama, vati ma tu'un ikan kùuni yi ka'an yi: Ñu'u' Níí chi'in ma tu'un kà'an na. ²⁰Ti nuu tutu Salmu te'en kà'an yi cha'a' Juda:

Ma nuu chīyo ra, na ndakuu yi iin tichi ku'u taxiin, nuu ni'iin na na kōo.

Ta juuni kà'an yi te'en ndia:

Inga ra, na ndaki'in tiñu chīyo ra, kàti yi.

²¹Ìyo ndra takani chàkunuu chi'o ndisaa tiempu, nda ora chīyo Racha'nu Jesuu tañu yo. ²²Vati ndrakan ìyo ndra chi'in yo, nda ora jākunduta Xuva ma Jesuu, ta nda ora ndāa ra kuà'an ndiko ra iti' andivi. Ta vitin ìyo yi ña kachin yo iin ra ìyo tañu ma ndra chàkunuu chi'o, ta ndaki'in ra tiñu jà'a yo. Ta indukuni kakunuu ra chi'o ña kàtitu'un ra naja kua nātaku Jesuu. —Takan kàti Petu'.

²³Yakan va kâchin ndra uvi ta'an ma ndra chàkunuu chi'in ndra: Kusé Barsabás, ra juuni nàni Justo ndia, ta inga ra nàni Matías. ²⁴Ta ikan kîcha'a ndra kà'an ndra chi'in Ndioo te'en:

—Yo'o Racha'nu ña nàkoto naja kua chànini ndisaa ndi. Na nde'un minduvi ndra'ya, ta na jana'un nuu ndi nda ra kùu ra kàchíun, ²⁵ña ndaki'in tiñu chíyo Juda, ikan na ndoo ra kùu ra tatun chi'in ndi. Vati Juda jānaa ra ma tiñu chíyo ra jà'a ma kuati jā'a ra ora kuà'an ra ma nuu ìyo yi ña ku'un ra. —Takan kà'an ndra chi'in Ndioo.

²⁶Tajan kîcha'a ndio ndra chàsiki ndra chi'in yuu kuati, ta jākanaa Matías, ti ma yuu ikan kōyo yi kuenda ra. Ta nda ma ora ikan kîcha'a ra kùu ra tatun chi'in ndi uchi iin tatun Jesuu.

Ora kîchaa Tati Í Ndioo

2 ¹Ora kēta iin viko ña jàka'nu ñivi judíu ña nàni Pentecosté, ma kivi ikan kūti'vi tandi'i ñivi chìnuni tu'un Jesuu ma ikan. ²Ta ikan numini chīni na ña ni'i jà'a yi iti' andivi, takua jà'a iin tati ña ya'a ni'i chàkin ninii ma tichi ve'e nuu ka'lin na. ³Ta kēta iin ña kàa takua kàa yaa ñu'ú, ta chitakuati yi xini ii'iin na. ⁴Ta ndisaa na ki'vi ma Tati Í Ndioo tichi anima na. Ta ikan jan kîcha'a kà'an na siin siin tu'un ña tüvi chito na kà'an na, ti ma Tati Í Ndioo jā'a ña na kutu'va na kà'an na ma tu'un ikan.

Nuu kîchaa Tati Í Ndioo (2:1)

⁵Ta ma kivi ikan ìyo kua'a' ñivi judú ñuu Jerusalén, ndian kīchi nuu chika, nini ka'nu ñuñivi. Ta ndiakan ti ndian ya'a jàchi'in ma ña kà'an ma ley Ndioo kùu na. ⁶Tajan kùti'vi ndio ma ñivi ora chīni na ña ni'li jà'a ndio ma tati ikan. Ta ikan ndè'e na ma ndian chìnuni tu'un Jesuu, ña ni tüva chito na naja kua chànini na. Ti ma ndian chìnuni ikan kà'an na tu'un kà'an inga ñivi. Va kùtunini ma inga na yi, ti tu'un kà'an na kùu yi. ⁷Ta ndava kuà'an tati na ndè'e na ma ña jà'a inga na. Tajan kīcha'a na chīkatu'un ta'an na:

—¿Ta naja kùu ja'a na kà'an na tu'un kà'an yo tuva ñivi kīchi ñu'u' Galilea kùu na? ⁸¿Ta naja kua kùu yi ña ii'in yo chīni yo ña kà'an na tu'un kà'an yo, ta siin siin ñuu yo? ⁹Vati ma tañu yo ìyo ndian kīchi ñu'u' Partia, ñu'u' Media, ñu'u' Elam, ñu'u' Mesopotamia, ñu'u' Judea, ñu'u' Capadocia, ñu'u' Ponto, ta nda ñu'u' Asia ndia. ¹⁰Ta juuni ìyo ndian kīchi ñu'u' Frigia, ñu'u' Panfilia, ñu'u' Egiptu, ta ñu'u' Libia, ña kàndii yatini ñu'u' Cirene, ta ndian kīchi ñuu Roma ndia. ¹¹Ìyo ndian kùu ñivi judú nda ora kàku na, ti tatá na kùu ñivi judú. Ta inga na, jākua'a na, ta ikan kī'vi na kuenda ñivi judú. Ta juuni ìyo ndian kīchi ñu'u' Creta chi'in ñu'u' Arabia ndia. Yakan va vaji siin siin kà'an ta'ii'in yo, va chi'in ma tu'un kà'an ta'ii'in yo kùtunini yo tu'un kà'an ndian kùu ñivi Ndioo cha'a' ma tiñu ka'nu ña jà'a ra —kàti na.

¹²Ta ikan ndisaa ndio na ndava kuà'an tati na, ti nī töve chito na nayi chànini na. Ta ikan jan te'en kīcha'a na chīkatu'un ta'an na:

—¿Ta nayi kùuni yi ka'an yi ña jà'a na te'en? —kàti na.

¹³Va ìyo inga ndian kà'an ti'ini te'en:

—Jà'a na takan ti ndian chīni kùu na —kàti na.

Petu' kàtitu'un ra nuu ñivi cha'a' ma Racha'nu Jesuu

¹⁴Yakan va, Petu' chūndaa ra chi'in ma ndi uchi iin tatun Jesuu, ta te'en kīcha'a ra kà'an ni'li ra chi'in na:

—Ndyo'o ñivi judú, ta ndisaa ñivi ìyo ñuu Jerusalén, jna koto ndo tu'un i'ya, ta na taso'o va'a ndo ña ni ka'in!

¹⁵Ma ndian ka'lin chi'in ndi i'ya, yūvi ndian chīni kùu na takua chànini ndo, vati já kaa iin na'ani kùu yi. ¹⁶Yakan va yūvi takan kùu yi, ti ña'a kùu ña tà'an ndra takua kàtitu'un

racha'nu Joel, ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na. Ti rakan te'en kà'an ra ma ña kātītu'un Ndioo nuu ra:

¹⁷ Te'en ni kuu nuu ni kicha'a ndi'i ñuñivi, kàti Ndioo.

Ni tachī Tati Iī nuu ndisaa ñivi ñuñivi, ta ikan ni koo yi chi'in na.

Ta ma se'e ndo, ra'ii a ña'a', ni ka'an na tu'un yu'i.

Ta ma ndian yoko, ni nde'e na ña ya'a ka'nu ña ni jana'i nuu na.

Ta ma ndian cha'nu, ni ja'i ña na koyo ma chani nuu na.

¹⁸ Ta juuni ni tachī ma Tati Iī nuu ma ndian kùu musui, ra'ii a ña'a',

na koo yi chi'in na ma kivi ikan, ta na ka'an na tu'un yu'i ja'a yi.

¹⁹ Ta iti' andivi ni jana'i nuu ndo kua'a' ndatu ka'nu.

Ta ñivi ñuñivi ni nde'e na tundo'o.

Ni kati' kua'a' níí na, ta ni kayu kua'a' nakuyi jà'a ma ñu'ú.

Ta ni kutu kua'a' ñu'ma ma ñuñivi ndia.

²⁰ Ta ma tatá nikandii ni nda'va ra.

Ta tatá yoo ni ndakuu kua'á ri takua kàa níí,

antea ña keta kivi ya'a ga ka'nu ta íí, ña ni kichi Racha'nu chito'o yo.

²¹ Va ndisaa ndian chikan nuu Racha'nu Ndioo ña na

jaka'nuni ra ma kuati na, ni kakú na nuu ma tundo'o ikan.

Takan kàti Ndioo, kàti ma tutu ña tãa ma racha'nu Joel taji'na.

²² Taso'o va'a ndo ndyo'o ñivi ñuu Israel ña ni ka'in chi'in ndo! Ti takua ndyo'o cha chito va'a ndo, cha'a' ma tiñu jà'a Racha'nu Jesuu, ra kichi ñuu Nazaret. Rakan kùu ra kàchin Ndioo ta jāna'a ra ra nuu ndisaa ndo. Ti Ndioo chā'a ra ña na ja'a Jesuu kua'a' ndatu ka'nu ra nuu ndo, ta juuni jā'a ra ña na jana'a ra kua'a' seña kuenda ma kuiya ni kichi. Ta juuni jāva'a ra kua'a' nakuyi chi'in ndatu ra ndia. ²³ Vati ora takā'an koo Jesuu chi'in ndo, cha chito Ndioo nayi ni ja'a ndo chi'in ra. Yakan va takan kuu yi. Ta ora cha iyo Jesuu chi'in ndo tajan chā'a ndo ra nuu ma ndra kini, ta tākaa ndra ra nuu kruu, ta ikan na kuvi maa ra. ²⁴ Va Ndioo jānataku ndiko ra ra, ta tāva ra ra tañu ñivi ndií, ti na kuu kindoo ra chi'in ndian ndií ndisaa tiempu jà'a ma ndatu Ndioo. ²⁵ Ta ma racha'nu Rey David, ra chiyo tatiempu, te'en kà'an ra cha'a' Jesuu:

Chìtoi, ti ìyo ma Racha'nu Ndioo chi'in, ndisaa kivi ti
jàkuenda ra yu'u.

Yakan va tüvi yu'vi vaji ni nde'i tundo'o.

²⁶ Ta cha'a' yakan kùu yi ña chisii animai, ta chítai, ti ya'a sii
kùuni.

Vati chítai ti ndicha ña ni nataku ndikoi endeeni.

²⁷ Ta töve ndàkoun yu'u tañu ñivi ndí.

Ta töve ku'vaun ña na ta'yu ñunda'yui,
ti yu'u kùu ma ra í ña kùu musun.

²⁸ Ti maun jàna'a nui ma iti' nuu koi chi'un.

Ta juuni ya'a chisii ora ni koi chi'un nuu ìyoun.

Takan kàti David —kàti Petu'.

²⁹ Tajan te'en nàka'an tuku Petu' chi'in na:

—Ndyo'o xaa, kùuni ka'in iin tu'un ndaa nuu ndo cha'a' ma
Rey David, ra kùu ñivi yo, ra chiyo taji'na. Ta rakan, ti kēta
iin kivi ña chí'í ra. Ta ikan kūchi ra. Ta ma nuu ñaña ra, juuni
ìyoga yi nda vitin yatini nuu ìyo yo. ³⁰ Yakan va ma racha'nu
David, kùu ra iin ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na. Ta
juuni chító ra ti Ndioo chā'a ra ma tu'un nuu ra ña ni koo iin
ñivi ra ña ni ka'nda tiñu ma kuiya vāchi. ³¹ Ta kà'an ra yi ta iin
ma ña chākuu yi, vaji takā'an kuu yi. Yakan va ma kivi kà'an
David ma tu'un ikan, juuni kà'an ra kuenda ra Cristu naja
kua ni nataku ndiko ra. Ta kàti ra ti ma ra kùu Cristu, töve ni
ndoo ra nuu ñaña ra. Ta ma ñunda'yu ra na tüvi nī ta'yu yi
ndia. ³² Yakan va cha chító yo ti Ndioo jānataku ndiko ra juuni
ma Jesuu, ra chí'í nuu kruu. Ta kuenda ña'a, ndisaa ndi kùu
ndi testigu, ti ndē'e ndi ña ndicha ña ndito Jesuu vitin. ³³ Ta
Jesuu ndāa ra kuà'an ra kuàkunandi ra chiyo kua'a Ndioo nuu
ìyo ndatu ra. Ta ikan chā'a Tatá Ndioo, Tati Í ra nuu ra, vati
kua ikan cha chā'a ra tu'un nuu ra. Ta ikan juuni Jesuu, tāchi
Tati Í Ndioo nuu yo nde've. Ta ña'a kùu ña ndē'e ndo ta chīni
ndo nda che'e. ³⁴ Ti yüvi David kùu ra ña ndāa ra andivi ta
chūnandi ra chiyo kua'a Ndioo, vati juuni maa ma David te'en
nāka'an ra:

Ma Racha'nu Ndioo te'en kà'an ra chi'in ma ra chito'i:

“Na kunandiun chiyo kua'i, ti i'ya ni ku'vai ma ndatui
nuun,

³⁵ nda kati kanindoyoi ma ndian kànita'an chi'un iti' cha'un.”
Takan kàti Ndioo chi'in Jesuu, kàti racha'nu David taji'na.

³⁶Na koto tandi'i ndyo'o ñivi ñuu Israel, ma tu'un ndaa. Ti juuni ma Jesuu ra chā'ni ndo nuu kruu, juuni kùu ra Cristu ta chito'o yo, jà'a Racha'nu Ndioo —kàti Petu'.

³⁷Ta ora chīni ma ñivi ka'iin ikan ma tu'un kà'an Petu', nda'vi kùuni na, ta kīcha'a na chikatu'un na nuu Petu' chi'in nuu inga ndian kùu tatun Jesuu te'en:

—¡Ndyo'o xaa! ¿Nayi ìyo yi ña jà'a ndi? —kàti na.

³⁸Tajan te'en nāka'an Petu' chi'in na:

—¡Na chikoni'i anima ndo chi'in Ndioo! ¡Ta na kunduta ndo chi'in sivi Jesucristu, ikan na janaa Ndioo kuati ndo, ta takan na ku'va ra ña na koo ma Tati Í Ndioo chi'in ndo! ³⁹Ma tu'un i'ya Ndioo chā'a yi kuenda ndo ta juuni kuenda se'e ndo. Ta juuni chā'a ra tu'un ra kuenda ndian ìyo chika a ndian ìyo yatini, vati kùu yi kuenda tandi'i ndyo'o ndian kāchin Racha'nu Ndioo ña kuu ndo ma ñivi ra. —Takan kàti Petu'.

⁴⁰Takan kūu ta juuni kà'an Petu' tiá kua'a' tu'un kuenda Jesuu, ta te'en kātitu'un ra nuu ñivi ikan ña chūndayu'u ra na chi'in tu'un i'ya:

—¡Na kundachiyo ndo xiin ñivi jà'a ña kini ìyo ñuñivi i'ya koto ndakuu kini ndo ndia! —Takan kàti ra.

⁴¹Yakan va ndian chīnuni ma ña kà'an ra, ndiakan kùu ndian kūnduta. Ta ma kivi ikan ti kī'vi iin uni mii ñivi, ndian chīnuni ma iti' kuà'an Jesuu. ⁴²Ta ndisaa na jàchi'in na ma tu'un jàna'a ma ndra tatun Jesuu. Ta ikan indukuni jāchaa na ma ndatiñu na chi'in meru na, ti inuuni chānini na. Ta ikan endee kà'an na chi'in Ndioo ora kùti'vi na nuu chà'nda kuati na paan chāchi na.

Naja kua chiyo ma ndian chīnuni tu'un Jesuu taji'na

⁴³Takan kūu ta ndisaa na, ndava yù'vi na ta ndava kuà'an anima na ña ndè'e na kua'a' tiñu ka'nu jà'a ma ndra tatun Jesuu, ti jànda'a ndra kua'a' ñivi ta jà'a ndra inga tiñu ka'nu chi'in ndatu ña chà'a Jesuu nuu ndra. ⁴⁴Ta ma ndian chīnuni ma tu'un Jesuu, endee ìyo ti'vi na chi'in ndisaa ta'an na ndisaa kivi ti inuuni chānini na. Ta induku jāchaa na ndisaa ña ìyo nuu na chi'in ta'an na. ⁴⁵Ta xīko na ti'yo na, ta tandi'i inga ndatiñu na. Ta ikan chà'a na xu'un' nuu ta'an na tuva ìyo nayi kùmani nuu na. ⁴⁶Ta ndisaa kivi kùti'vi na ma veñu'u ka'nu ñivi judfu ña ndaa ñuu Jerusalén chi'in tave'e tave'e

ndian meru na ña chìnuni, ña chà'nda java na paan. Ta ikan jan kīcha'a na kūsama na ma nuu ìyo ti'vi na, vati ya'a chīsii anima na ti ya'a va'ani na chi'in ta'an na. ⁴⁷Ta jàka'nu na Ndioo, ta tandi'i ma ñivi ìyo ma ñuu tiñu'u na na ndia. Ta tandi'i kivi ìyo tiá ga kua'a' ndian cha kī'vi iti' Jesuu, ta ndiakan kùu ma ndian kāchin ra ña ni kakú jà'a ra.

Iin ra cha'a pe'lu ndà'a ra

3 ¹Iin kivi kuà'an Petu' chi'in Xuva veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén kaa uni chani'ini, vati ma ora ikan kùu ora kà'an ñivi judú chi'in Ndioo veñu'u ikan. ²Ta ma yukora veñu'u ikan nàndi iin ra kùkue'e cha'a pe'lu, ña takani kùkue'e ra nda ora kāku ra. Ta rakan ti nani kivi chàndaka na ra ma ikan, ta chàjakunandi na ra yatin ma yukora veñu'u ña nàni Yukora Vii. Ikan na ndakan ra xu'un' nuu ma ndian yà'a ikan. ³Ta ma kivi ikan ora ndē'e ma ra kùkue'e ma Petu' chi'in Xuva ña chani ki'vi ndra ma yukora ikan, ta kīcha'a ra chīkan ra xu'un' nuu ndra. ⁴Yakan va ora ndē'e ndra ma ra kùkue'e ña nàndi ra ikan, tajan te'en kīcha'a kà'an Petu' chi'in ra:

—¡Nde'e nuu ndi! —kàti ra.

⁵Tajan ma ra kùkue'e, ndē'e ra nuu ndra, ti chànini ra ña ni ku'va ndra xu'un' nuu ra, kùuni ra niku. ⁶Va ma Petu' te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Töve xu'un' plata nuu ndi ta ni oro ndia, ña ku'va ndi nuun, va ndava ni kùuni ìyo nuu ndi kùu ku'va ndi yi nuun.
—Takan kàti Petu' chi'in ra.

Nuu jànda'a Petu' iin ra cha'a pe'lu chi'in ndatu Jesucristu (3:1)

Ta ikan nāka'an ndiko Petu' inga cha'a' te'en:

—Chi'in ndatu Jesucristu, ra ŋuu Nazaret, kà'in chi'un ña na ndetaun ta kakaun —kàti ra.

⁷Tajan ora chīnu kà'an Petu' te'en, ta tīin ra chiyo nda'a' kua'a ma ra kùkue'e, ta jāndeta ra ra. Ta ma ora ikani numini ndākuu ni'i ma cha'a ra chi'in iki cha'a chondo ra. ⁸Tajan ma ra kùkue'e ikan, iin ndāvani ra, ta kīcha'a ra chīka ra. Ta ikan kī'vi ra yukora veñu'u chi'in ndra, va juuni chi'in cha'a maa ndio ra chīka ra. Ta endee ndāva ra ña jàka'nu ra Ndioo ti ya'a chīsii ra. ⁹⁻¹⁰Takan kūu tajan ma ndian ka'iin tichi veñu'u ikan, ora ndē'e na ra ña jàka'nu ra Ndioo, ta chīka ra, ta ndava kuà'an tati ndio na, ta yū'vi na ndè'e na ma ña jā'a chi'in ra ña ndā'a ra. Ta nākoto na ra ti juuni ma ra chūnandi yukora veñu'u vii chīkan xu'un' kùu ra.

Ndaa Petu' ma corredor Salomón, ña kàtitu'un ra nuu ñivi

¹¹Takan kūu ta ma ra cha'a pe'lu ña cha ndā'a, endee tüvi jaña ra ma Petu' chi'in Xuva. Ta ndisaa ñivi ndava kuà'an tati na ndè'e na ma ra kùkue'e. Ta kāndakunu na kuà'an na iti' Corredor Salomón nuu ka'iin ndra. ¹²Ta ora ndē'e Petu' ña chākoyo kua'a' ñivi nuu ra, ta kīcha'a ra kà'an ra te'en chi'in na:

—Ndyo'o ñivi israelita, ndè'i ndo ña ndava kuà'an tati ndo ndè'e ndo ña ndā'a ma ra kùkue'e i'ya. ¿A chānini ndo ña jānda'a ndi ra chi'in ndatu maa ndi?, kùuni ndo. ¿A chānini ndo ña chīka ra'ya vitin jà'a ndi ti ñivi í kùu ndi?, kùuni ndo. ¿Va yūvi takan kùu yi! ¹³Ti ndā'a ra'ya chi'in ndatu Ndioo jà'a Jesuu. Ti ñivio cha'nu chiyo taji'na, ra nani Abraham, ta Isaac, ta Jacob, ndrakan kùu ndra jāka'nu Ndioo taji'na ora chiyo ndra. Juuni Ndioo ikan kùu ra ña jāka'nu ra Se'e ra Jesuu, ra kùu musu ra. Va ndyo'o tīin ndo Jesuu ma i'ya ta chāndaka ndo ra nuu Pilatu. Ta ora kùuni Pilatu jaña ra ra ta tüvi nī cha'a ndo ña na ja'a ra yi, ¹⁴vaji ma Cristu kùu ra iin ra í ta ndaa. Va ndyo'o java chikan ndo ña na jaña ra iin ra chā'ni ñivi. ¹⁵Ta takan chā'ni ndo ma ra chā'a kivi koo yo chi'in Ndioo. Va Ndioo jānataku ndiko ra ra. Ta cha'a' ña'a kùu yi ña ndyu'u kùu testigu, yakan va chā'a ndi kuenda nuu ndo.

¹⁶Vati yakan va ma ra kùkue'e i'ya ndisaa ndo nākoto ndo ra, ta vitin ndè'e ndo ra ña cha ndā'a ra. Ta yūvi ndyu'u

jā'a yi, vati ma ndatu Jesuu kùu yi ña jā'a yi takan cha'a' ña chìnuni ndi ma ña kà'an ra. Ta ndicha kuii ti chìnuni ndi ña ìyo ndatu Jesuu, ti juu yi jānda'a ndisaa ma kue'e ña ndo'o ma ra kùkue'e ikan. Ta yakan kùu ma ña ndè'e ndisaa ndo vitin.

¹⁷Yakan va ndyo'o xaa, cha ch̀toi ti maa ndo chi'in ndra kuxini nuu ndo chā'ni ndo Jesuu ma i'ya. Va jā'a ndo yi ti töve ch̀to ndo ña ra jā'a tiñu Ndioo kùu ra. ¹⁸Takan kùu va te'en jāchinu Ndioo ma ña kā'an ndisaa ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na: ti ma ra kùu Cristu ni nde'e ra tundo'o, ta ni kuvi ra, kāti ndra. ¹⁹Yakan va na ndakoo ndo iti' kini kuà'an ndo, ta chikoni'i ndo iti' kuà'an Ndioo, ikan na janaa ra ma kuati ndo. Ta takan kùu ku'va Ndioo iin tiempu vii ña koo ndo. ²⁰Vati ni keta ora ña ni tachi ndiko Ndioo ma Jesucristu nuu ñivi ñuñivi, ti rakan kùu ra kāchin ra ña na kuu ra Cristu, ora takā'an koo ñivi ñuñivi i'ya. ²¹Yakan va vitin ìyo yi ña kindoo ndio Jesucristu andivi, nda kati keta ora ña jàndova'a ji'na Ndioo ndisaa nakuyi. Tajan ni kichi ndiko Jesucristu ma takua kā'an Ndioo chi'in ma ndra íí ña kā'an chi'in tu'un yu'u ra, ndra chíyo taji'na, ña ni kuu yi. ²²Ti ma Moisés te'en kā'an ra chi'in ma ndra kùu ñivio chíyo taji'na: “Ni jaketa ma Ndioo iin ra ñivio ña ni ka'an chi'in tu'un yu'u Ndioo indukuni takua kà'in chi'in tu'un yu'u ra nuu ndo ndia. Yakan va na jachi'in ndo ndisaa ma ña ni ka'an ra! ²³Ta ndisaa ma ndian tüvi ni jachi'in ma ña kà'an ra, tüva ni kuu na ñivi Ndioo.” Takan kāti Moisés taji'na.

²⁴Ta te'en nāka'an ndiko Petu':

—Ta ndisaa ma ndra kā'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, nda tiempu chíyo Samuel ta iti' nuu, juuni kā'an ndra kuenda ma kivi vitin. ²⁵Ma ndra kà'an chi'in tu'un Ndioo kà'an ndra ña ni ku'va Ndioo ma ña va'a nuu ma ñivi ra. Ta ndyo'o kùu ndian ni ni'i ndo yi. Ta juuni ni ni'i ndo ma tu'un ña jāndo'iin ra chi'in ma ñivio chíyo taji'na. Ti Ndioo te'en kā'an ra yi chí'in Abraham taji'na: “Ndisaa ñivi ìyo ñuñivi ni ja'ii na cha'a' ma ra kùu ñiviun ña ni koo tiá iti' nuu.” Takan kāti Ndioo. ²⁶Ti ora jānataku Ndioo ma ra Se'e ra, ji'na tāchi ra ra nuu ndyo'o ndian ñivi judú ña na ja'íí ra ndo, ikan na ndakoo ta'ii'iin ndo ma iti' kini kuà'an ndo ta na tandikun ndo ku'un ndo ma iti' ra. —Takan kà'an Petu'.

**Tiin ndra sutu veñu'u ka'nu Petu' chi'in
Xuva, ta tìsokuati ndra ndra**

4 ¹Petu' chi'in Xuva juuni kà'anga ndra nuu ma ñivi, ora chāa ma ndra sutu cha'nu chi'in ma ra chà'nda tiñu nuu jandaru veñu'u, chi'in ndracha'nu saduceu ña ²ya'a kùxaan ndra, ti jàna'a Petu' chi'in Xuva nuu ñivi ña nātaku ndiko Jesuu tañu ñivi ndií. Ta ña'a jàna'a yi ti ndicha ña nātaku ndiko ma ñivi ndia. ³Ta cha'a' yakan tiin ndra ndra. Ta tava cha ini kùu yi, yakan va, tì'i ndra ndra vekaa. Ta nda inga kivi ora kundichin tāva ndra ndra. ⁴Va kua'a' ñivi tāsò'o na tu'un kàtitu'un Petu' chi'in Xuva. Ta ora ikani kīcha'a na chìnuni na tu'un Jesuu nda kati kī'vi iin u'un mii ndra'ii, iti' kuà'an Jesuu. Ta siin kùu ma ñivi ña'a' ndia.

⁵Ta ora tuvi inga kivi, tajan kùti'vi ma ndra chà'nda tiñu nuu ñivi judíu ñuu Jerusalén, ta juuni kùti'vi ndracha'nu chi'in ndra matru jàkua'a tutu Ndioo. ⁶Ta juuni ikan ndaa sutu Anás. Ta rakan ti, iin sutu kuxini kùu ra, chi'in Caifás, Xuva, Jandu, ta tandi'i ndra kùu ñivi sutu cha'nu ikan. ⁷Tajan tāchi ndra tiñu nuu ma jandaru veñu'u ña na kutava ndra Petu' chi'in Xuva vekaa. Tajan chātava ndra ndra ta kūtaa ndra ndra ma'ñu ma ndra cha'nu ikan. Ta ikan jan te'en kīcha'a chīkatu'un ndra nuu Petu' chi'in Xuva:

—Ndyo'o xaa, ¿yo tāva tiñu nuu ndo a yo sivi nàka'an ndo ña jà'a ndo takan? —kàti ndra.

⁸Va taku ma Petu', ti iyo ma Tati Í Ndioo chi'in ra, ta te'en kīcha'a kà'an ra chi'in chinituni ra jà'a yi:

—Tandi'i ndyo'o ndracha'nu chi'in ndra chà'nda tiñu ma ñuu. ⁹¿A ndyo'o, chīkatu'un ndo nuu ndi naja kua kùu yi ña ndōva'a ma ra kùkue'e i'ya? ¹⁰Va'ani. Na katitu'un ndi nuu ndo, ikan na koto ndyo'o, ta tandi'i ñivi ñuu Israel, ti ra kùkue'e i'ya, ra ndè'e ndisaa yo vitin, cha ndā'a ra jà'a juuni ma ndatu Jesucristu, ra kīchi ñuu Nazaret, ra tākaa ndo nuu kruu kùu ra. Va Ndioo jānataku ndiko ra ra. ¹¹Yakan va Jesuu kùu ma yuu ña jāchiyo ndyo'o ndra kùu laba'ni ña jàva'a ve'e. Ta vitin juuni yuu ikan kùu yi ña ndākuu ka'nuga yi kua tandi'i yuu ña jà'a ndo ve'e vitin. ¹²Yakan va ni'iin inga ñivi, kùu jàkakú na yo, ti töve nī cha'a Ndioo ndatu ra nuu ni'iin

ñivi ñuñivi, ti nuu Jesucristuni, chā'a ra yi, ikan na jakakú ra yo. —Takan kàti Petu' chi'in ndra.

¹³Yakan va ndē'e ma ndracha'nu ka'ïin ikan ña tüvi yu'vi Petu' chi'in Xuva ora kà'an ndra. Tajan ma ora ikani, numini nākuni ndra ña ndra tüvi nī cha'an jakuela kùu ndra, ti ndra nda'vini kùu ndra. Ta ndava kuà'an tati ndra ora chīni ndra ma tu'un kà'an ndra. Ta juuni nākuni ndra, ti ndra jākua'a chi'in Jesuu kùu ndra ndia. ¹⁴Yakan va ndē'e ma ndra kuxini ti, ndicha ña ndā'a ma ra kùkue'e. Ta ndaa ra chi'in ndra ndia, yakan va, na kùu tisokuati ndra ma Petu' chi'in Xuva. ¹⁵Ta ikan jan, ma ndra matru jākua'a tutu Ndioo, te'en nāka'an ndra nuu ndra:

—¡Na kee ndo ma nuke'e nundani! —kàti ndra.

Ta ikan jan, kēe ndio ndra ma nuke'e nundani.

¹⁶Tajan te'en kīcha'a nàtu'un ta'an ma ndra kuxini:

—¿Ta vitin, nayi ìyo yi ña ja'a yo chi'in ndra'ya? Ti ndisaa ma ñivi ñuu Jerusalén cha chīto na, ti jānda'a ndra ma ra kùkue'e. Ta kùu ka'an yo nī'iin nakuyi chata ma ña va'a jā'a ndra. ¹⁷Yakan va na ka'an xaan yo nuu ndra, ikan na kà'an ga ndra tiá tu'un Jesuu nuu ma ñivi, koto koto tiá ñivi ma tu'un Jesuu, ta ki'vi na iti' kuà'an Jesuu ndia. —Takan kàti ndra ña nàtu'un ta'an ndra.

¹⁸Ta takan kūu tajan chāki'in ndra Petu' chi'in Xuva inga cha'a', tajan te'en kīcha'a kà'an ma ndra kuxini chi'in ndra:

—¡Tuva kùuni ndi ña jana'aga ndo, nī'iin ga tu'un kà'an cha'a' Jesuu nuu nī'iin ñivi ma tiá iti' nuu! —Takan kàti ma ndra kuxini chi'in ndra.

¹⁹Va Petu' chi'in Xuva, te'en nāka'an ndra chi'in ndra:

—¿Naja kua chānini ndo, a tiá va'a kuenda Ndioo tu jā'a ndi tiñu kà'an ndo a tiñu kà'an Ndioo?, kùuni ndo. ²⁰Va taku ndyu'u, ti kùu ndakoo ndi ña kàtitu'un ndi nuu ma ñivi ndisaa ma ña ndē'e ndi ta chīni ndi cha'a' Racha'nu Jesuu —kàti ndra.

²¹Yakan va ma ndra chà'nda tiñu veñu'u jāyu'vi ndiko ndra ndra, va jāña ndiko ndra ndra. Ti tüvi nī ni'i ndra naja kua jande'e ndra tundo'o ndra, ti ndisaa ma ñivi jàka'nu na Ndioo cha'a' ma ña va'a ña jā'a ndra. ²²Ta ma ra ndā'a jā'a ma ndatu Jesuu, cha yā'a nduu ra uvi xiko kuiya ra.

Nìvi chìnuni chìkan na ñamani nuu Ndioo

²³Takan kùu ta ora jāña ndra ma Petu' chi'in Xuva, ta kīchaa ndra nuu ka'iin inga ma ndian chìnuni. Ta kīcha'a ndra kàtitu'un ndra nuu na ndisaa tu'un ña kā'an ma ndra sutu cha'nu chi'in ndracha'nu ndia. ²⁴Ta ora chīni na ma tu'un kàtitu'un ndra, tajan iin nuuni te'en kīcha'a ndio na kà'an na chi'in Ndioo:

—Yo'o, Ndioo chito'o yo, ña jā'a ña tūvi ma andivi ta ñuñivi ta tañu'u ta ndisaa ña ìyo nuu yi ndia. ²⁵Juuni maun, kā'an nuu ma Tati Íun ña na ka'an yi nuu ma ra kùu ñivio, racha'nu David, ra kùu musun taji'na chi'in tu'un i'ya:

¡Na tūvi va'a jà'a ma ñivi ña xaani na nde'e na Ndioo, ta juuni tūvi va'a jà'a na, ña chà'nini na iin tiñu ña tōve va'a!

²⁶Va ma ndra kùu rey chi'in inga ndra chà'nda tiñu nuu ñu'u' ñuñivi,

kūti'vi ta'an ndra ña kùuni ndra kanita'an ndra chi'in Racha'nu Ndioo, ta chi'in ra kùu Cristu, ra kāchiun. Takan kà'an ma tutun, yo'o Racha'nu.

²⁷Ta ndicha ña takan kùu ma kua kà'an yi, yo'o Racha'nu. Vati kūti'vi ta'an ma Rey Herode chi'in Ponciu Pilatu ñuu i'ya, chi'in ñivi judú ta ñivi yūvi judú, ña kùuni ndra ka'ni ndra se'un Jesuu, ta rakan ti iin ra í, ra kāchiun ña na kùu ra Cristu, kùu ra. ²⁸Yakan va takan jāchinu ndra ma tiñu ña kāchiun ña ni ja'a ndra niku, yo'o Racha'nu Ndioo, ti maun, cha chito va'un, ti takan ni kuu yi, ora takā'an ja'a ndra yi.

²⁹Ta vitin, yo'o Racha'nu Ndioo chito'o yo, ¡na ki'in kuendaun ma tu'un xaan ña kā'an ndra sutu cha'nu chata ndi! ¡Ta na ku'vaun, ma tundeeniun nuu ndyu'u ndian kùu musun, ikan na yū'vi ndi ora kàtitu'un ndi ma tu'un! ³⁰Ta na nda'a ma ndian ku'vi jà'a ma ndatun, ikan na kuu nde'e ma ñivi kua'a' tiñu ka'nu ta seña ña jà'un chi'in sivi ma se'un Jesuu, ra ya'a ga í. —Takan kà'an ndra chi'in Ndioo.

³¹Tajan ora chīnu ña kā'an ndra chi'in Ndioo, tajan kīcha'a t àan ma nuu ka'iin ti'vi ndra. Ta juuni ma ora ikan, nī'i na ndatu, jā'a ma Tati Í Ndioo. Ta ikan jan, kēe ndio ma ña ndasii na, ta na tūva yu'vi ndio na, ña kàtitu'un na tu'un Ndioo nuu ñivi.

**Ndisaa kuii ndatiñu ñà'a ma ndian chìnuni,
juuni ñà'a tandi'i na kùu yi ndia**

³²Takan kùu ta ndisaa ma ndian chìnuni inuuni chà'nini na, vaji ya'a kua'a' na. Ta juuni kàti na ti ma ndatiñu ñà'a na juuni ñà'a ndisaa na kùu yi ndia. Tüvi kàti na ña ñà'a ma'iin na kùu yi. ³³Chi'in ndatu ka'nu Ndioo, jàna'a ma ndra tatun Jesuu, nuu ma ñivi ña ndicha kuii ña nātaku ndiko Racha'nu Jesuu. Ta juuni chà'a Ndioo ma ñamani ra nuu ndisaa na. ³⁴Yakan va ni'iin ma ndian chàkunuu chi'in ndra, tüvi kùmani ni'iin nakuyi nuu na. Ti ndian ìyo ñu'u' a ve'e, xiko na yi, ta takan ni'i na xu'un', ³⁵tajan chà'a ndio na yi nuu ma ndra kùu tatun Jesuu, na nata'vi ndra yi nuu ma ndian chiniñu'u yi. ³⁶Takan kùu tajan ña'a kùu yi takua jà'a iin ra nàni Kusé, ra kùu ñivi Leví, ra kichi ñuu nàni Chipre. Ra'ya, jākunani ma ndra tatun Jesuu ra, Bernabé, ti ma sivi ikan kùuni yi kà'an yi: Ra ya'a jàndomani inga ñivi. ³⁷Tajan ra'ya kùu ra ña ìyo iin ñu'u' ra, ta xiko ra yi, ta chā'a ra ma xu'un' nuu ma ndra kùu tatun Jesuu.

Ra nàni Ananía chi'in ñasi'i ra, kà'an vi tu'un vata

5 ¹Ìyo iin ra nàni Ananía chi'in ñasi'i ra Safira. Ta vikan, ti ni nduvi vi xiko vi iin ñu'u' vi, ta ni'i vi xu'un'. ²Ta ma ra'ya, ti ndāki'in xe'e ra java ma xu'un' xiko ra ñu'u' ra chi'in ma ñasi'i ra, vati nda maa ña chito va'a ña ma ña jà'a ra ndia. Ta inga java yi, chāndaka ra yi nuu ndra tatun Jesuu, ta kàti ra ti ña'a kùu tandi'i ma xu'un' ni'i ra.

³Ta nāka'an Petu' chi'in ra:

—Yo'o Ananía, ¿ta naja chā'un ña ki'vi ma kui'na tichi animaun? Ta vitin ti cha ki'viun iti' kini, ta kùuniun tavaun iin tu'un vata nuu Tati Í Ndioo, vati tīndixe'un java ma xu'un' kuendaun cha'a' ma ñu'u' xikoun. ⁴Ndicha ti ñu'u' maun kùu yi, ta ndicha kuii ti kùu xikoun yi ta ni'un xu'un' cha'a' yi, tuva kùuniun. ¿Va naja chāniniun ka'un tu'un vata ora ni'un ma xu'un' cha'a' yi, tuva yöve takan kùu yi? Yakan va ma tu'un vata ña já kā'un, tüvi nī ka'un yi nuu ndyu'uni, vati juuni kà'un yi nuu Ndioo ndia. —Takan kàti Petu' chi'in ra.

⁵Tajan ora chīni Ananía ma tu'un kā'an Petu' nuu ra, tajan ma ora ikani ndūva ra ta chī'í ra. Ta ma ñivi ka'iin ikan, ora

chìto na ña chī'í ra, ta kīcha'a na yù'vi ndio na. ⁶Tajan ma ora ikani kīchaa iin ndra yoko tīsukun ndra ja'ma ma ñunda'yu ra. Ta kuà'an yi chí'in ndra nuu ni kuchi yi.

⁷Ta tichi iin uni ora, tajan chāa ma ñasi'i Ananía, ta kī'vian ma nuu ka'iin ndra. Va tüvi ch̀toan ña cha chí'í ma iian.

⁸Tajan te'en kīcha'a ch̀katu'un Petu' nuan:

—K̀unì ña na ka'un ma tu'un ndaa nui. ¿A ndicha ña ma xu'un' i'ya k̀uu ndisaa ma xu'un' nī'i ndo cha'a' ma ñu'u' xiko ndo? —k̀ati ra.

Ta te'en nāka'an ña:

—¡Juu! Ndicha kuu ña takan xiko ndi yi.

⁹Tajan te'en nāka'an ndiko Petu' nuan:

—¿A kuu janda'viña'a ndo ma Tati Í Ndioo, k̀uni ndo ña k̀an ndo takan? ¡Na k̀uu yi! Ti chíña cha v̀chi ma ndra ch̀kuchi ma iin. ¡Ta nda maun, ni kukuchi ndra vitin ndia! —k̀ati ra chí'an.

¹⁰Ta ora nāka'an ra te'en, ta juuni ma ora ikani ndūva ma Safira yatin nuu ndaa ra, ta chí'an ndia. Ta ora kī'vi ndiko ma ndra yoko ma tichi ve'e ikan, ta ndē'e ndra ña cha chí'an. Tajan ndāki'in ndio ndra ma ñunda'yuan ta kuàndaka ndra yi ña na kuchi yi iti' xiin ma iian. ¹¹Ta ora chíto ndisaa ma ñivi veñu'u ña te'en k̀uu, tajan ndisaa na yū'vi na.

Jànda'a ma ndra tatun Jesuu kua'a' ndian ku'vi chí'in ndatu Ndioo

¹²Takan k̀uu ta Ndioo jàna'a ra kua'a' ndatu ta seña nuu ma ñivi, jà'a ma ndra tatun Jesuu. Ta ndisaa ma ndian ch̀nuni, inuuni ch̀nini na ta k̀iti'vi na tichi kora veñu'u ka'nu nuu ìyo corredor ǹani Salomón. ¹³Ta ndisaa inga ñivi ñuu, töve k̀anani na ña tita'an na chí'in na ma nuu ka'iin tì'vi na, vaji ya'a ga tñu'u na na. ¹⁴Va endee k̀i'vi tiá kua'a' ñivi iti' kuà'an Jesuu, ñivi ña'a ta ra'ii ndia, vati ch̀nuni na tu'un ra. ¹⁵Takan k̀uu tajan tãvani'i ma ñivi ma ndian ku'vi ma yu'u kai k̀tu chí'in chíto na ta yuvi na. Ikan ora ni ya'a Petu', vaji tu vatini ra, na ya'a chata na, ikan na nda'a na, k̀uni na. ¹⁶Ta juuni, kīchakoyo ñivi ìyo ñuu yatin xiin ñuu Jerusalén, k̀tu ndiso na ndian ku'vi chàa na. Ta juuni kīchakoyo na chí'in ndian ndiso tati xaan ndia. Ta ndisaa na ndā'a na ma ora ikan.

Ndra tatun Jesuu, ndè'e ndra tundo'o, jà'a inga ñivi

¹⁷Tajan kùti'vi ta'an tuku ma ra sutu chà'nda tiñu chi'in sutu meru ra ta ndra saduceu, ña nàtu'un ta'an ndra, ti ya'a tixin ndra ndè'e ndra ña jà'a ma ndra tatun Jesuu. ¹⁸Tajan ma ora ikan tāchi ndra ma jandaru, ta tiin ndra ma ndra tatun Jesuu, ta ti'i ndra ndra vekaa. ¹⁹Va ora chanikuaa ora ka'lin ndra tichi vekaa, chāa iin tati va'a ña jà'a tiñu nuu Ndioo. Ta nūna yi ma yuve'e nuu ka'lin ndra, ta tāva yi ndra. Tajan te'en nāka'an yi chi'in ndra:

²⁰—¡Kua'an ndo tichi kora veñu'u ka'nu! ¡Ta na katitu'un ndo nuu ñivi ka'lin ikan naja kua kuu kakú na, ikan na ni'i na ña na koo va'a na chi'in Ndioo! —kàti yi chi'in ndra.

²¹Ta ora kā'an yi te'en nuu ndra, ta inga kivi ora tuvi tajan kēe ndio ndra kuà'an ndra tichi kora veñu'u ka'nu. Ta ikan kīcha'a ndra jàna'a ndra nuu ma ñivi.

Tajan juuni ma ora ikan, kùti'vi ndiko ma sutu chà'nda tiñu chi'in inga ndracha'nu ìyo ñuu Israel ña jà'a ndra iin junta ka'nu cha'a' ma ndra tatun Jesuu ña ka'lin tichi ma vekaa. Tajan tāchi ndra ma ndra jandaru ma vekaa ña na kuki'in ndra ndra. ²²Ta ora chāa ma ndra jandaru ma vekaa, ta nānduku ndra ndra. Ta töva nī nata'an ndra ndra. Ta yakan va chīkoni'i ndiko ndra nuu ka'lin ma ndracha'nu jà'a junta. ²³Ta te'en nāka'an ndra chi'in ndra:

—Ora chāa ndi ma vekaa, ta ndē'e ndi ma yuve'e ña ndàsi va'a yi. Ta juuni ndē'e ndi ña ka'lin ma ndra kùmi ma yuvekaa. Va ora nūna ndi ta kī'vi ndi tichi yi, ta ndē'e ndi ña töva ma ndra ka'lin tichi yi. —Takan kàti ma ndra jandaru chi'in ma ndracha'nu ikan.

²⁴Takan kūu ta ora chīni ma ndra sutu cha'nu kuxini chi'in ra capitán jandaru ma veñu'u ña kà'an ndra, tajan te'en kīcha'a ndra nàkanini ndra:

—¿Nayi ni kuu tiá iti' nuu cha'a' ña kūu takan?
—kùuni ndra.

²⁵Ta ora juuni kà'anga ndra te'en, ta juuni ma ora ikani chāa iin ra nuu ka'lin ndra ta te'en kàti ra chi'in ndra:

—Ma ndra, ti'i ndo tichi vekaa, ndakan ka'lin ndra tichi kora veñu'u ka'nu jàna'a ndra nuu kua'a' ñivi
—kàti ra.

²⁶Yakan va, kuà'an ma ra capitán chi'in jandaru ra, kuàtiin ndiko ndra ma ndra tatun Jesuu. Va tüva nī jati'ini ndra chi'in ndra, ti ndasii ndra ña jàtindikun ma ñivi ndra chi'in yuu.

²⁷Tajan ora chāa ndiko ma ndra jandaru ma nuu kùu junta jà'a ma ndracha'nu, tajan chāndaka ndra ndra nuu ka'iin ma ndracha'nu chà'nda tiñu. Ta te'en kīcha'a chīkatu'un ma sutu chà'nda tiñu nuu ma ndra tatun Jesuu:

²⁸—¿Ta naja tüvi jà'a ndo ma ña kātitu'un ndi nuu ndo? ¿A tüvi chàku'uni ndo ora kā'an xaan ndi ña na tüva ìyo yi ña ja'a ndo ña jàna'a ndo tu'un Jesuu nuu ma ñivi? Va ndyo'o ti tüvi nī jachi'in ndo ma ña kā'an ndi nuu ndo. Ta vitin tandi'i ñivi ñuu Jerusalén i'ya, cha ch̀to na ndisaa ma ña jàna'a ndo. Ta juuni kà'an ndo ña maa ndi kùu ma ndra chā'ni Jesuu. —Takan kàti ma ndra sutu cha'nu nuu ndra.

²⁹Tajan nāka'an Petu' chi'in inga ma ndra tatun Jesuu te'en nuu ma ndra sutu cha'nu:

—Ìyo ga yi ña jà'a ndi ma tiñu kà'an Ndioo, kua ma tiñu kà'an ndyo'o ndian kùu ñivini. ³⁰Vati Ndioo, ra kùmi ñivio ndian chíyo taji'na, juuni rakan kùu ra ña jānataku ndiko ra Jesuu. Ta Jesuu ikan kùu ra ña chā'ni ndo nuu kruu ndia. ³¹Ta vitin Ndioo kāni'i ra ra ta jākunandi ra ra chíyo kua'a ra nuu ìyo ndatu ra. Ta juuni Ndioo ikan, kùu ra ña chā'a ra ndatu ra nuu Jesuu ña na jakakú ra yo, ta ka'nda ra tiñu nuu yo ndia, ikan na ndikon'i yo iti' Ndioo, ta ndakuu yo ndian cha jānaa Ndioo kuati. ³²Ta cha'a' ña'a ndyu'u ch̀to ndi ti ña ndicha kùu yi. Ta nda ma Tati Í Ndioo, chā'a yi kuenda naja kua kùu yi ndia, vati induku ìyo yi chi'in ndi, ti chà'a Ndioo yi ña na koo yi chi'in ndisaa ndian jàchi'in ña kà'an ra. —Takan kàti Petu' chi'in ma ndra sutu cha'nu.

³³Ta ora chīni ma ndracha'nu ka'iin ti'vi, ma tu'un kà'an ma ndra tatun Jesuu, tajan nduva'a kuii kāyuni ndra, ta kūuni ndra ka'ni ndra ndra. ³⁴Va tañu ma ndracha'nu ikan ndaa iin ra fariseu, ra nāni Gamaliel. Ta rakan ti kùu ra iin matru jākua'a tutu Ndioo. Ta tiñu'u ma ñivi ra ti matru va'a kùu ra. Ta ma ora ikani, ndēta ra ta kīcha'a ra kà'an ra nuu ma ndra jandaru, ña na tava ndra ma ndra tatun Jesuu iti' nuke'e nundani ma ora ikan, vati kùuni ra natu'un xe'e ra chi'in ma meru ra. ³⁵Tajan te'en kīcha'a ra kà'an ra nuu tandi'i ma ndracha'nu ka'iin ikan:

—Ndyo'o ndracha'nu ñuu Israel, jna ja'a ndo kuenda nuu ndo cha'a' ña ni ja'a ndo chi'in ndra'ya! ³⁶ ¡Na kuku'uni ndo ti taji'na chiyo iin ra chūnani Teudas! Ta rakan ti chānini ra ti iin ra ka'nu ndicha kuu kuu ra. Tajan nī'i ra iin kumi cientu ndra'ii ña chākunuu ndra chi'in ra. Va kēta iin kivi ña chā'ni inga ñivi ma Teudas. Ta ma ndian chākunuu chata ra, chīnu ndra ku'àn ndra. Ta ikan ndī'i ndisaa ma tiñu jà'a ra vati tüvi nda kuenda ma ña jà'a ra. ³⁷ Ta iti' nuuga chiyo inga ra chūnani Juda, ra ñuu Galilea. Ta ma tiempu ikan kuu ma kivi nākuiso na sivi ñivi. Ta rakan ti juuni nī'i ra kua'a' ñivi ña kākunuu chi'in ra. Va indukuni tā'an ra vati juuni chā'ni ma ñivi ra. Ta juuni chīnu ma ndian chākunuu chi'in ra ku'àn na ndia. ³⁸ Yakan va yu'u, kūuni katitu'in iin ma ña ndaa nuu ndo. ¡Na jaña ndo ña kànita'an ndo chi'in ma ndra tatun Jesuu i'ya! Ti tu tu'un ñivini kuu ma ña kàtitu'un ndra, kuu ya'a yi numini. ³⁹ Va tu tiñu Ndioo kuu ma ña jà'a ndra, na kuu jakutaxin ndo ndra. ¡Yakan va na ja'a ndo kuenda nuu ndo, ta koto kànita'an ndo chi'in Ndioo! —Takan kàti racha'nu Gamaliel chi'in ma ndra jà'a junta.

⁴⁰ Ta ikan jan, jāchi'in ndio ndra ma ña kà'an ra. Yakan va chāki'in ndiko ndra ma ndra tatun Jesuu, ta kāni ma ndra jandaru ndra chi'in yo'o. Tajan te'en nāka'an ma ndracha'nu nuu ndra:

—¡Na jaña ndo ña kàtitu'un ndo tu'un Jesuu nuu ñivi!
—kàti ndra.

Tajan ma ora ikani jāña ndra ma ndra tatun Jesuu na ku'un ndra. ⁴¹ Takan kuu ta ora kēe ndio ndra ku'àn ndra, tajan nduva'a kuu chīsii ndio ndra, ti Ndioo chā'a ña na nde'e ndra tundo'o cha'a' ma tu'un Jesuu ña kàtitu'un ndra. ⁴² Ta ndisaa kivi kàtitu'un ndra, ta jàna'a ndra tu'un va'a Jesuu, ra kuu Cristu, nda nikuuni ve'e ñivi a veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén.

Kāchin ñivi chīnuni ucha ta'an ndra tīndee tatun Jesuu

6 ¹ Takan kuu yakan va ma tiempu ikan, tiá ndōkua'a' ma ñivi chīnuni tu'un Jesuu. Ta tañu na, juuni ñyo ndian kà'an tu'un griegu, ta juuni ñyo ndian kà'an tu'un hebreu. Ta kīcha'a ma ñivi ña'a, ndian kà'an tu'un griegu kànita'an yu'vi vi chi'in ma ñivi kà'an hebreu, ti kàti vi ti ñivi ña'a griegu ña

ndōo nda'vi, töve nì'i induku vi ma ndatiñu ña chiniñu'u vi kua inga vi ña kīndoo nda'vi. Vati ma ndian chìnuni jàchaa na ña kachi vi nani kivi. ²Yakan va ndi uchi uvi ma ndra tatun Jesuu, jākuti'vi ta'an ndra chi'in ndisaa ma ndian chìnuni tu'un Jesuu, tajan te'en nāka'an ndio ndra chi'in na:

—Töve va'a ña jãña ndi ña kàtitu'un ndi tu'un Ndioo, kua ña jacha ndi ña kachi ñivi ti na küyati ndi ja'a ndi nduvi tiñu. ³Yakan va ndyo'o yani, jva'aga ña ku'un ndo kachin ndo ucha ta'an ma ndra iñu'u ña ìyo tañu ndo! Va nanduku ndo ma ndra ìyo chinituni, ta ìyo Tati Í Ndioo chi'in ndia. Ta nuu ndrakan ìyo yi ña ku'va yo ma tiñu i'ya, ikan na jacha ndra ña kachi ma ñivi ña'a nda'vi. ⁴Yakan va ndyu'u, endeeni kà'an ndi chi'in Ndioo, ta juuni endeeni kàtitu'un ndi ma tu'un Jesuu chi'in inga ñivi ndia.

⁵Yakan va iin tu'uni ndōo ndisaa na. Ta kāchin na iin ra nàni Esteban. Ta rakan ti iin ra ya'a ga chìnuni ma tu'un Jesuu ta jàchi'in va'a ra ña kà'an ma Tati Í Ndioo. Takan kūu ta juuni kāchin ndra ra nàni Lipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas chi'in iin ra nàni Kula ndia. Ta rakan ti iin ra judú ña kīchi ñuu Antioquía kùu ra. Vati yüvi ra judú kùu ra niku. ⁶Ta ora cha kāchin ndra ndra, tajan chājana'a ndra ndra nuu ka'iin ma ndra tatun Jesuu. Ta ikan ndra tatun Jesuu jündii ndra nda'a' ndra xini ndra, ta kīcha'a kà'an ndra chi'in Ndioo kuenda ndra cha'a' ma tiñu ni ki'vi ndra.

⁷Yakan va kuàndokua'aga ma ndian chìnuni ñuu Jerusalén jà'a ma tu'un Ndioo ña kàtitu'un ma ndra tatun Jesuu. Ta juuni ìyo iin ndra sutu veñu'u judú ña cha kīcha'a jàchi'in ndra tu'un Jesuu ndia.

Tiin ndra Esteban, ta kuàndaka ndra ndra nuu ma ndracha'nu judú

⁸Va tava ìyo ñamani, ta ndatu Ndioo chi'in Esteban, yakan va chi'in ma ndatu ikan, jàna'a ra kua'a' seña ta tiñu ka'nu nuu ñivi ñuu ikan. ⁹Va chāa iin kivi ña chikuta'an ndra judú chi'in Esteban. Ta ndrakan ti ndra kīchi iti' veñu'u ndian judú ña nàni: Veñu'u Ñivi Cha Kākú Nuu Tundo'o. Ta tañu ndra ìyo ndra kīchi ñu'u' Cirene, ta ñu'u' Alejandría. Juuni ìyo ndra kīchi ñu'u' Cilicia ta ñu'u' Asia. Ta ikan jan kīcha'a ndra kànita'an yu'u ndra chi'in Esteban. ¹⁰Va ñi'iin ma tu'un

kà'an ndra, tüvi nī tandaa yi ma tu'un kà'an ra. Ti ma tu'un ikan chi'in chinituni ma Tati Í Ndioo kà'an ra yi. ¹¹ Yakan va ma ndrakan, tia'vi ndra inga ndra ña na tisokuati ndra Esteban. Tajan ndrakan te'en nāka'an ndio ndra chata ra:

—Ra'ya kùu ra ña chīni ndi ña endee kà'an ti'ini chata Moisés ta chata Racha'nu Ndioo ndia —kàti ndra.

¹² Takan kūu yakan va, te'en jā'a ndra ña jākayuni ndra ma ñivi ñuu ikan, chi'in ndracha'nu, ta ndra matru jākua'a tutu Ndioo ndia. Tajan tiin ndio ndra Esteban, ta chāndaka ndra ra nuu kùti'vi sutu cha'nu chi'in ndracha'nu judú. ¹³ Ta juuni nānduku ndra ma ndra tìsokuati ndra chata chi'in tu'un vata. Tajan te'en nāka'an ndio ndra chata ra:

—Ra'ya kùu iin ra endee kùuni jāña ra ña kà'an ti'ini chata veñu'u ka'nu yo ta chata tu'un Ndioo taa Moisés taji'na ndia. ¹⁴ Ta juuni chīni ndi ña kà'an ra ti Jesuu, ra ñuu Nazaret, ni janduva ra veñu'u ka'nu i'ya, ta ni sama ra ndisaa ma costumbre ña kā'an ma racha'nu Moisés, ña ìyo yi ña ja'a yo. —Takan kà'an ndra.

¹⁵ Yakan va ma ndra sutu cha'nu, ta ndisaa ma ndian ka'iin ikan, ora ndē'e ndra nuu Esteban ña kàa yi takua kàa nuu iin tati va'a jā'a tiñu nuu Ndioo.

Tu'un kà'an Esteban nuu ma ra sutu cha'nu

7 ¹ Yakan va te'en kīcha'a ndio ma sutu cha'nu chīkatu'un ra nuu Esteban:

—¿A ndicha ma tu'un kà'an ndra chataun? —kàti ra.

² Tajan Esteban te'en nāka'an ndio ra chi'in ra:

—Ndyo'o yanì ta ndyo'o ndracha'nu, jna kuni va'a ndo ña ni ka'in! Ti Ndioo ka'nu kēta ra nuu Abraham, ra kùu ñivio chīyo taji'na ora chīyo ra ñu'u' nani Mesopotamia, ma ora takā'an ku'un ra koo ra ñuu Harán. ³ Ta ora kēta Ndioo nuu ra ta te'en nāka'an ra chi'in ra: “Na ndakoun ñu'un ta ñiviun, ta na ku'un iti' ni jana'i nuun”, kàti Ndioo chi'in ra.

⁴ Yakan va kēe ndio Abraham ñu'u' Caldea, ta ku'àan ndio ra kuàkoo ra ñuu Harán. Ta ora cha chī'í tatá ra, tajan Ndioo tāchi ra Abraham na kichi ra koo ra ñu'u' nuu ìyo ndo vitin. ⁵ Va ma kivi ikan tüvi nī cha'a Ndioo ni ita'vi ñu'u' nuu Abraham ni nuu kunda, vaji iin chiyo cha'a ra. Va Ndioo chā'a ra tu'un nuu Abraham ña tiá iti' nuu ni ku'va ra ñu'u'

i'ya nuu ra. Ta ora kuvi ra ni kindoo yi kuenda ma ñivi tata ra ña ni koo itaan a isaa. Yakan va ma tiempu ikan chā'a Ndioo tu'un nuu ra, vaji ni'iin se'e ra takā'an koo. ⁶Tajan te'en nāka'an tuku Ndioo nuu ma Abraham: “Ma ndian kùu ñiviun ña ni koo tiá iti' nuu, ni koo na iin kumicientu kuiya iin ñuu nuu chika nuu yūvi ñu'u' na. Ta ikan juuni ni kuu na musu jàtiñu saani kuenda ma ñivi ñuu ikan ndia. Ta ndian ìyo ñuu ikan, ni jande'e na tundo'o na.” Takan kā'an Ndioo nuu Abraham. ⁷Takan kùu tajan te'en nāka'an tuku Ndioo nuu ra: “Yu'u ni jande'i tundo'o ma ndian ni jande'e tundo'o ma ñiviun. Ta ikan jan ma ñiviun ni kee ndiko na ma ikan, ta ni kichi ndiko na inga cha'a' ñu'u' i'ya. Ta i'ya juuni ni jaka'nu na yu'u.” Takan kàti Ndioo chi'in Abraham. ⁸Tajan Ndioo jāndo'iin ra tu'un chi'in Abraham, ta nāka'an tuku ra chi'in ra ña na ka'nda ra ñii nuu ika ma ndra se'e ra, ikan na jana'a yi ti ndicha ña ñivi Ndioo kùu yo. Yakan va ora kēta una kivi ña kākū ma ra se'e ra Isaac, ta chā'nda ndio Abraham ñii nuu ika ra, tava kàti Ndioo chi'in ra. Ta juuni takan jā'a Isaac chi'in ra se'e ra Jacob. Ta Jacob juuni takan jā'a ra chi'in ndi uchi uvi ndra se'e ra. Yakan va ndisaa ndrakan kùu ma ndra nunuu ña kùu ñivi ndisaa yo, ndian ñuu Israel niku.

⁹Takan kùu ta juuni ma ndra se'e Jacob, ndra kùu ñivio ikan, kùu ndra ña xīko ndra ra yani ndra Kusé, ti tixin ndra ndē'e ndra ra. Yakan va xīko ndra ra nuu ma ñivi, ikan na kunda'a na ra ku'un na iti' ñu'u' Egiptu. Va Ndioo ra kùmi Kusé, ¹⁰jākakú ra ra nuu ndisaa tundo'o ña ndē'e ra. Ta juuni chā'a ra kua'a' chinituni ra nuu ra, ikan na ni'i ra ma ñamani ma rey faraón, ra chà'nda tiñu ñu'u' Egiptu. Yakan va chā'a ma ra faraón tiñu kuvienū nuu ra ña na ka'nda ra tiñu nuu tandi'i ñu'u' Egiptu ta nda ma ve'e ra ndia.

¹¹Ta ikan kēta iin kivi ña chiyo kua'a' tama ta tundo'o ndisaa ñu'u' Egiptu ta ñu'u' Canaán, ti töve nì'i ma ñivio, ndian chiyo tajj'na, ma ña kachi na. ¹²Tajan ora chīto Jacob ña ìyo trigu ñu'u' Egiptu, tajan tāchi ra ma ndra se'e ra, ndra kùu ñivio, ña na kujata ndra trigu iti' tikan. Ña'a kùu ma cha'a' nunuu ña chā'an ndra ñu'u' Egiptu. ¹³Takan kùu ta ora chāa ndra cha'a' uvi, tajan nākoto ndio Kusé ndra, ña yani ra kùu ndra. Ta takan chīto ma ra faraón yo kùu ñivi Kusé. ¹⁴Ta ikan Kusé tāchi ra tiñu chi'in ndra yani ra, ña na ku'un ndra

kuka'an ndra chi'in tatá ndra, ra kindoo ñu'u' Canaán, ña na kichi ra ñu'u' Egiptu chi'in ma ndi uni xiko cha'un ta'an ma ndian kùu ñivi ra. Tajan ndisaa na kuà'an ndio na ñu'u' Egiptu nuu ìyo Kusé. ¹⁵Ta takan kùu ña Jacob chā'an ra chākoo ra ñu'u' Egiptu. Ta ikan chí'í ra. Ta juuni ikan chí'í kua'a' ndian kùu ñivio taji'na ndia. ¹⁶Va kēta iin kivi ña tāvani'i ndiko ñivio ma iki Jacob chí'in iki se'e ra ñu'u' Egiptu. Ta chākuchi ndra yi iin nuu ñaña ña jāta ma Abraham nuu ndra se'e Hamor ma ñu'u' Siquem taji'na.

¹⁷Takan kùu ta ma ñivi ñuu Israel cha kuàndakuu kua'aga na ma ñu'u' Egiptu nuu chíyo na tatiempu ma ora chani kuyatin tiempu ña ni jachinu Ndioo tu'un chā'a ra nuu Abraham, ña ni ku'va ra ñu'u' nuu ra ta nuu tandi'i ñivi ra. ¹⁸Ta ma ora ikan kēta inga rey, ra chā'nda tiñu ñu'u' Egiptu. Ta rakan ti tūvi nī nakoto ra Kusé, vati cha ìyo kua'a' kuiya ña chí'í ra. ¹⁹Ta rey ikan kùu ra ña jānda'viña'a ra ñuu yo. Ta jānde'e ra tundo'o ma ndian kùu ñivio ndia. Ta jā'a ra ña na ndakoo na ma ndiakwati se'e na, ikan na kuvi na ta tūva ga kuinaa kua'a' na. ²⁰Takan kùu ta juuni ma kuiya ikan kùu yi ña kāku Moisés. Ta rakan ti iin pa'a ña nduva'a kuii kùuni Ndioo nde'e ra kùu ra. Ta kūmi tatá ra chí'in ma'á ra ra tichi ve'e vi. Va ora chīnu Moisés uni yoo ra, ²¹tajan ndākoo ndio vi ra na kuvi ra. Va nāta'an iin ña se'e ma rey faraón ra, ta ndāki'an ra, ta jākua'nuan ra takua kùu iin ra se'e maa ña. ²²Ta ikan jākua'a ra tandi'i ña ìyo chinituni ma ñivi egipciu ora kūmi ma ña se'e ra faraón ra. Yakan va ndākuu ra iin ra ya'a ìyo chinituni chí'in ma tu'un kà'an ra, ta chí'in tiñu jā'a ra ndia.

²³Ta ora chani chinu ra uvi xiko kuiya, tajan kīcha'a ra nākanini ra, ti kùuni ra kunde'e ndiko ra ndian Israel ndian kùu ñivi ra ma nuu ìyo na. ²⁴Ta ora chānde'e ra nuu ìyo na, ta ikan ndē'e ra ña nduva'a kāni iin ra ñuu Egiptu iin ra ñuu Israel, ra kùu ñivi ra. Ta ma ora ikani kī'vi ra tīndee ra ma ra ñuu Israel. Ta takan chā'ni Moisés ma ra ñuu Egiptu cha'a' ma kuati ña jā'a ra. ²⁵Jā'a Moisés takan, ti chānini ra ña ma ñivi maani ra ni ka'an na ña kùu ra iin ra jākakú ñivi ra ìyo ñuu Egiptu chí'in ndatu Ndioo, kùuni ra. Takan chānini ra, va yōve takan kùu yi ti java siin chānini na. ²⁶Tajan inga kivi Moisés nāta'an ra uvi ta'an ma ndra ñuu Israel ña kànita'an ndra. Ta ora kī'vi ra ña kùuni ra jakutaxin ra ndra, tajan te'en nāka'an ra

nuu ndra: “Ndyo'o xaa, ta, ¿naja kànita'an ndo, ta juuni yani ndo kùu ndo?” Takan kàti ra chi'in ndra. ²⁷Tajan ma ra jàti'ini chi'in meru ra, tindani'ni ra Moisés ta te'en nàka'an ra nuu ra: “¿Yo tãchi ñun ña na jañata'un ta na ka'ndaun tiñu nuu ndi? ¿Ta yo jãndaku ñun iin ra vesi, ra jãndondaa kuati kuenda Ndioo? ²⁸ ¿A kùuniun ka'niun yu'u takua jã'un chi'in ma ra ñuu Egiptu iku?, kùuniun.” Takan kàti ra chi'in Moisés. ²⁹Tajan ora chïto Moisés ña kua'a' ñivi chïto ña chã'ni ra iin ra ñuu Egiptu, tajan ma ora ikani chïnu ra kuà'an ra inga ñu'u' ña nàni Madián. Ta ñu'u' ikan ti, vaji yüvi ñu'u' ra kùu yi, va ikan ni'i ra ñasi'i ra. Ta chãkoo uvi ta'an se'e ra chi'an.

³⁰Takan kùu ta ora yã'a uvi xiko kuiya ña ìyo ra ma ikan, tajan chãa iin kivi ña kuà'an ra kuàkakunuu ra iin tichi ku'u ña kãndii yatini iin yuku nàni Sinaí. Ta ikan ndē'e ra ña kàyu iñu ndu'va. Ta java ma iñu ikan ndē'e ra iin tati va'a jà'a tiñu nuu Ndioo. ³¹Ta ora ndē'e Moisés yi, ndava kuà'an tati ra. Ta ora jãkuyatin ra ra tiá, ikan na kuu nde'e va'aga ra yi, kùuni ra. Ta ikan jan te'en kïcha'a nàka'an ndio ma Racha'nu Ndioo chi'in ra: ³²“Yu'u kùu Ndioo ndisaa ñiviun, ndian chïyo taji'na. Kùu Ndioo kùmi Abraham, ta Isaac, ta Jacob.” Ta ora chïni Moisés ña kà'an Ndioo te'en nuu ra, ta kïcha'a ra ndàyu ra jà'a ña ndasii ra. Ta cha'a' yakan kùu yi ña tüva ga kanani ra nde'e ra ma ikan. ³³Tajan te'en nàka'an tuku Ndioo nuu ra: “Na tavaun ndichan indii cha'un, ti ma nuu ndaun ya'aga í yi. ³⁴Ta cha chïto va'i, ti vitin ndè'e ñivi tundo'o nuu ìyo na ñuu Egiptu, ti cha chïni ña ndà'yu na. Ta yakan va vachï jàkakú na. ¿Na kichiun ti ni tachi ñun ñu'u' Egiptu!” Takan kàti Ndioo chi'in Moisés.

³⁵Ta ma ndian kùu ñivio chïyo tatiempu ya'aga kùsooni na nde'e na nuu Moisés, ta kã'an na chi'in ra ña na kùuni na ña na kuu ra iin vesi, ra ka'nda tiñu nuu na. Va vaji takan chãnini na, va Ndioo kùu ra ña kãchin ra Moisés ña na ka'nda ra tiñu nuu na, ta jakakú ra na nda'a' ma ñivi ìyo ñuu Egiptu cha'a' ña tĩndee ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo ra ora kēta yi nuu ra ma nuu kàyu ma iñu ndu'va tichi ku'u. ³⁶Yakan va Moisés kùu ra ña tãvani'i ra ma ñivio, ndian chïyo taji'na ma ñuu Egiptu. Ta jã'a ra ndatu ta seña, ikan na nde'e ma ñivi yi ma ora jãkakú ra na ñu'u' Egiptu, ta ora jãchiyo ra Tañu'u Kua'á chi'in na ndia. Ta juuni jã'a ra ndatu ta seña kuenda na ma ndi uvi xiko kuiya ña chãkunuu ra chi'in na tichi ku'u. ³⁷Takan

kūu ta juuni ma Moisés kùu ra ña kātitu'un ra te'en nuu ma ndian israelita: “Ndioo ni ja'a ra ña na keta iin ra kātitu'un tu'un yu'u Ndioo tañu yo, indukuni kua mai”, kàti ra. ³⁸Takan kūu ta juuni chā'an ma Moisés ma junta chiyo ma tichi ku'u nuu kàcha'an ma ndian israelita. Ta ma siki iin yuku nàni Sinaí nī'i ra tu'un Ndioo jā'a iin tati jà'a tiñu nuu Ndioo, tajan jāna'a ndiko ra yi nuu ma ndian ñivio chiyo taji'na ndia. Ta ma Moisés ikan nī'i ra ma tu'un Ndioo ña jàna'a nuu yo naja kua nì'o na koo yo endeeni ndia.

³⁹Va ma ndian kùu ñivio chiyo taji'na, tüvi nī kuuni na jachi'in na ma ña kā'an Moisés. Ti java kūxaan na ra, va ma ña chānini na kùu yi ña na chikoni'i ndiko na ñuu Egiptu. ⁴⁰Takan kūu tajan te'en kà'an ndio na chi'in Aarón, ra yani Moisés: “¡Na ja'un uvi uni ndioo ña na ka'nda tiñu nuu ndi, ti töve chito ndi nayi jà'a chi'in Moisés, ra tāvani'i yo ñuu Egiptu!”, kàti na. ⁴¹Ta ikan jā'a na iin yutun íí ña oro ña kàa takua kàa iin vecerru. Tajan chà'ni ndio na kiti ña sòkó na nuu run, ta jà'a na iin viko kuenda ma ndioo ña jā'a na chi'in juuni nda'a' na. ⁴²Yakan va Ndioo chūndachiyo ra xiin na, ta ndākoo ra na, ta chā'a ra ña na jaka'nu na chele ña ìyo andivi. Yakan va cha'a' yakan kùu yi ña te'en kà'an ma tutu taa ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo:

Ndyo'o ndian israelita, ndicha kuii ti Ndioo kùu,
va yöve nuu yu'u, sòkó ndo kiti ña chà'ni ndo ora
chàkunuu ndo tichi ku'u ma uvi xiko kuiya.

⁴³Vati tiá kùuni ndo nde'e ndo ma yutun íí ña nàni Moloc
nuu indii yi tichi veñu'u ja'ma.

Ta tiá kua'a' kùuni ndo nde'e ndo chele ma ndioo ña nàni
Refán kua yu'u ndia.

Ndisaa yakan kùu ma ndioo ña jātuvi maa ndo chi'in
nda'a' ndo.

Ta juuni yakan kùu ma ña jàka'nu ndo ndia.

Yakan va ni namai ma ñu'u' ndo.

Ta ni jaku'in ndo iti' nuu chika ga ma iti' ñu'u' Babilonia,
kàti Ndioo.

⁴⁴Ta ma ndian ñivio chiyo taji'na, tichi ku'u ikan ìyo iin
veñu'u kùva'a chi'in ja'ma. Ta juuni tichi yi kàndii yuu ña
ndiso tu'un ley Ndioo nuu. Vati takan kā'an Ndioo chi'in Moisés
ña na jandova'a ra yi takua kàa ma ve'e ña jàna'a ra nuu ra.

⁴⁵Yakan va ma veñu'u ikan, jāya'a ndra yi nuu ndra se'e ndra. Ta ndrakan ndiso ndra yi, kīchaa ndra ñu'u' i'ya ora jākanaa ndra kua'a' kuati chi'in ñivi yūvi judíu jā'a Josué. Vati Ndioo tīndee ra Josué, ña jākunu ra ñivi yūvi judíu ñu'u' i'ya. Takan kūu ña jāka'nu ndian kūu ñivio Ndioo tichi veñu'u ja'ma ndaa ikan, nda kati kēta tiempu ña ndāki'in Rey David tiñu. ⁴⁶Ta ma Rey David, nī'i ra ñamani nuu Ndioo. Tajan chīkatu'un ra nuu Ndioo tu kuu jandova'a ra inga veñu'u chi'in yuu ña kùu koo Ndioo ra jāka'nu tatá yo Jacob ora chíyo ra tatiempu. Ta ikan kùu jaka'nu ñivio ra tichi yi, kàti David chi'in Ndioo. Va nī kuu yi. ⁴⁷Vati Salomón, ra se'e David, kùu ma ra jā'a ma veñu'u ka'nu kuenda Ndioo. ⁴⁸Vaji ma Ndioo ìyo andivi, tüvi ìyo ra ma tichi ve'e jàndova'a ñivi, yakan va te'en nāka'an ma ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na cha'a' yi:

⁴⁹⁻⁵⁰ Andivi kùu ma nuu nandì chà'ndai tiñu, kàti Ndioo.

Ta ñuñivi kùu nuu nīndee cha'i.

Yakan va tu takan kùu yi, ¿ta naja kua kuu ja'a ndo iin ve'e kuendai?, kùuni ndo. ¡Na kùu yi!

Ti yu'u kùu ma ra jātuvi tandi'i ma ña ìyo ñuñivi i'ya, yakan va na kùu ja'a ndo iin ve'e nuu koi ña nīndei, kàti ma Racha'nu Ndioo.

Takan kà'an ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo.

⁵¹ ¡Va ndyo'o ya'a ndava anima ndo, ti indukuni jà'a ndo takua jà'a ma ndian tüvi chìnuni ña kūu ñivio chíyo tatiempu! Vati tüvi jà'a ndo ma ña kùuni ma Tati Í Ndioo ña jà'a ndo.

⁵² Ti ma ndian kūu ñivio chíyo taji'na, jāti'ini na chi'in ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, nda kati chā'ni ndra ndra. Ti juuni maa ndrakan kātítu'un ndra ti ni kichi ma Cristu, ra kùu iin ra ndaa. Ta vitin ma ra ndaa ikan, cha kichi ra, va ndyo'o, ti xīkoña'a ndo cha'a' ra, ta juuni maa ndo chā'ni ndo ra.

⁵³ Vaji ndyo'o cha nī'i ndo ma ley Ndioo jā'a ma tati jà'a tiñu nuu ra, va nda vitin juuni takā'an jachi'in ndo ma ña kà'an yi.

Nuu chī'í Esteban

⁵⁴ Takan kūu ta ora chīni ndra ña te'en kā'an Esteban, ta ndava kāri'u nu'u ndra ña kūxaan ndra nde'e ndra nuu ra.

⁵⁵ Va tava Esteban ya'a ìyo Tati Í Ndioo chi'in ra. Ta ora kāni'i ra nuu ra ndè'e ra iti' andivi, ta ikan ndè'e ra nuu ìyo Ndioo ña chà'nda ra tiñu, ta Jesuu ndaa ra chíyo kua'a ra ndia. ⁵⁶ Ta ora

Nuu chā'ni ndra Esteban chi'in yuu (7:54)

ndè'e Esteban ma iti' andivi, tajan te'en nāka'an ra nuu ndra ka'lin chi'in ra:

—jNde'e ndo! Ti vitin ndè'i ña endee nūna tichi andivi. Ta Jesuu ra Se'e ñivi tāchi Ndioo, ndaa ra chiyo kua'a Ndioo. —Takan kāti Esteban chi'in ndra.

⁵⁷Va ndrakan chāsi ndra so'o ndra, ikan na töve kuni ndra ña kà'an ra. Tajan endee kùvaa ndra kuà'an ndra nuu ndaa Esteban. ⁵⁸Ta tāvani'i ndra ra iti' yu'u ñuu, ta ikan kīcha'a kàni ndra ra chi'in yuu. Ta ma ndra testigu ndra nunuu ndra ji'na ga kāni yuu chata Esteban, tāva ndra ja'ma isukun ndra, ta chā'a ndra yi nuu iin ra tivaa, ra nàni Saulu, na kumi ra yi. ⁵⁹Juuni yanga kāni ndra yuu chata Esteban, ta te'en nāka'an ra chi'in Ndioo:

—jYo'o Racha'nu Jesuu, na ndaki'un animai vitin!
—kāti Esteban.

⁶⁰Ta ikan jan chūnandi chiti ra ta nāka'an ni'i ra:
—jYo'o Racha'nu na tīsokuatiun ndra cha'a' ma kuati jà'a ndra! —kāti ra.

Tajan ora chinu kà'an ndio Esteban te'en, ta chī'í ra.

8 ¹Tajan ma rayoko nàni Saulu, ndaa ra nuu chī'í ma Esteban ña kàtitu'un ra ti va'ani jā'a ndra ña chā'ni ndra ra.

Saulu, kùuni ra kanita'an ra chi'in ñivi chìnuni tu'un Jesuu

Takan kūu ta juuni ma kivi ikan ndisaa ma ñivi chìnuni tu'un Jesuu ña iyo ñuu Jerusalén, kīcha'a na ndè'e na kua'a'

tundo'o jà'a ma ndian chà'nda tiñu nuu ñivi judú. Yakan va chínu na kuà'an na kuàkuita kuati na ta'ii'in ñuu ña kàndii iti' ñu'u' Judea ta ñu'u' Samaria ña kùuni na kakú na. Va ma ndra kùu tatun Jesuu, tòve kuà'an ndra, vati kīndoo ndra ñuu Jerusalén. ²Takan kūu tajan uvi uni ma ndra jàka'nu Ndioo nduva'a kuii va'a, kīcha'a ndra kàchaku ndra cha'a' Esteban, tajan chākuchi ndio ndra ra. ³Ta ma tiempu ikan Saulu jànde'e ra tundo'o ma ndian chìnuni tu'un Jesuu. Ta kì'vi ndio ra tave'e tave'e na, ma ñivi ña'a' a ra'ii, tàvani'i ra na ve'e na, ta tì'i ra na vekaa cha'a' ña chìnuni na.

Ra nàni Lipe, kàtitu'un ra tu'un Jesuu nuu ñivi ñu'u' Samaria

⁴Takan kūu va ma ñivi kēe ma ñuu Jerusalén chītakuati na ta ñuu ta ñuu, kīcha'a na kàtitu'un na tu'un Jesuu ma nuu chāa na. ⁵Yakan va iin ma ra chākunuu chi'in na, ra nàni Lipe kēe ra kuà'an ra iti' ñuu ka'nu kàndii ñu'u' Samaria. Ta ikan kīcha'a jàna'a ra nuu na tu'un Cristu. ⁶Kua'a' ma ñivi ñuu ikan, kūti'vi na ta jāchi'in na ma tu'un ña kàtitu'un Lipe, cha'a' ña ndē'e na ndisaa ma ndatu Ndioo ña jà'a ra. ⁷Tajan kua'a' ñivi ìyo tati xaan chi'in, ora chīni na tu'un Cristu ña kà'an Lipe, tajan kīcha'a ma tati xaan kànachaa yi, tajan kēe ndio yi na. Ta juuni ndā'a kua'a' ndian cha'a pe'lu jà'a ra ndia. ⁸Ta cha'a' ña'a kùu yi ña ma ñivi ñuu ikan ya'a ga chīsii na.

Simón rakui'na

⁹Takan kūu ta ma ñuu ikan ìyo iin ra nàni Simón. Ta rakan ti tatiempu jānda'viña'a ra kua'a' ñivi ñuu Samaria chi'in tu'un kui'na ña ch̀to ra. Ta ndava kuà'an tati na jà'a ra chi'in ma tiñu ña ya'a ch̀to ra. Ta chi'in yakan jà'ani ra ti iin ra ka'nu kùu ra ndia. ¹⁰Yakan va ndisaa ma ñivi cha'nu, ta nda ndiakuati jāchi'in na ndisaa ma ña jà'a ra. Tajan te'en nāka'an ndio na ora ndē'e na ña jà'a ra:

—Ra'ya kùu iin ra ka'nu ña ìyo ndatu Ndioo chi'in
—kàti na.

¹¹Ta ma ñivi ikan endee tüvi jàña na ña jāchi'in na ndisaa ma ña kà'an ra, ti cha jānda'viña'a ra na kua'a' tiempu chi'in ma tu'un kui'na ña ch̀to ra. ¹²Vati ora chìnuni na iin tu'un Ndioo ña kàtitu'un Lipe kuenda ña naja kuu ki'vi na nuu chà'nda Ndioo tiñu ta naja jàkakú Jesucristu yo chi'in

ndatu ra, ndisaa ñivi, ña'a' a ra'ii, künduta na ma ora ikani, ti chīnuni na ma ña kà'an ra. ¹³Takan kūu tajan ma ra nàni Simón juuni chīnuni ra ña kà'an ma Lipe, ta künduta ra ndia. Tajan tándikun ndio ra chàkunuu ra chata Lipe, nuu kuà'an ra. Ta ora ndè'e ndio ra ma ndatu ta seña ña jà'a ma Lipe tajan ndava kuà'an anima ra.

¹⁴Va ora chīto ma ndra tatun Jesuu, ndra ìyo ñuu Jerusalén, ña ñivi ìyo ñu'u' Samaria cha chīnuni na tu'un Jesuu, tajan tachi ndio ndra ra nàni Petu' chi'in Xuva na ku'un ndra ma ndakan. ¹⁵Takan kūu tajan ora chāa ndra ma ñu'u' Samaria, tajan kīcha'a ndra kà'an ndra chi'in Ndioo kuenda ma ñivi chīnuni, ikan na ndaki'in na ma Tati Í Ndioo, ¹⁶ti juuni takà'an koyo ma Tati Í Ndioo chata ni'iin na, ti tava kündutani na chi'in sivi Racha'nu Jesuuni. ¹⁷Yakan va Petu' chi'in Xuva, jündii ndra nda'a' ndra xini ma ndian chīnuni ikan, na ki'vi ma Tati Í Ndioo tichi anima na. ¹⁸Takan kūu ta ora ndè'e ma Simón ña kīchakoyo ma Tati Í Ndioo ora jündii ndra ma nda'a' ndra xini ma ndian chīnuni, tajan kīcha'a ra chà'a ra xu'un' nuu ndra cha'a' ña kùuni ra ni'i ra ma ndatu indukuni kua maa ndra. ¹⁹Tajan te'en nāka'an ndio ra chi'in ndra:

—Xiko ndo ma ndatu i'ya nui ikan kùu ku'vai Tati Í Ndioo nuu ndisaa ñivi jündii nda'i xini —kàti ra.

²⁰Tajan te'en nāka'an ma Petu' chi'in ra:

—¡Na naa ma xu'un' chi'un!, vati chīniniun ti chi'in xu'un' kùu jataun ma ndatu Ndioo ña chà'a saani ra nuu yo. ²¹Yakan va yo'o, na tüvi ìyo yi ña ja'un ma tiñu i'ya. ¡Vati kuenda Ndioo ma ña chàniniun chi'in animaun na tüvi va'a yi! ²²¡Na ndakoun ma ña kini ña chàniniun! Ta na ka'an nda'viun chi'in Ndioo, nde'o tu jaka'nuni ra ñun cha'a' ma ña kini ña chàniniun chi'in animaun. ²³Vati cha chitoi ti iin ra ya'a tixin kùun, ta juuni kùun iin ra kuu ndakoo ña jà'a ma kuati ndia. —Takan kàti Petu' chi'in ra.

²⁴Tajan te'en nāka'an ndio ma Simón:

—Na ka'an ndo chi'in Ndioo cha'i, ikan na tüvi ta'in takua kà'an ndo ña ni ta'in —kàti ra.

²⁵Tajan ora cha chīnu ña kàtitu'un Petu', Xuva ta chi'in Lipe tu'un Jesuu nuu ma ñivi, ta jàna'a ndra ndatu Ndioo nuu na. Tajan chīkoni'i ndiko ndra kuà'an ndra iti' ñuu Jerusalén.

Ta ninii iti' kuà'an ndra jàna'a ndra tu'un va'a cha'a' Racha'nu Jesuu nuu ma ñivi òyo ma ñuu kuati kàndii ñu'u' Samaria.

Lipe chi'in iin ra kīchi iti' ñu'u' Etiopía

²⁶Takan kūu tajan iin tati jà'a tiñu nuu Ndioo, te'en nāka'an yi chi'in Lipe ma ñuu Jerusalén:

—¿Ndeta! Ta keun ta ku'un iti' ninuu ta ikan ndaki'un iti' kuà'an ñuu nàni Gaza. Ta ma iti' kuà'an ñuu ikan, ti ya'a yi iin tichi ku'u —kàti yi.

²⁷Tajan ndēta ndio ma Lipe ta kēe ra kuà'an ra. Ta ma tichi iti' kuà'an ra, chikuta'an ra iin ra indii tichi carreta ña kīchi ñu'u' Etiopía. Ta rakan ti ndiso ra tiñu ña kùmi ra ndisaa ña va'a òyo nuu ma reina ña chà'nda tiñu nuu tandi'i ñivi ñu'u' Etiopía. Ta rakan ti chā'an ra chājaka'nu ra Ndioo ñuu Jerusalén. ²⁸Ta iti' chikoni'i ra kuà'an ra ñuu chi'in run, tajan nàndi ra jàkua'a ra tutu tāa ra Isaía, ra kà'an chi'in tu'un yu'nu Ndioo taji'na. ²⁹Tajan ma Tati Í Ndioo, te'en nàka'an ndio yi chi'in Lipe:

—Kua'an kuàjayatiun ñun nuu kuà'an carreta ikan —kàti yi chi'in ra.

³⁰Tajan ora kūyatin ndio ma Lipe yatin xiin run, tajan chīni ra ña ma ra Etiopía jàkua'a ra tutu Ndioo tāa Isaía. Ta ikan jan chīkatu'un Lipe nuu ra:

—¿A kùtuniniun ma ña jàkua'un? —kàti ra chi'in ra.

³¹Tajan te'en nāka'an ma ra Etiopía chi'in ra:

—¿Na ja'un kùu kutuninì ña kà'an yi, tuva tōve yo jàna'a nuu? —kàti ra.

Ta ikan jan kà'an ra chi'in ma Lipe, na ndaa ra ta kunandi ra yatin xiin ra.

³²Takan kūu ta ma nuu kuà'an ma ra Etiopía jàkua'a ra te'en kà'an yi:

Ni ta'an ra takua tà'an iin mvechala ora kuàndaka na ri nuu ni kuvi ri.

Ta juuni takua tà'an ma mvechala ña tüvi ndà'yu ri ora sòkon na ixi ri,

takan ni tà'an ra ndia,

ti taxiini ni kindoo ra ora ni nde'e ra tundo'o.

³³Yakan va ora ndē'e ra tundo'o tōve nī keta nī'iin yo kà'an cha'a' ra.

Vati rakan chí'í ra, ta töve nī chiyo nī'in se'e ra,
ti ma ñivi kīndaa na ma kivi ña nī koo ra ma ñuñivi.

³⁴Tajan te'en nāka'an ndio ma ra Etiopía chí'in ma Lipe:

—Chíkain ñamani nuun na katitu'un nui, ¿yo chata kā'an ma ra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo taji'na? ¿A juuni chata maa ra, a chata inga tuku ra kà'an ra? —kàti ra.

³⁵Ta juuni ma tu'un ña já jākua'a ma ra Etiopía ikan, Lipe nāka'an ra ti juu cha'a' Jesuu kà'an yi, tajan kicha'a kàtitu'un kachin ra tu'un cha'a' Jesuu naja kua jākakú ra ma ñivi ndia.

³⁶Tajan ma tichi iti' nuu kuà'an ndra, kēta ndra iin nuu ìyo takuui, ta te'en nāka'an ra chí'in ma Lipe:

—¿Nde'e! Ti ikan ìyo takuui. ¿A kùu kundutai ma ikan?, kùuniun. —Takan kàti ma ra Etiopía.

³⁷Tajan ma Lipe te'en nāka'an ra chí'in ra:

—Tu chìnuniun chí'in ndisaa animaun, kùu kundutaun —kàti ra.

Tajan te'en nāka'an ndio ma ra Etiopía chí'in ma Lipe:

—Juu chìnuni ña ma Racha'nu Jesucristu kùu ra, ra Se'e Ndioo —kàti ra.

³⁸Ta ikan jan nāka'an ra chí'in ra kùu musu ra, ña na kutaa ra ma carreta. Tajan ora chūndaa ndio run, ta nūu ndio ma ra Etiopía chí'in ma Lipe nuu ìyo takuui. Ta ikan jan Lipe kicha'a ndio ra jākunduta ra ra. ³⁹Tajan ora kēe ndio ndra tichi takuui, tajan ma Tati Í Ndioo ndāki'in yi Lipe. Ta töva nī nde'e ndio ma ra Etiopía ra inga cha'a'. Va ya'a chīsii ra kēe ndiko ra kuà'an ra chí'in carreta ra. ⁴⁰Takan kùu ta ma Lipe kēta ra ñuu nàni Azoto. Ta ma iti' yà'a ra kuà'an ra kuàkatitu'un ra tu'un Jesuu nuu ma ñivi ndisaa ñuu nda kati chāa ra ñuu nàni Cesarea.

Saulu, ndàkoo ra kuati jà'a ra ta kì'vi ra iti'

kuà'an Racha'nu Jesuu

(Hch. 22:6-16; 26:12-18)

9 ¹Ta Saulu endee töve ndàkoo ra ña kà'an ra, ti ya'a chàta'ani ra ña na ka'ni na tandi'i ma ndian chìnuni tu'un kà'an Racha'nu Jesuu, yakan va chā'an ra chānde'e ra nuu ìyo sutu cha'nu chà'nda tiñu nuu ndra kùu sutu. ²Ta chíkan ra ña ja'a ra iin tutu kuenda ndra chà'nda tiñu veñu'u judíu ìyo ñuu Damascu. Ta tutu i'ya kà'an yi ña tu nata'an ra

*Nuu ndàkoo Saulu kuati jà'a ra ta kì'vi ra
iti' kuà'an Racha'nu Jesuu (9:1)*

ñà'a' a ra'ii ña kuà'an iti' Jesuu, ìyo yi ña na tindee ndra ra tiin ra na ta ku'un na vekaa ñuu Jerusalén. ³Yakan va kēe ndio Saulu kuà'an ra iti' ñuu Damascu ndà'a ra ma tutu ikan. Va ora cha kuàkuyatin ra ñuu Damascu, ta jana'ini ra ndē'e ra iin ñu'ú tacha ña kichi iti' andivi. Ta iin chikonuuni yi ra. ⁴Ta ndūva ra nuu ñu'u' jà'a yi, ta chīni ra iin tati ña te'en kà'an:

—Saulu, Saulu, ¿ta naja jànde'un tundo'o yu'u? —kàti yi.

⁵Tajan te'en kīcha'a chīkatu'un ma Saulu nuu yi:

—¿Yo kùun, yo'o Racha'nu? —kàti ra.

Tajan ma tati te'en nāka'an yi chi'in ra:

—Yu'u kùu Jesuu, ra jànde'un tundo'o chata. Ta ya'a jàtakue'un ñun chi'in juuni maun, takua jà'a iin jundiki ora chàñu ri yutun xaan nuu ña ndà'a ma chito'o ri. ⁶¡Ndeta, ta ki'viun ñuu Damascu ku'un! Ta ikan ìyo iin yo ni katitu'un nuun nda ña ìyo yi ña ja'un —kàti yi.

⁷Tajan ma ndra kuà'an chi'in Saulu, nduva'a kuii yū'vi ndra ti chīni ndra ma tatini ña kā'an yi, va tūvi nī nde'e ndra

ma ña kā'an. ⁸Tajan ikan ndēta ndio ma Saulu, ta nūna ra tinuu ra, va nī kuu nande'e ra. Tajan tiin ndra ma nda'a' ra, ta kuà'an ndra chi'in ra iti' ñuu Damascu. ⁹Ta ikan chiyo ra ñuu Damascu uni kivi ña nī kuu nde'e ra ta tüvi chāchi ra ta töve nī chi'i ra takuui ndia. ¹⁰Ñuu Damascu, ìyo iin ra chìnuni tu'un Jesuu ra nàni Ananía. Ta kēta tati Racha'nu Jesuu nuu ra, ta te'en nāka'an yi chi'in ra:

—Yo'o Ananía! —kàti yi.

Tajan te'en nāka'an ma Ananía:

—I'ya ìyoi, yo'o Racha'nu —kàti ra.

¹¹Tajan te'en nāka'an tuku ma Racha'nu chi'in ra:

—Ndetà ta ku'un iti' kai ña nàni Iti' Ndoò, ta ve'e ra nàni Juda, nandukun iin ra ñuu Tarsu, ña nàni Saulu, ti ikan ìyo ra kà'an chi'in Ndioo. ¹²Ta cha kētai ña kàtitu'in nuu ra ña ni ku'un nuu ìyo ra, yo'o Ananía, ta ikan ni jundiun nda'un xini ra, ikan na kuu nande'e ndiko ra inga cha'a'. —Takan kàti ma tati ma Racha'nu Jesuu chi'in ma Ananía.

¹³Tajan ora chīni ma Ananía ña kà'an ma Racha'nu te'en, tajan te'en nāka'an ndio ra:

—Yo'o Racha'nu, ya'a kua'a' ñivi kà'an chata ma ra nàni Saulu, ña maa ra jà'a ña ya'a ndè'e ma ñiviun ma tundo'o ma ndian chìnuni ma tu'in ma ñuu Jerusalén. ¹⁴Ta vitin vāchi ra i'ya ndà'a ra iin tutu ña jà'a ma ra chà'nda tiñu nuu sutu. Ta ma tutu ikan kà'an yi ti ndisaa ñivi chìnuni tu'un kà'un ku'un na kundii na vekaa jà'a ra —kàti yi.

¹⁵Va te'en nāka'an tuku ma Racha'nu chi'in ma Ananía:

—Kua'an!, ti mai kāchin ra ña na ka'an ra tu'in nuu ndisaa ñivi yüvi judú, ta nda nuu ma ndra rey, chà'nda tiñu nuu na ndia. Ta juuni ni ka'an ra tu'in nuu ndian judú ndia.

¹⁶Vati ni jana'i nuu ra ña ìyo yi ña nde'e ra tundo'o cha'a' ma tiñu mai ña ni ja'a ra. —Takan kàti tati Jesuu nuu Ananía.

¹⁷Takan kūu ta ikan jan chā'an ndio ma Ananía ma ve'e ikan. Tajan te'en nāka'an ndio ra ora jündii ra nda'a' ra xini Saulu:

—Yo'o ra yanī Saulu, ma Racha'nu Jesuu, ra ndē'un tichi iti' nuu kīchiun, rakan tāchi yu'u ña na kichī jundii nda'i xiniun, ikan na kuu nande'un inga cha'a' ta koo Tati Í Ndioo chi'un —kàti Ananía chi'in Saulu.

¹⁸Ta ma ora ikani kēkoyo ña kàa takua kàa soo tiaka' tinuu ra, ta nànde'e ndiko ra. Tajan ndēta ndio ra, ta kùnduta ra. ¹⁹Ta ora yā'a, tajan chāchi ra, ikan na koo ndiko ñàndee ra. Ta ikan chīyo ra kua'a' kivi chi'in ñivi chìnuni tu'un Jesuu ìyo ñuu Damascu.

Kìcha'a Saulu kàtitu'un ra tu'un Jesuu nuu ñivi ìyo ñuu Damascu

²⁰Takan kūu ikan kīcha'a Saulu jàna'a ra tu'un Jesuu ma tichi veñu'u nuu kùti'vi ñivi judú. Ta ikan kàtitu'un ra nuu na, ti Jesuu kùu ra se'e Ndioo. ²¹Ta ndisaa ma ndian chini ma ña kà'an ra ndava ku'àn tati na ña kà'an ma Saulu takan. Tajan te'en nāka'an ndio na:

—Ndicha, ña juu rakan kùu ma ra chàkunuu jànde'e tundo'o ma ñivi chìnuni tu'un Jesucristu ndian ìyo ñuu Jerusalén. Ta vitin vāchi tiin ra ndian chìnuni tu'un ra i'ya, ta kùndaka ra na ku'un na chi'in ra nuu ndra sutu cha'nu, chà'nda tiñu ma ñuu Jerusalén. —Takan kà'an na.

²²Takan kūu va ma Saulu, tiaga kua'a' kà'an ra nuu ma ñivi ñuu Damascu ña ndicha ña Jesuu kùu ma ra Cristu. Tajan nduva'a kuii jākanuu xini ma ndian judú ìyo ikan ña nī tūva ga chito na nayi ka'an na ña kànita'an yu'u na chi'in ra, ti ya'a kachin kà'an Saulu cha'a' Jesuu.

Saulu kakú ra tañu ñivi judú

²³Takan kūu ta ora cha kēta kua'a' kivi ña ìyo ra ma ikan, tajan ma ndra judú kùti'vi ta'an ndra. Ta ikan jāndo'iin tu'un ndra, ña kùuni ndra ka'ni ndra ma Saulu. ²⁴Va ma Saulu cha chā'a ra kuenda ma ña chānini ndra ja'a ndra chi'in ra. Vati nduvi ta niñuu ìyo tu'va ndra ma yuve'e ña ìyo ma yu'u ñuu ikan ña ni ka'ni ndra ra. ²⁵Takan kūu va juuni, ma ndra chìnuni tu'un Jesuu tīndee ndra ra. Ta tīndixe'e ndra ra tichi iin tuka, ta jānuu ndra ra iti' chata ma muru ña chikonuu ma yu'u ñuu. Ta takan kākú ra ora chanikuaa ma kivi ikan.

Saulu chāa ra ñuu Jerusalén

²⁶Ora chāa Saulu ñuu Jerusalén, ikan kūuni ra ndo'iin ra chi'in ma ndra chìnuni tu'un Jesuu. Va ndisaa na yū'vi na ti tūvi chito na tu ndicha ña juuni ra chìnuni kùu ra. ²⁷Yakan va iin

ra nàni Bernabé chāki'in ra ra, ta jāna'a ra ra nuu ma ndra tatun Jesuu. Tajan ma Bernabé kātitu'un ra nuu ndra, ti Saulu ndē'e ra ma Racha'nu Jesuu ta chīni ra tu'un kà'an ra ma tichi iti' nuu kīchi ra ndia. Ta ora chāa ra űnuu Damascu tōve nī yu'vi ra ma ora kātitu'un ra tu'un Jesuu nuu ma űnivi. ²⁸Ta takan kūu űa kīndoo Saulu űnuu Jerusalén, ta chākunuu ra chi'in ndra. Ta tūvi yù'vi ra jāna'a ra chi'in ndatu Racha'nu nuu kua'a' űnivi. ²⁹Ta tūvi jāna ra űa kātitu'un ra tu'un ma Racha'nu. Ta kānita'an yu'u ra chi'in űnivi judfu ndian kà'an tu'un griegu. Va ma ndiakan chānini na ka'ni na ra cha'a' tu'un Jesuu űa kātitu'un ra. ³⁰Ta ora chīto ma ndra chīnuni tu'un Jesuu, űa takan kūuni na ja'a na chi'in ra, ta chāndaka ndra ra űnuu Cesarea. Ta ikan kēe ndiko ra kuà'an ra űnuu Tarsu. ³¹Ta ikan ma veñu'u űnivi chīnuni tu'un Jesuu ka'iin ikan, ta ndisaa űnuu űu'u' Judea, ta űu'u' Galilea, ta űu'u' Samaria, tōva nī chiyo kuati chi'in yi. Ta endee tīñu'u na Racha'nu Jesuu, ta kuàkua'nu űnivi chīnuni tu'un ra tiaga, jà'a űa tīndee ma Tati Í Ndioo na. Ta tiaga kua'a' na kīcha'a chīnuni tu'un Jesuu ta'ii'in kivi jà'a yi ndia.

Nuu ndā'a ra nàni Enea

³²Ta űnuu ta űnuu chākunuu Petu' chānde'e ra űnivi chīnuni tu'un Jesuu. Ta ikan juuni chā'an ra chānde'e ra űnivi Jesuu ñyo űnuu nàni Lida. ³³Ta ikan nāta'an ra iin ra nàni Enea. Ta rakan ti cha ñyo una kuiya űa kāndii ra nuu chito jà'a űa kūyutun ra. ³⁴Tajan te'en nāka'an ndio ma Petu' chi'in ra:

—Yo'o Enea, Jesucristu kùu ra űa jānda'a ra űñ. ;Ndeta, ta jandova'un nuu chitoun!

Tajan Enea ma ora ikani, ndēta ra ma nuu chito ti cha ndā'a ra. ³⁵Tajan ndisaa ma űnivi ñyo űnuu Lida chi'in űnuu Sarón ndē'e na űa ndā'a ra. Ta ma ora ikani, kīcha'a na chīnuni na tu'un Racha'nu Jesucristu.

Nuu nātaku űa nàni Dorca

³⁶Ma tiempu ikan ñyo iin űa chīnuni tu'un Jesuu űa nàni Tabita ma űnuu Jope űa chi'in tu'un griegu nānian Dorca. űa'a i'ya jà'a űa kua'a' űa va'a, ti tīndean űnivi nda'vi. ³⁷Tajan ma kivi ikan, kī'in tundo'o ma űa nàni Dorca. Tajan chī'an. Ta jākuti na ma kuñuan. Ta ora cha yā'a jà'a na yi, tajan chāndaka na ma űnunda'yuan iin tichi ve'e ñyo nda siki. ³⁸Ta

ma ñuu nàni Jope ti ìyo yi yatin xiin nuu ìyo ñuu nàni Lida, ikan ìyo Petu'. Ta tava ch̀to ma ndra ch̀nuni tu'un Jesuu ña ìyo Petu' ñuu ikan, yakan va t̄achi ndra uvi ta'an ma ndra kuàka'an chi'in ra na kichi ra numini. ³⁹Ta ora ch̄a ndra ña kuàki'in ndra ra, ta numini v̄achi ra. Ta ora ch̄a ndio ra chi'in ndra, ta ch̄andaka ndio ndra ra tichi ve'e nuu k̄andii ma ñunda'yu. Ta ma tichi ve'e ikan, endee ch̄aku ma ñivi k̄indoo nda'vi cha'a' ña. Ta k̄ava nuu ndio vi ma Petu' ta k̄icha'a ndio vi j̄ana'a vi nuu ra kua'a' va'a ja'ma ña j̄ava'a ma Dorca ora chiyo ña niku. ⁴⁰Ta ikan Petu' k̄icha'a ra k̄a'an ra chi'in ndisaa ma ñivi na kee na ma tichi ve'e. Ta ch̄unandi chiti ndio ra k̄a'an ra chi'in Ndioo, ta k̄icha'a ndio ra nd̄e'e ra ma nuu k̄andii ma ñunda'yuan, tajan n̄aka'an ndio ra te'en:

—Yo'o Tabita! ;Ndeta! —k̄ati ra chi'an.

Ta ora k̄a'an ma Petu' takan chi'an, ta n̄ande'e ndioan. Ta ora nd̄e'an ma Petu', ta ch̄unandi ndioan. ⁴¹Tajan ch̄a ra tiin ra nda'a' ña. Ta j̄akutaa ndio ra ña. Tajan k̄ana ra ma ndra ch̀nuni tu'un Jesuu chi'in ma ñivi ña'a k̄indoo nda'vi. Ta j̄ana'a ra ña nuu tandi'i na. Va cha nd̄ito ña j̄a'a ra. ⁴²Ndisaa ña'a, ch̀to ninii ka'nu ma ñuu Jope yi. Ta ma ora ikani kua'a' va'a ñivi, k̄icha'a na ch̀nuni na tu'un Jesuu. ⁴³Ta Petu', nd̄o ra kua'a' kivi ma ñuu ikan ve'e iin ra n̄ani Simón, ra j̄anatii ñii kiti.

Petu' chi'in Corneliu

10 ¹Ñuu Cesarea, ìyo iin ra n̄ani Corneliu. Ta rakan ti ra capitán k̄uu ra. Ta ch̄a'nda ra tiñu nuu kua'a' jandaru kuenda ñuu Roma ndra k̄ichi ñu'u' Italia. ²Ta rakan juuni j̄aka'nu ra Ndioo chi'in ndisaa ñivi ra ña ìyo ve'e ra. Ta juuni t̄indee ra ñivi jud̄u chi'in kua'a' xu'un'. Ta k̄a'an ra chi'in Ndioo nani kivi. ³Takan k̄uu ta k̄eta iin kivi ìyo yi kaa uni chani'ini, tajan j̄a' Ndioo iin ndatu ña j̄aketa ra iin tati j̄a'a tiñu nuu ra nuu ndaa ma Corneliu ña n̄ande'e kachin va'a ra yi. Tajan te'en k̄icha'a k̄a'an yi chi'in ra:

—Yo'o Corneliu, xaa —k̄ati yi.

⁴Tajan ora k̄a'an ma tati va'a j̄a'a tiñu nuu Ndioo takan, ta nd̄e'e ma Corneliu yi, ta ndava ȳu'vi ra. Tajan te'en n̄aka'an ndio ra ña k̄icha'a ndio ra ch̀katu'un ra nuu ma tati ikan:

—¿Nayi k̄uuniun yo'o Racha'nu? —k̄ati ra chi'in yi.

Tajan te'en nāka'an ndio yi chi'in ra:

—Ndisaa ña jà'un ña kà'un chi'in Ndioo, ta tìndeun ñivi nda'vi, ndisaa yakan chàta'ani Ndioo yi ta tì'i ra kuenda yi.
⁵Yakan va na tachiun iin ndra na ku'un ndra ñuu Jope kuki'in ndra ra nàni Simón, ra nàkoto ñivi ña juuni nàni Petu' ndia.
⁶Rakan ìyo ra ve'e inga ra nàni Simón. Ta rakan ti iin ra jànatiì ñii kùu ra, ña ìyo ra yu'u tañu'u. —Takan kàti ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo chi'in Corneliu.

⁷Ta ora kuà'an ma tati jà'a tiñu nuu Ndioo ña kā'an chi'in Corneliu, tajan kāna ndio ma Corneliu uvi ta'an ndra jà'a tiñu nuu ra. Ta juuni kāna ra iin jandaru ña jàtiñu kuenda ra, ra ìyo tundeeni ra chi'in, ta juuni chìnuni ra tu'un Ndioo. ⁸Yakan va ora cha yā'a ña kàtitu'un ma Corneliu ndisaa ña kūu nuu ndra, tajan tāchi ndio ra ndra iti' ñuu Jope.

Ña'a jàna'a Ndioo nuu Petu'

⁹Takan kūu ta ora sama ndaa ma inga kivi, chani kuyatin ma ndra kuà'an chata Petu' ñuu Jope. Tajan Petu' ma ora ikan ndāa ndio ra nda ve'e ìyo nda siki, ti ikan kà'an ra chi'in Ndioo. ¹⁰Ta ma ora ikan ti Petu' chisoko ra va já jà'a na ma ña kūsama ra. Tajan ma ve'e siki nuu ìyo ra, ndē'e ra iin nakuyi takua ndē'o yi ora chànio. ¹¹Ndē'e ma Petu' ña nùna ma andivi ta vāchi nuu iin ña kàa takua kàa iin ja'ma ka'nu, ña ndikun ndi kumi chiyo tutun yi. ¹²Ta tichi ma ja'ma ikan ka'ìin kua'a' kiti ìyo kumi cha'a', ta kua'a' nuu saa chi'in koo ndia. ¹³Ta ikan chini ra iin tati ña te'en kà'an yi chi'in ra:

—ìNdeta yo'o Petu', na ka'niun ndri ta kachiun! —Takan kàti yi chi'in ra.

¹⁴Tajan te'en nāka'an ndio ma Petu':

—Na kūu yi, yo'o Racha'nu, ti yu'u takà'an kuii kachi nì'iin cha'a' ma kiti ña kà'an ma ley Ndioo ti töve nàndoo ndri a va'a ña kacho ndri —kàti ra.

¹⁵Tajan te'en kīcha'a ndiko ma tati ikan kà'an yi chi'in ra inga cha'a':

—Ma ña jànandoo Ndioo, na kūu ka'un ña na vā'a yi.

¹⁶Yakan va uni cha'a' kà'an ma tati ikan te'en chi'in ra. Ta ikan jan ndāa ndiko ma ja'ma ikan iti' andivi, kuà'an yi. ¹⁷Ta ma Petu' ya'a nàkanini ra ta chit'u'un ra ña nayi kùuni ma ña ndē'e ra ka'an yi. Ta ma ora ikan chāa ma ndra musu tāchi

Corneliu ma yuve'e ra, ta ndrakan ti ndra cha nānduku tu'un ndanu ìyo ve'e ra nàni Simón kùu ndra. ¹⁸Ta ora chāa ndra ma ve'e ra, tajan kīcha'a ndra chikatu'un ndra nuu ndian ìyo ve'e ikan:

—¿A i'ya ìyo ra nàni Simón Petu'? —kàti ndra.

¹⁹Ta Petu' ti juuni nàkanini ga ra cha'a' ma ña ndē'e ra ora kā'an ma tati chi'in ra, tajan ma nuu nàndi ra ikan te'en kīcha'a nàka'an Tati Í Ndioo nuu ra:

—Yo'o Petu', uni ta'an ndra nānduku ñun yuve'e nda ninuu. ²⁰Yakan va ndeta ta kua'an nda ninuu ta ka'un chi'in ndra, va na kūkanuun ku'un chi'in ndra, ti mai, tāchi ndra —kàti yi.

²¹Ta ora kā'an ma Tati Í Ndioo takan chi'in ma Petu', ta ma ora ikani nūu ndio ra ta chāa ra nuu ka'iin ndra. Ta te'en kà'an ra chi'in ndra:

—Yu'u kùu ma ra nānduku ndo. ¿Nda tiñu vāchi ndo? —kàti ma Petu' chi'in ndra.

²²Ta ndrakan te'en nāka'an ndra:

—Vāchi ndi kuenda ra nàni Corneliu, capitán chà'nda tiñu nuu jandaru. Ta rakan ti iin ra va'a kùu ra, ta ya'a jàka'nu ra Ndioo ndia. Yakan va ndisaa ñivi judfu tiñu'u na ra. Ta juuni kēta iin tati jà'a tiñu nuu Ndioo nuu ra. Ta kāti yi chi'in ra ti na kichi ki'in ndi ñun, ta ku'un kukatitu'un chi'in ra ndisaa ma ña kùuni Ndioo ña kà'un. Ta rakan taso'o ra ña kàtitu'un —kàti ndra.

Petu' kuà'an ra nuu ìyo Corneliu

²³Takan kūu ta ma ora ikan, kā'an ma Petu' chi'in ndra, na ya'a ndra tichi ve'e. Ta na kindoo ndra kusu ndra ma ve'e ra ikan ma chanikuaa ikan. Takan kūu ta ma inga kivi, ora kūndichin, kēe ndio ma Petu' ta kuà'an ndio ra chi'in ndra. Ta juuni kuà'an iin ndra chìnuni tu'un Jesuu ìyo ma ñuu Jope chi'in ma Petu' ndia. ²⁴Tajan ma inga kivi chāa ndra ma ñuu Cesarea, nuu ìyo ma Corneliu ndātu ra ndra. Ta ma Corneliu ti cha kūti'vi ra chi'in ndisaa ñivi ra, ta ndisaa ndian nākoto ra ìyo yatin xiin ve'e ra ndia. ²⁵Takan kūu ta ora cha yā'a Petu' tichi ve'e ra, tajan ma Corneliu chūnandi chiti ra nuu ra ña kūuni ra jaka'nu ra ra. ²⁶Va ma Petu' ndōni'i ra ra ta te'en nāka'an ra chi'in ra:

—¡Ndeta, ta kundaun vati yu'u juuni ra'ii kàa takua kàun, kùì ndia! —kàti ra.

²⁷Takan kùu ta ora juuni kà'an ga ra chi'in ma Corneliu, tajan kī'vi ndio ra tiá tichi ve'e ra. Ta ikan ndē'e ra ña ka'in ti'vi kua'a' ñivi. ²⁸Tajan te'en nāka'an ma Petu' chi'in na:

—Cha ch̀to va'a ndo ti iin ra judú na kùu ku'un ra natu'un ra chi'in ñivi yúvi judú. Ta na kùu ki'vi ra ve'e na, ti tóve chà'a ma Ley ñivi judú ña jà'a ra yi. Va vitin Ndioo jàna'a nui ña na tüvi ìyo yi ña ka'in ña nī'iin ñivi kùu ndian tüvi nàndoo nuu ra a ndian tóve va'a nuu ra. ²⁹Yakan va ora chāka'an ndo chi'in, ta tüvi nī ka'in ña na kīchī ti numini kēi vāchī. Yakan va kùuni kotoi nda kuenda kùu yi ña kāna ndo yu'u ña na kichī —kàti ma Petu' chi'in ma ñivi ikan.

³⁰Tajan te'en nāka'an ndio ma Corneliu:

—Cha ìyo kumi kivi ña ndita yu'i juuni ma ora i'ya, ta ma kaa uni chani'ini ña nandi tichi ve'i kā'in chi'in Ndioo, ta kēta iin ra ñù'u ja'ma tacha nui, ³¹ña te'en nāka'an yi chi'in: “Yo'o Corneliu, Ndioo cha chīni ra tu'un chikaun nuu ra. Ta juuni chàku'uni ra ndisaa ña jà'un ña tìndeun ñivi nda'vi. ³²Na tachiun iin ndra ku'un ñuu Jope na kuki'in ndra ra Simón ña juuni nàni ra Petu'. Ta rakan ti ìyo ra ve'e ra jànatii ñii. Ta juuni nàni ra Simón ndia. Ìyo ra yatin yu'u tañu'u”, kàti yi chi'in. ³³Yakan va numini tāchī ndra na kunanduku ndra ñun. Ta va'ani jà'un ña kīchaun. Ta vitin ndisaa ndi ka'in nuu Ndioo. Yakan va kùuni ndi taso'o ndi ndisaa ma ña kātitu'un ma Racha'nu Ndioo nuun ña ìyo yi ña katitu'un nuu ndi —kàti Corneliu.

Kātitu'un Petu' tu'un Jesuu ve'e Corneliu

³⁴Takan kùu tajan te'en nāka'an ndio Petu':

—Vitin cha kùtunini ti ndicha ña Ndioo inuu ndè'e ra ndisaa ñivi. ³⁵Ta nda ñivi ìyo nda ñuu nikuuni kī'in ra kuenda na tuva tiñu'u na ra, ta jà'a na ma ña va'a. ³⁶Vati Ndioo tāchi ra tu'un nuu tandi'i ñivi judú ña na jana'a na yi nuu na naja ìyo yi na koo vii na chi'in ra jā'a Racha'nu Jesucristu. Ta rakan ti kùu ra chito'o ndisaa yo. ³⁷Vati ndyo'o cha ch̀to va'a ndo naja kua kùu tandi'i ñu'u' Judea niku. Ta ikan kīcha'a yi chi'in ñu'u' Galilea ora cha yā'a kātitu'un Xuva ña ìyo yi ña kunduta na. ³⁸Ti juuni ma tiempu ikan, chā'a Ndioo ndatu ra

chi'in Tati Í ra nuu ma Racha'nu Jesucristu ra ñuu Nazaret. Yakan va chàkunu ra jà'a ra ña va'a. Ña ndisaa ndian ku'vi jà'a ma ndatu kui'na, jànda'a ra na. Ta ndisaa ña'a jà'a Jesuu yi ti Ndioo ìyo ra chi'in ra. ³⁹Ta cha'a' yakan ndyu'u kùu ndian ndē'e ndi ndisaa ña jà'a ra ñu'u' Judea chi'in ñuu Jerusalén. Ta ikan tātuu na ra nuu kruu, ta ikan chí'í ra. ⁴⁰Va Ndioo, jānataku ndiko ra ra tichi uni kivi. Ta ora cha yā'a nātaku ndiko ra, ta jā'a Ndioo ña na keta ra nuu ndi. ⁴¹Va tüvi nī keta ra nuu tandi'i ñivi, ti keta ra nuu ndyu'uni. Vati ndyu'u kāchin ra tatiempu ora takā'an kuvi ra, vati ndyu'u chàchi ndi ta chí'i ndi chí'in ra ora cha nātaku ra. ⁴²Ta maa ra tāchi ndi ña na katitu'un ndi nuu tandi'i ñuu, ti Ndioo chā'a ra tiñu nuu ra ña kùu ra, ra vesi, ra tiku'va tiñu cha'a' ndian ndito, ta juuni cha'a' ndian cha chí'í ndia. ⁴³Yakan va ndisaa ma ndra kà'an chí'in tu'un yu'u Ndioo, ndra chíyo taji'na, kā'an ndra cha'a' Racha'nu Jesuu ndia. Ta juuni kā'an ndra ti ndian chìnuni tu'un ra, cha kùu ni'i na ña na naa kuati na jà'a ma ndatu ra. —Takan kàti Petu' chi'in ma ñivi ikan.

Tati Í Ndioo, vāchi koo yi chí'in ñivi yūvi judú

⁴⁴Takan kūu ta juuni kà'anga Petu' ndaa ra, ora kōyo ma Tati Í Ndioo chata ndisaa ma ñivi chini ña kà'an ra. ⁴⁵Ta ma ndra judú ña chìnuni tu'un Jesuu kuà'an chí'in ma Petu', ndava kuà'an tati ndra, ti juuni kōyo ma Tati Í Ndioo chata ma ñivi yūvi judú ndia. ⁴⁶Vati chíni ndra ña kicha'a na kà'an na iin tu'un siin siin, ta takan jàka'nu na Ndioo. ⁴⁷Yakan va te'en nāka'an Petu' chí'in ndra ka'ín chí'in ra:

—Cha kōyo Tati Í Ndioo nuu ñivi i'ya takua kōyo yi nuu yo. Ta vitin nda yo, na kūu ga ka'an ga yo ña kūu kunduta ñivi i'ya. —Takan kàti Petu' chí'in ndra kuà'an chí'in ra.

⁴⁸Ta ikan tāchi ra na, na kunduta na chí'in ndatu Racha'nu Jesucristu. Ta ora cha yā'a kūnduta ma ñivi ikan, tajan jānini na ma Petu' na kindoo ra chí'in na, vaji najani kùu kàa kivi.

Kàtitu'un Petu' nuu ñivi Ndioo ìyo ñuu Jerusalén

11 ¹Ndra kùu tatun Jesuu chí'in inga ndian chìnuni tu'un ra ìyo ñu'u' Judea, ni'i na tu'un ña ñivi yūvi judú juuni chìnuni na tu'un Ndioo ndia. ²Va ora chāa tuku ma Petu' ñuu Jerusalén nuu ìyo ma ñivi judú ndian chìnuni

ma tu'un Jesuu, ta ma ñivi ikan ti tiso na kuati nuu ra ta kicha'a na kànita'an yu'u na chi'in ra. ³Ta te'en chikatu'un ndio na nuu ra:

—Yo'o Petu', ¿ta naja chā'un chānde'un nuu ñyo ñivi yüvi judíu ta chāchiun chi'in na ndia? —Takan kàti na chi'in Petu'!

⁴Tajan ma Petu' te'en kātítu'un ra nuu na naja kua kūu yi nda ora kicha'a yi:

⁵—Yu'u ñyoi ñuu Joje, ta ikan kà'in chi'in Ndioo. Tajan ndē'i iin ña takua ndè'o ora chànio. Ta kàa yi takua kàa iin ja'ma ka'nu ña ndikun ndi kumi chiyo tutun yi, ña nūu yi nda yatin nda nuu nāndi. ⁶Ta ikan ndē'e va'i tichi ma ja'ma ña ka'iin kua'a' kiti kumi cha'a, ta inga kiti ku'u, ta kua'a' nuu saa chi'in kua'a' nuu koo ndia. ⁷Ta ikan chīnī iin tati ña kà'an yi te'en chi'in: “¡Ndeta yo'o Petu', na ka'niun ta kachiun!”, kàti yi. ⁸Ta yu'u te'en nāka'in: “Na vā'a yo'o Racha'nu, ti nī'iin cha'a' takā'an kachi kuñu kiti ña kà'an ley Ndioo ña töve nāndoo a va'a ña kacho”, kātī. ⁹Ta ikan jan te'en nāka'an ndiko ma tati kichi iti' andivi chi'in inga cha'a': “Na vā'a kà'un takan cha'a' ña cha jānandoo Ndioo”, kàti yi. ¹⁰Takan kūu tajan uni cha'a' kūu ña'a te'en, ta ikan ndāa ndiko ma ja'ma ikan iti' andivi chi'in ndisaa kiti vāchi chi'in yi niku. ¹¹Ta ora juuni ndāa ga yi ma ikan, ta chāa uni ta'an ndra ñuu Cesarea, ña nānduku ndra yu'u ma ve'e nuu ñyo ndi ikan. ¹²Ti ma Tati Í Ndioo tāchi yu'u, na ku'in chi'in ndra, na töve kātī ña kūu ku'in kàti yi. Takan kūu ta juuni chā'an iñu ta'an ndra yanio ka'iin i'ya chi'in ndia. Yakan va ora chāa ndi ma nuu ñyo Corneliu, ta kī'vi ndio ndi tichi ve'e ra. ¹³Yakan va ma rakan ti kātítu'un ra nuu ndi ña kēta iin tati jà'a tiñu nuu Ndioo nuu ra ma ve'e ra. Ta ma tati ikan chūndaa yi nuu ra ta te'en nāka'an yi chi'in ra: “Na tachiun iin ndra ñiviun ñuu Joje, na kuki'in ndra iin ra Simón ra juuni nāni Petu' ndia. ¹⁴Ta rakan ti kūu katítu'un ra naja kua kūu yi ña ni jakakú Jesuu ñun chi'in ndisaa ñiviun ña ñyo ve'un.” ¹⁵Yakan va ora kicha'i kà'in chi'in ma ñivi ikan, ta ma ora ikani kōyo ma Tati Í Ndioo chata na indukuni takua kōyo yi chata yo taji'na. ¹⁶Yakan va ora ikan chāku'unī tu'un kā'an ma Racha'nu Jesuu ti ndicha ña Xuva, jākunduta ra chi'in takuini, va ndyo'o vitin ni kunduta ndo chi'in Tati Í Ndioo. ¹⁷Yakan va va'ani, tuva cha chā'a Ndioo juuni ña chā'a ra nuu yo, nuu ma ñivi ikan, cha'a' ña chinunio

tu'un Racha'nu Jesucristu. Yakan va yu'u, ¿nda ra kùì ña kùu kasi ña jà'a Racha'nu Ndioo chi'in ñivi ikan?, kùuni ndo. ¡Na töve ìyo yi ña ja'i takani! —Takan kàti Petu'.

¹⁸Takan kùu yakan va ma ndian chìnuni ìyo ñuu Jerusalén ora chīni na ña kā'an Petu', ta ma ora ikani taxiin kīndoo na. Ta ikan jan chi'in ma tu'un te'en kīcha'a na jàka'nu na Ndioo:

—Nduva'a kuii va'ani ti Ndioo juuni cha chā'a ra nuu ma ndian yūvi judíu takua chā'a ra nuu yo ndia. Vati juuni ndiakan cha jāña na ma kuati jà'a na ta kī'vi na iti' kuà'an Jesuu, ti ikan ni koo na endeeni chi'in Racha'nu Ndioo —kàti na.

Kì'vi kua'a' ñivi ìyo ñuu Antioquía iti' kuà'an Racha'nu Jesuu

¹⁹Takan kùu yakan va ora cha yā'a ña chī'í ma Esteban, tajan kīcha'a na jànde'e na tundo'o ta jàkunu na ma ñivi chìnuni tu'un Racha'nu Jesuu. Ta ìyo ndian chīnu kuà'an iti' ñu'u' Fenicia, ñu'u' Chipre, ta ñuu Antioquía. Ta tandi'i ma ñu'u' ikan kàtitu'un na ma tu'un Racha'nu Jesuu, va nuu ñivi judíuni, kàtitu'un na yi. ²⁰Va ìyo ndra chìnuni ìyo ñu'u' Chipre ta ñuu Cirene, ña chāa ndra ma ñuu Antioquía. Ta ikan kīcha'a ndra kàtitu'un ndra tu'un Racha'nu Jesuu nuu tandi'i ma ñivi yūvi judíu ndia. ²¹Yakan va tīndee Racha'nu Ndioo ndra chi'in ndatu ra. Ta takan kùu ora chīnu kàtitu'un ndra tu'un Jesuu nuu na, kua'a' na ndākoo ndio na ma ña kini jà'a na niku. Tajan kīcha'a ndio na chìnuni na tu'un ma Racha'nu Jesuu ta kī'vi na iti' kuà'an ra.

²²Yakan va ma ñivi chìnuni ìyo ñuu Jerusalén, ora chīto na tandi'i ña kùu iti' ñuu Antioquía, tajan tāchi ndio na Bernabé na ku'un ra ma ñuu ikan. ²³Tajan ora chāa Bernabé ma ñuu ikan, ta ndē'e ra naja kua nī'i ma ñivi ikan ma ñamani Ndioo, ta nduva'a kuii chīsii ra ora ndē'e ra yi. Tajan kīcha'a ra chūndayu'u ra na, ta ikan jan nāka'an ra chi'in na ña na chinuni na chi'in ndisaa anima na ma tu'un Jesuu, ta koto ndākoo na yi. ²⁴Vati Bernabé kùu ra iin ra va'a, ta ya'a ìyo Tati Í Ndioo chi'in ra, ta chìnuni va'a ra tu'un Jesuu. Takan kùu ta ma ora ikan kua'a' va'a ma ñivi kīcha'a na chìnuni na tu'un ma Racha'nu Jesuu. ²⁵Ta ora cha yā'a ña kùu takan, tajan Bernabé kēe ra kuà'an ra kuà'anduku ra Saulu ñuu Tarsu. ²⁶Ta ora nāta'an ra ra, tajan ndāka ndiko ra ra kīchaa ra iti'

ñuu Antioquía. Ta ikan chiyo ndra iin kuiya nii ma veñu'u ndian chìnuni ikan, ña jàna'a ndra nuu kua'a' ñivi. Yakan va ñuu Antioquía kùu ma ñuu nunuu ña nī'i ndra kùu tatun Jesuu ma sivi: cristianos.

²⁷Takan kūu ta ma tiempu ikan iin ndra kà'an tu'un yu'u Ndioo, kēe ndra ñuu Jerusalén ta kuà'an ndra ñuu Antioquía ndia. ²⁸Ta iin ra kuà'an chi'in ndra, ra nàni Agabo. Rakan chūndaa ra ti ma Tati Í Ndioo kà'an chi'in ra ña na kundaa ra, ta kicha'a ra kàtitu'un ra nuu ma ñivi ña ni koo kua'a' tama' ndisaa ñuu ñuñivi. Takan kūu yi takua kà'an ra ora chiyo rey nàni Claudiu tiñu ñuu Roma. ²⁹Yakan va ma ñivi chìnuni ìyo ñuu Antioquía, jāndo'iin tu'un na ña ni tindee na ma ndian chìnuni ìyo ñu'u' Judea chi'in ita'vi xu'un', ma naja kua kùuni maa na, tajan tāchi ndio na yi nuu na. ³⁰Ta ma xu'un' ña kūti'vi jā'a na, tāchi na yi chi'in Bernabé ta Saulu na kundaka ndra yi nuu ma ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ndian chìnuni ñu'u' Judea.

Nuu chì'í Jandiau, ta nuu kì'vi Petu' vekaa

12 ¹Takan kūu ta ma tiempu ikan ma ra Rey Herode kicha'a ra tiin ra ta jàti'ini ra chi'in ma ndian chìnuni tu'un Jesuu. ²Ta ikan tāchi ra na kuka'ni na ma Jandiau, ra yani Xuva chi'in machiti. ³Va tava ndē'e ndio ra ña chīsii ma ñivi judú ña jà'a ra takan, yakan va juuni tiin ndio ra Petu' ndia. Ña'a kūu ora kùu yi kivi viko pakua, kivi chàchi na paan ña tüvi kì'vi yuchan iya. ⁴Yakan va ora cha yā'a tiin ra ma Petu', tajan tī'i ndio Herode ra vekaa. Ta ma vekaa ikan, ti ìyo kumi ta'an grupu ma jandaru ña kùmi ndra ra. Ta ma ndi kumi grupu ma jandaru ìyo kumi ta'an ndra ta'i'iin yi. Ta ma Herode ti chànini ra jana'a ra ra nuu ma ñivi ñuu nda kati ya'a ji'na viko Pakua, tajan ka'ni ra ra. ⁵Yakan va Petu' indii ra vekaa, ta ma ndra jandaru kūmi va'a ndra ra. Ta ma ndian chìnuni tu'un Jesuu, töve jàña na kà'an na chi'in Ndioo cha'a' ra.

Ndioo jàkakú ra Petu' tichi vekaa

⁶Takan kūu ta juuni ma chanikuaa ña ni tuvi inga kivi, ni tavani'i Herode ma Petu' vekaa ti ni jana'a ra ra nuu ma ñivi ñuu ora ikan. Takan kūu ta ma Petu' kixi ra kàndii ra tañu uvi ta'an jandaru ña ndikun ra chi'in karena, ta tiá ndra ka'ïin

Nuu jàkakú Ndioo ma Petu' tichi vekaa (12:6)

kùmi yuvekaa. ⁷Ta nunuuni kēta iin tati jà'a tiñu nuu Ndioo yatin xiin ra nuu kàndii ra kixi ra. Tajan ikan kēta iin ñu'ú tichi ma vekaa, ta iin tachani jà'a yi. Ta ikan jan kāni nda'a' yi ma chata Petu' nuu kàndii ra. Ta kicha'a yi kà'an yi te'en chi'in ra:

—jNdakoo yo'o, Petu! —kàti yi.

Tajan juuni ma ora kà'an ma tati takan chi'in ra, ta ndāchi ni ma karena ña ndikun nda'a' ra. ⁸Ta ikan jan te'en nāka'an ma tati chi'in ra:

—jKu'un ja'maun ta ti'i ndicha cha'un ta kichiun chatai! —kàti yi.

Tajan takan jà'a ma Petu' yi. ⁹Ta ikan kēe ndio ra kuà'an ra chata ma tati. Ta ma Petu', ti tüvi chīto ra tu ma tiñu jà'a ma tati ikan kùu yi iin ña ndicha, a töve. Chīto ra a ña chàni ndoso ra kùu ña ndè'e ra ma tati ikan. ¹⁰Takan kùu ta ikan jan yā'a ndra ninduvi nuu ka'iin ma ndra jandaru kùmi ndra. Ta ora chāa ndra iin nuu ìyo yuvekaa ña ìyo nduku iti' yu'u kai. Tajan ikan nūna maa yi, ta ikan jan yā'a ndio Petu' chi'in ma tati. Yakan va ora cha chika ma tati iin kai chi'in ma Petu', tajan ndākoo ma'iin ndio yi ra. ¹¹Takan kùu ta ora kicha'a ma Petu' chàku'uni ra, tajan te'en kicha'a ra chànini ra:

—Vitin va cha ch̀to kachin yo, ti ndicha kuii ña ma Racha'nu, t̄achi ra tati ra ña na jakakú yi yo nda'a' Herode ta nuu ndisaa ña k̀uni ma ñivi judú ja'a na chi'o. —Takan chànini Petu' chi'in juuni maa ra.

¹²Yakan va ora cha yā'a ña chā'a ndio ma Petu' kuenda cha'a' yi. Ta ikan jan kēe ndio ra kuà'an ra ve'e ña ǹni Ndiya, ma'á ra ǹni Xuva ña juuni ǹni Marku ndia. Ta ikan ti ka'̀in ti'vi kua'a' ndian ch̀nuni ña k̀an na chi'in Ndioo. ¹³Yakan va ora chāa Petu' ma yuve'e ve'an ña ìyo nduku iti' kai, ta kīcha'a ra j̀kate'e ra yi. Ta ikan kēta iin ñayoko ña ǹni Rode kuànde'an yo k̀u ma ra j̀kate'e ma yuve'e. ¹⁴Tajan ora chāa ña ma yuve'e, ta nākotoan ña tati Petu' k̀u yi. Tajan nduva'a kuii ch̀sian ña ni yuve'e nī chaku'unia nuna ña nuu ra. Ta ikan jan k̀andakunu ndioan kuàkatitu'an nuu ma ñivi ka'̀in ma tichi ve'e. Ta k̀atian ti Petu' k̀u ma ra ndaa ma yuve'e.

¹⁵Tajan te'en nāka'an ma ñivi ikan chi'an:

—¿A t̄ivi xiniun ña k̀an takan? —k̀ati na.

Ta yakan k̀an tukuan ti ña ndicha k̀u ma ña k̀an ña. Va ma ñivi ikan te'en nāka'an tuku na chi'an:

—Na yūvi ra k̀u ra ti animani ra k̀u ma ña chàkunuu —k̀ati na.

¹⁶Takan k̀u ta ma Petu' ti juuni k̀an ga ra tiaga ndaa ra ma yuve'e. Tajan ora nūna ndio na ma yuve'e, ta ora ndē'e na ra ndava yū'vi na. ¹⁷Tajan ma Petu' kīcha'a j̀anda'a ra nuu na, ikan na kutaxin na. Ta ikan jan k̀an ra chi'in na naja k̀u yi ña j̀kakú Racha'nu ra nuu indii ra tichi vekaa. Tajan te'en kīcha'a ndio ra k̀atitu'un ra:

—Na ku'un ndo kukatitu'un ndo ña'a nuu Jandiau chi'in nuu ndisaa ndian ch̀nuni tu'un Jesuu —k̀ati ra.

Takan k̀u ta ora chinu k̀an Petu' takan, tajan kēe ra kuà'an ra inga ñuu.

¹⁸Ta ora kundichin tajan ya'a yū'vi ndra jandaru ta kīcha'a ndio ndra k̀anita'an yu'u ndra, ti t̄öve nī ch̀to ndra nayi j̄a' ña t̄üva ma Petu'. ¹⁹Yakan va ma ora ikan t̄achi ma Herode na kunanduku inga ndra ma Petu'. Va t̄öve nī kuu nata'an ndra ra. Yakan va t̄achi ra ña na kuka'ni ndra ma ndra jandaru j̀akuenda ma vekaa niku. Ti naja ndē'eni ndra ña k̀akú ma Petu' ma vekaa. Ta ora yā'a yi tajan kēe Rey Herode ma ñu'u' Judea, ta kuà'an ra iti' ñuu Cesarea iin tiempu.

Nuu ch'í Herode

²⁰Takan kūu ta ya'a kūxaan Rey Herode chi'in ñivi ñyo ñuu Tiro ta ñuu Sidón. Ta ikan jan jāndo'iin tu'un ñivi ñuu ikan, tajan chāa ndio na vetiñu ti kùuni na natu'un na chi'in ra. Va kā'an na ji'na chi'in iin ra nàni Blastu, ra jà'a tiñu nuu ma Herode. Ta ch'ika na nuu Blastu ña na ndakan ra iin tiempu nuu ma rey ña kùu kuti'vi na chi'in ra, ikan na kuu jandomani ra ma kuati na, ti nda'a' ma rey ikan n'ì na tandi'ì ma ndayu ch'iniñu'u na kachi na ma ñuu na. Ta Blastu jānuna ra ra ma kivi ikan. ²¹Ta ora kēta ma kivi ña jānuna ra ra, tajan kēta ndio ma Herode, ña ñù'u ra iin ja'ma nduva'a kuii vii ña chàku'un ma ndra kùu rey. Ta ikan chūnandi ra ma nuu chà'nda ra tiñu. Tajan k'icha'a ra kà'an ra ma junta chi'in ma ñivi ka'iin ti'vi ma nuu ra. ²²Takan kūu va ma ñivi ikan, te'en k'icha'a na kànachaa na:

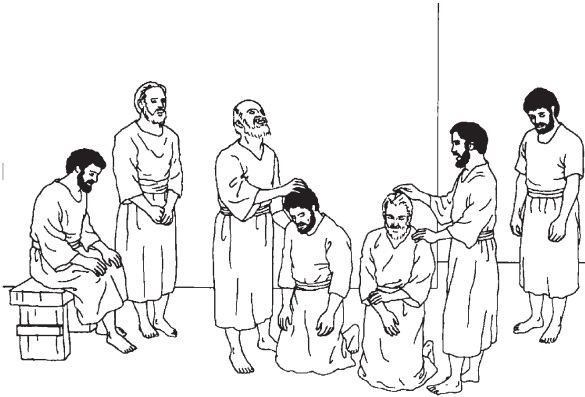
—Ma ra kà'an i'ya yūvi iin ra'ii kùu ra, ti iin ndioo kùu ra —kàti na.

²³Tajan juuni ma ora ikani iin tati jà'a tiñu nuu Ndioo, jātakue'e yi ra, vati töve n'ì jaka'nu ra Ndioo ti töve kà'an ra ña töve ndicha ña kà'an ñivi cha'a' ra takan. Ta ikan ch'í ra jā'a ña chàchi tindaku ra.

²⁴Takan kūu ta ma tu'un cha'a' Racha'nu Jesuu ña kàtitu'un ma ñivi ch'ìnuni, vi'a ch'itakuati yi nda nikuuni. ²⁵Yakan va ora jāchinu Bernabé chi'in Saulu ma tiñu jà'a ndra, tajan kēe ndiko ndra ñuu Jerusalén, tajan kuà'an ndio ndra ñuu Antioquía chi'in iin ra nàni Xuva ña juuni nàni Marku ndia.

Bernabé chi'in Saulu, jàtiñu ndra kuenda Racha'nu Ndioo

13 ¹Ma tañu ndian ch'ìnuni tu'un Jesuu ñyo ñuu Antioquía, ikan ka'iin ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo chi'in ndra kùu matru. Ta ndrakan te'en nàni ndra: Bernabé, chi'in ra tuun nàni Simón, chi'in Luciu ra ñu'u' Cirene, chi'in Manaén ma ra indukuni chā'nu chi'in Herode ra kùu kalecha'nu ñu'u' Galilea. Ta juuni ikan, ndaa Saulu ndia. ²Ta ikan kēta iin kivi kùti'vi ma ñivi ña ndita yu'u na ña jàka'nu na Ndioo. Ta ikan te'en nāka'an ma Tati Í Ndioo chi'in ma ñivi ikan:

*Nuu kicha'a Bernabe chi'in Saulu kuàkatitu'un
ndra tu'un Ndioo ta ñuu, ta ñuu (13:1)*

—Na tavani'i siin ndo Bernabé chi'in Saulu kuenda ma tiñu káchin ndra ña ìyo yi ña ja'a ndra —kàti yi.

³Yakan va ora cha yā'a ña kā'an ma ndian ka'iin ti'vi ikan chi'in Ndioo ta ndita yu'u na, ta ikan jan jündii na nda'a na xini Bernabé chi'in Saulu. Ta kēe ndio ndra kàcha'an ndra.

Bernabé chi'in Saulu kàtitu'un ndra tu'un Jesuu ñu'u' Chipre

⁴Yakan va ma Tati Í Ndioo tachi ndio ndra na kàtitu'un ndra tu'un Jesuu, va ji'na yā'a ndra ñuu nàni Seleucia. Ta ikan kī'vi ndra iin varku, tajan chāa ndra ñu'u' Chipre iin ñu'u' kàndii tichi tañu'u. ⁵Yakan va ora chāa ndra ma yu'u tañu'u ñuu Salamina chi'in varku, ta ikan kicha'a ndra kàtitu'un ndra tu'un va'a Racha'nu Ndioo tichi ta'ii'iin veñu'u ñivi judíu ñu'u' ikan. Ta juuni kuà'an Xuva chi'in ndra ña tìndee ra ndra ndia.

⁶Ta ikan chākunuu ndra tandi'i ñu'u' ikan, nda kati chāa ndra iin ñuu nàni Pafos. Ta ikan nāta'an ndra iin randuvi. Ta rakan ti iin ra judíu kùu ra, ta nàni ra Barjesuu. Ta kàti ra ti tu'un Ndioo kàtitu'un ra ndia, va tüvi ndicha. ⁷Ta ma randuvi ikan nàndi ra chi'in ra kùu kalecha'nu nàni Sergiu Paulu. Ta ma ra kalecha'nu ikan, ti ya'a ìyo chinituni ra, yakan va tachi ra iin tatun ra na kuki'in ra Bernabé ta Saulu, vati kùuni ra taso'o ra tu'un Ndioo ña kàtitu'un ndra ndia. ⁸Ta ora chāa ndra nuu ndaa ra, ta ma randuvi Barjesuu, ra juuni nàni Elimas chi'in tu'un griegu, kicha'a ra kànita'an yu'u ra chi'in ndra ti

küuni ra na taso'o ma kalecha'nu ma tu'un Jesuu ña kàtitu'un ndra, ti koto indukuni chinuni ra tu'un Jesuu ndia. ⁹Takan kûu ta ikan ma Saulu ti juuni nàni ra Paulu, ta ya'a iyo Tati Í Ndioo chi'in ra, tajan ndē'e kachin va'a ra nuu ma randuvi nàndi ikan. ¹⁰Ta te'en nāka'an ma Paulu chi'in ra:

—Ra vata, ra kini, ta ra se'e kui'na kùun, ti küuniun nde'un ma ña va'a. ¿Ta naja chàta'aniun keña'un ma ñivi chi'in ma tu'un vata kàtitu'un, ta tüvi chà'un ña na ki'vi na iti' Ndioo? ¹¹Yakan va vitin ni jande'e Ndioo tundo'o ñun iin tiempu. Ta na tüva kuu nde'un ti ni kukuaun nda ma ñu'ú nikandii kuu ga nde'un ndia —kàti Paulu chi'in ra.

Ta ma ora ikani ndōkuaá ra. Ta ikan kīcha'a ra nànduku nda'a' ra yo kundaka ra ve'e ra ti kuaá ra. ¹²Ta ora ndē'e ma kalecha'nu ña kûu chi'in ma randuvi, ta ma ora ikani kīcha'a ra chīnuni ra tu'un Racha'nu Jesuu, ti ndava kuà'an tati ra ora chīto ra ña chi'in kua'a' ndatu jàna'a ndra tu'un Jesuu.

Paulu chi'in Bernabé, chàa ndra ñuu Antioquía ñuu kàndii yatini ñu'u' Pisidia

¹³Paulu chi'in ndra meru ra kī'vi ndra tichi varku ma ñuu nàni Pafos. Ta ikan kēe ndio ndra kuà'an ndra ñuu Perge, ti ma ñuu ikan kàndii yi ñu'u' Panfilia. Va Xuva Marku ndākoo ra ndra, ta chīkoni'i ndiko ra kuà'an ra ñuu Jerusalén. ¹⁴Ta ora chāa ndra ma ñuu Perge, tajan nūu ndio ndra ma varku ikan. Ta ikan kuà'an ndra nda ñuu Antioquía, ñuu kàndii yatin ñu'u' Pisidia. Ta ma kivi nìndee ñivi judú, kī'vi ndra ma veñu'u na, ta chūnandi ndra ma ikan. ¹⁵Yakan va ora cha yā'a jākua'a ma ndra vika ma tichi ma veñu'u ikan ma tu'un Ley Ndioo chi'in tu'un tāa ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u ra taji'na, ta ikan kīcha'a chīkatu'un ndra vika ikan nuu Paulu chi'in meru ra tuva kuu katitu'un ndra iin tu'un. Tajan te'en nāka'an ndra chi'in ndra:

—Ndyo'o ndra yani, jna'a ndo tuva iyo iin ña kùuni ndo ka'an ndo tuva kùuni ndo ña jākuninaa ndo ma ñivi, kùu ka'an ndo yi vitin! —kàti ndra.

¹⁶Tajan ma ora ikani chūndaa Paulu ta jānda'a ra nuu ma ñivi, ikan na taxiin koo yu'u na. Tajan te'en nāka'an ndio ra:

—Ndyo'o ndra judú kuni va'a ndo ña ni ka'in. Ta juuni ndra yüvi judú, ndra tīñu'u Ndioo. ¹⁷Ma Ndioo ñuu Israel,

kāchin ma ndian judú kùu ñivio chíyo taji'na. Ta jā'a ra iin ñuu ka'nu chi'in ma ñivi ikan, ora juuni ìyo ga na ma ñu'u' Egiptu. Vati ma ñu'u' ikan ti yüvi ñu'u' na kùu yi. Ta ikan tāva ndio ra na ñu'u' Egiptu chi'in ndatu ra.

¹⁸Yakan va uvi xiko kuiya kūmi Ndioo na ta jāndeeni ra ma ña jā'a ñivio ña chíyo na tatiempu tichi ku'u nuu chàkunuu na. ¹⁹Ta ikan Ndioo kūta'an ra chi'in ma ndian kùu ñivio taji'na, na ki'vi na ñu'u' Canaán. Ta ikan na ka'ni na tandi'i ñivi ìyo ndi ucha ñuu ikan. Yakan va, takan jā'a na, ikan na kuu ni'i na ma ñu'u' chā'a Ndioo nuu na, ta ikan na kuu yi ñu'u' maa na. ²⁰Ta ndisaa ña'a kūu yi tichi iin kumi cientu uvi xiko uchi kuiya.

'Ta tichi ma tiempu ikan, juuni chā'a Ndioo iin ndra vesi, ndra jākutuni tiñu nuu na. Takan kūu nda kati kēta kuiya chíyo Samuel, ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na. ²¹Ta ikan chíkan na iin ra kùu rey ña ka'nda tiñu nuu na. Ta Ndioo chā'a ra tiñu ikan, nuu ra nàni Saulu ra se'e Cis. Ta Saulu ti iin ra kichi tata Benjamín kùu ra, ta chā'nda ra tiñu uvi xiko kuiya. ²²Ta tiá iti' nuu, nāmaa Ndioo ma tiñu jà'a Saulu ña kùu ra rey. Ta ikan chā'a ndio ra ma tiñu rey nuu inga ra nàni David. Takan kūu ta te'en nāka'an Ndioo kuenda ma racha'nu David: “Ya'a kùunì nde'i David ra se'e Isaí, ti jà'a ra ma ndisaa ña kùunì ña na ja'a ra.” Takan kàti Ndioo.

²³'Ta Jesuu kichi ra tata David ña na kuu ra ra tāchi Ndioo ña na jakakú ra ñivi ñuu Israel tava chā'a Ndioo tu'un nuu ma ñivi ti takan ni kuu. ²⁴Yakan va ora takāaga kichi Jesuu, kātitu'un Xuva tu'un ra nuu ndisaa ñuu Israel. Ta kāti ra chí'in na ti ìyo yi ña kunduta na ta juuni ìyo yi ña ndakoo na iti' kini kuà'an na ta ki'vi na iti' Ndioo. ²⁵Yakan va ora chani kūu Xuva tiñu ña chā'a Ndioo nuu ra, ta kāti ra nuu ma ñivi ña yüvi ra Cristu kùu ra takua chànini na. Ta juuni kā'an ra: “Ti ma ra kùu Cristu, ni kichi ra tiá iti' nuu. Ta kuenda ra, ti iin ra tüvi iñu'u kùu, vaji na ndachì ma ndichan indii cha'a ra, ti nduva'a kuii ka'nu ga ra ta ìyo ga ndatu ra kua yu'u”, kāti Xuva.

²⁶'Yakan va ndyo'o yani, ndian kùu ñivi judú, tata Abraham, ta juuni ndyo'o ndian yüvi judú ña tiñu'u Racha'nu Ndioo, Ndioo kùu ma ra tāchi yu'u ña na katitu'in ma tu'un i'ya nuu ndo, ikan na kuu kakú yo jà'a ra. ²⁷Vati ma ndian ìyo ñuu Jerusalén, chí'in ndra chà'nda tiñu nuu na, ni tuvi nakoto na

ña Jesuu kùu ra ña jàkakú ra yo. Ta ni töve nī kutunini va'a na ma tu'un Ndioo tãa ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na ndia, vaji nani kivi ora nindeo jàkua'a na yi tichi veñu'u na. Yakan va tìsokuati na chata Jesuu, ta ndō'iin tu'un na ña kàti na ña na kuvi ra. Ta takan chīnu ma tu'un ña kã'an ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ña ni kuu. ²⁸Tajan chāka'an na nuu Ponciu Pilatu na ka'ni ra Jesuu chi'in ndra kùu jandaru ra, vaji tüvi nī nani'i na nī'iin kuati ña jā'a Jesuu ña ìyo yi na kuvi ra. ²⁹Ta ikan ora cha chīnu ndisaa ma ña kà'an ma tutu Ndioo kuenda ra, ta ikan jan jānuu ndio ndra ra nuu kruu, tajan kūchi ndio ndra ra. ³⁰Va Ndioo jānataku ndiko ra ra tañu ndian ndí. ³¹Ta kua'a' va'a kivi kēta Jesuu nuu ma ndra chā'an chi'in ra ñu'u' Galilea, ta nda ñuu Jerusalén. Ta vitin juuni ndrakan kùu ma ndra kà'an cha'a' Jesuu nuu ma ñivi vitin.

³²Ta vitin ndyu'u kùu ndi ña kàtitu'un ndi tu'un va'a i'ya nuu ndo. Ti ña'a kùu ma tu'un ña chā'a Ndioo nuu ma ndian kùu ñivio chíyo taji'na. ³³Ta vitin cha jāchinu Ndioo ma tu'un i'ya nuu maa yo, ti tata ma ñivi chíyo taji'na kīchi yo. Ña'a jāchinu Ndioo ora cha nātaku ra Se'e ra Jesuu, vati nuu ma tutu Salmu uvi, te'en kà'an Ndioo: “Yo'o kùu se'i, ta vitin kùu ma kivi ña kùu tatáun yu'u”, kàti yi. ³⁴Vati Ndioo cha kàtitu'un ra ña ni janataku ndiko ra ma Jesuu, ikan na kù'ini ma kuñu ra, vati te'en kà'an ma tutu Ndioo cha'a' yi: “Nuu ndyo'o, ni jachinui ma tu'un ña chā'i nuu ma racha'nu David. Ta ma tu'un ikan ya'a ga í yi ta ndaa yi”, kàti Ndioo. ³⁵Ta juuni kà'an ma tu'un Ndioo ña: “Na kù'vaun ña ku'ini kuñu ma ra se'un ra ya'a ga í.” Takan kã'an iin Salmu ña tãa ma racha'nu David. ³⁶Yakan va ndicha kuii ña ma racha'nu David, jā'a ra tiñu takua kùuni Ndioo nuu ma ñivio ora chíyo ra ma ñuñivi i'ya niku. Tajan chí'í ndio ra, ta kūchi ndio na ñunda'yu ra xiin nuu ñaña ma tatá ra. Ta ma kuñu ra kù'ini yi. ³⁷Va ma kuñu ma ra jānataku Ndioo, tüvi nī ku'ini yi. ³⁸Yakan va ndyo'o ndra yani, ìyo yi ña koto ndo ti cha'a' Jesuu ikan, Ndioo jānaa ra ndisaa ma kuatio. ³⁹Ta juuni cha'a' Jesuu kùu yi ña jàndondaa Ndioo anima ndisaa ndian chìnuni tu'un ra. Va töve kùu ndondaa anima yo cha'a' ña jàka'nu yo ma tutu Ley Ndioo tãa Moisés. ⁴⁰Yakan va na ja'a ndo kuenda nuu ndo, ti koto ta'an ndo takua kà'an ma tutu tãa ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo chíyo taji'na. Vati ma tutu tãa ndra te'en kà'an yi:

⁴¹ Na taso'o va'a ndyo'o ndian kà'an ti'ini chata tu'un kà'in.

Ta na yu'vi ndo, ti chani kuvi ndo.

Vati yu'u chani ja'i iin tiñu nduva'a kuii ka'nu ma kivi vitin ña juuni ìyo ga ndo.

Ta ma tiñu ni ja'i ya'a ndetiñu ña chìnuni ndo yi, vaji ìyo ndian katitu'un kàchin yi nuu ndo, kàti Ndioo.

—Yakan va ikan chīnu ma tu'un nātu'un Paulu tichi ma veñu'u ndian judúfú ikan.

⁴² Ta ora kīcha'a Paulu chi'in meru ra, kèe ndra ma tichi veñu'u ikan, ta ikan iin ndra chīkan ndra nuu Paulu na kichi ra tichi una kivi ma kivi nindeo, ta kà'an ndiko ra ma tu'un i'ya nuu na. ⁴³ Ta ikan ora cha chīnu ma junta jā'a na ma veñu'u ikan, ta ikan jan kua'a' ndian judúfú chi'in ndian yūvi judúfú ndian tīñu'u Ndioo, kīcha'a na tàndikun ndio na kuà'an na chata Paulu chi'in Bernabé. Ta ikan Paulu chi'in Bernabé chūndayu'u ndra ma ñivi ikan, na ku'un na iti' kuà'an Ndioo ta na kumi va'a na ma ñamani ra, ña chà'a ra nuu na.

⁴⁴ Takan kūu ta ma una kivi sabadu ma kivi nindee na cha yati ndisaa ma ñivi ñuu Antioquía kūti'vi na ña kùuni na taso'o na ma tu'un Ndioo. ⁴⁵ Va ora ndē'e ma ñivi judúfú ña ya'a kua'a' ñivi ka'lin ma ikan, yakan va kīcha'a na tixin na ndè'e na ndra. Tajan kīcha'a na kà'an ndaa na ta kànduva'a na Paulu chi'in Bernabé. ⁴⁶ Yakan va töve kànuu Paulu chi'in Bernabé, ta te'en kīcha'a ndra kà'an ndra nuu na:

—Ji'na kuii ìyo yi ña ka'an ndi tu'un Ndioo niku nuu ndyo'o ñivi judúfú, vati takan kùu yi kuenda ndo. Va vitin ndè'i ña töve chìnuni ndo tu'un cha'a' Racha'nu Jesuu ña kàtitu'un ndi nuu ndo, yakan va kùu koo ndo chi'in Ndioo endeeni, tuva takan. Ta vitin iti' nuu, va'aga ña kukatitu'un ndi ma tu'un i'ya nuu ñivi yūvi judúfú. ⁴⁷ Vati ma Racha'nu te'en kà'an ra chi'in ndi ña jà'a ndi:

Tàchì ndo ña na jana'a ndo nuu ñivi yūvi judúfú,

ikan na chinuni na tu'in.

Vati indukuni kùu ña jàna'a ndo takua kùu ma ñu'ú ña jàndondichin iti' chika yo.

Ta juuni na jana'a ndo nuu na ndava nda nuu ndi'i ñu'u' ñuñivi naja kua jà'i ña jàkakúí na.

Takan kàti Racha'nu —kàti Paulu.

⁴⁸ Ta ora chīni ma ñivi yūvi judúfú ma tu'un kà'an Paulu, ta nduva'a kuii chīsii na. Ta ikan kīcha'a na jàka'nu na Ndioo ta

kà'an na ña ma tu'un Ndioo ya'a ga va'a yi. Tajan juuni ma ora ikani, ma ndisaa ma ndian kächin Ndioo ña koo ndito chi'in ra indeeni kicha'a na chìnuni na tu'un ra. ⁴⁹Takan kūu ta tiempu ikan kicha'a chitakuati ma tu'un cha'a' Racha'nu Jesuu tandi'i ma ñu'u' ñuu ikan. ⁵⁰Va ma ndian judú chāka'an na chi'in iin ndracha'nu ñuu ikan ta chi'in iin ñivi ña'a iñu'u ña jàka'nu vi Ndioo, na kicha'a vi ña jànde'e vi tundo'o Paulu chi'in Bernabé. Ta takan jā'a vi ña kūti'vi ñivi ñuu ikan, ña na jakunu na ndra ma ñuu ikan. ⁵¹Yakan va ora tāvani'i na Paulu chi'in Bernabé iti' yu'u ñuu ikan, ta kicha'a ndra jākisi ndra yuyaka ka'ìin cha'a ndra. Ta chi'in ña jā'a ndra ikan jàna'a yi nuu na ña ya'a xaan ndè'e Ndioo cha'a' kuati ña jà'a na. Ta ikan jan kēe ndio ndra kuà'an ndra iti' ñuu nani Iconiu. ⁵²Va ndisaa ma ndian chìnuni tu'un Jesucristu nduva'a kuii chisii na, ti ya'a ga iyo Tati Í Ndioo chi'in na.

Bernabé chi'in Paulu, chàa ndra ñuu Iconiu

14 ¹Takan kūu ta Paulu chi'in Bernabé kī'vi ndra tichi veñu'u ñivi judú ña ndaa ñuu Iconiu. Ta ikan kicha'a kàtitu'un ndra tu'un Jesuu nuu ma ñivi kūtu'vi ikan. Ta ikan kua'a' ñivi kicha'a chìnuni tu'un ra, ndian judú ta ndian yüvi judú ndia. ²Va ma ndian judú ña töve nī chinuni ma tu'un kà'an ndra, jākanuu ndra xini kua'a' ndian yüvi judú, ikan na kuxaan na chi'in ndian chìnuni. ³Vaji takan kūu, Paulu chi'in Bernabé kua'a' tiempu chīyo ndra ma ñuu Iconiu, ta töve yù'vi ndra kàtitu'un ndra tu'un va'a cha'a' Jesuu. Ta juuni ma Ndioo chà'a ra nuu ndra ña jàna'a ndra nuu ma ñivi kua'a' ndatu ta seña ra ora kàtitu'un ndra, ikan na koto kachin na ti tu'un ndicha kùu ma ña chà'a ra chi'in ma ñamani ra. ⁴Va ma ñivi ñuu ikan siin siin chà'nini na. Ti iyo ndian kuà'an chiyo ndian judú, ta inga na kuà'an chiyo ndra tatun Jesuu. ⁵Yakan va iin ndian judú chi'in iin ndian yüvi judú jāndo'iin tu'un na chi'in ndra tiñu, ikan na jande'e ndra tundo'o ndra tatun Jesuu, ta kani ndra yuu chata ndra. ⁶Yakan va ora chīto Paulu chi'in Bernabé ña takan ni ja'a na chi'in ndra, ta ikan chīnu ndra kuà'an ndra iti' ñuu Listra ta ñuu Derbe ña kàndii tichi ñu'u' Licaonia ta tandi'i ñuu iyo yatini. ⁷Ta ikan kuàkatitu'un ndra tu'un va'a cha'a' Racha'nu Jesuu ikan.

Chi'in yuu, kàni na Paulu ñuu Lистра

⁸Ta ma ñuu Lистра ikan ìyo ra cha'a pe'lu ña kùu kaka nda ora kàku ra. Ta ra'ya nàndi ra ikan ⁹tàso'o ra ma ña kà'an Paulu. Ta ora ndē'e Paulu ma ra cha'a pe'lu ikan, tajan nākuni ra ña ya'a ga chìnuni ra ña Ndioo kùu janda'a ra ra. ¹⁰Yakan va te'en ni'i va'a nāka'an Paulu chi'in ma ra cha'a pe'lu, ikan na kuni tandi'i ma ñivi:

—¡Na ndetaun ta kundaa ndoun!

Ta ora kà'an Paulu te'en ta iin ndāvani ra ta chūndaa ra, juuni kīcha'a chàkunuu ra. ¹¹Yakan va ora ndē'e ma ñivi ña jā'a Paulu chi'in ma ra cha'a pe'lu, ta ikan kīcha'a na kànachaa na ña jàka'nu na Paulu chi'in Bernabé chi'in tu'un kà'an ndian ñuu Licaonia, ta te'en kà'an na:

—Ndioo ndra ìyo andivi, kīchaa ndra nuu ìyo yo. Ta kàa ndra takua kàa iin ndra'li ìyo ñuñivi.

¹²Yakan va kàti na ti Bernabé kùu ndioo nàni Zeus, ta Paulu kùu ndioo Hermes, vati kà'an ga ra tia kua Bernabé. ¹³Yakan va ma ra sutu ña jàka'nu ndioo Zeus ìyo veñu'u ra iti' yu'u ñuu. Sutu ikan chàki'in ra kua'a' toro chi'in siki ña kùva'a chi'in ita vii ta chāa ra chi'in yi yatini yuve'e kora ikan. Vati ma sutu chi'in ma ñivi ikan kùuni na jaka'nu na ma ndra tatun Jesuu. Yakan va ni ka'ni na ma toro ta sokó na yi nuu ndra. ¹⁴Va ora chīto Bernabé chi'in Paulu ma ña ni ja'a na kuenda ndra, ta ma ora ikani jānaka'a ndra ja'ma ndra, ta yakan jàna'a yi ti na chàta'ani ndra ña jàka'nu ñivi ndra. Ta kàndakunu ndra ki'vi ndra tañu ma ñivi ikan, ta te'en kà'an ndra nuu na:

¹⁵—¡Na jā'a ndo te'en! Ti yūvi Ndioo kùu ndi, va juuni ñivi kùu ndi takua kùu maa ndo ndia. Vati ndyu'u, vāchi ndi vāchi katitu'un ndi nuu ndo tu'un va'a cha'a' Jesuu. Yakan va ìyo yi ña na jāna ndo ña jàka'nu yutun í ti yūvi Ndioo ndicha kùu yi. Ta na kīcha'a ndo jaka'nu ndo ma Ndioo, ra ndīto ndisaa tiempu, ra jātuvi andivi, chi'in ma ñu'u' ñuñivi, ta tañu'u ta ndisaa nakuyi ña ìyo tichi yi. ¹⁶Vaji taji'na Ndioo chā'a ra ña na chinuni ma ñivi ma ndava kùuni maa na, ¹⁷vati tūkuii nī jāna ra ña jàna'a ra nuu ñuñivi cha'a' tandi'i ña va'a ña jà'a ra, ti Ndioo ndicha kùu ra. Ti juuni Ndioo kùu ra ña jàkuun ra savi, ta chà'a ra ña na koo va'a ma itu. Ta juuni ra chà'a ña

na koo kua'a' ma ña kacho ikan na sii kùunio, ti tüvi kumani nì'iin nakuyi nuu yo —kàti ndra.

¹⁸ Va vaji kàtitu'un ndra ma tu'un ikan, ta ma ñivi ikan, ti endee küuni na jaña na ña ka'ni na ma toro ña ni sokó na nuu ndra. Va ma nuu ndi'i nia kúndee ndra jàndomani ndra ma ñivi, ña na jaña na ña sòkó na ri nuu ndra. ¹⁹ Ta ma ora ikan chāa iin ndra judúu ñyo ñuu Antioquía, chi'in ndra judúu ñyo ñuu Iconiu ndia. Ta ma ndrakan kīcha'a jàkanuu ndra xini ma ndian ñyo ñuu ikan, ta jānini ndra na ña na kani na yuu chata Paulu. Ta ora chinu tajan kēñu'u na Paulu iti' yu'u ñuu

Kùuni na ka'ni na Paulu chi'in yuu ñuu Listra (14:19)

vati chànini na ña cha chí'í ra. ²⁰ Va ora kúti'vita'an ma ndian chìnuni tu'un Jesuu yatin nuu kàndii Paulu, ta ndēta ra ta kī'vi ndiko ra ma ñuu ikan. Ta inga kivi kēe ra kuà'an ra iti' ñuu Derbe chi'in Bernabé.

²¹ Yakan va ñuu Derbe, kàtitu'un ndra tu'un va'a cha'a' Jesuu nuu ma ndian ñyo ikan, tajan kī'vi kua'a' na kuà'an na iti' Jesuu. Ta ora yā'a ña'a kūu takan, tajan chikoni'i ndiko ndra kuà'an ndra ñuu Listra, ñuu Iconiu, ta ñuu Antioquía. ²² Ta ndisaa ma ñuu i'ya, jāndomani ndra kua'a' ma ndian chìnuni tu'un Jesuu, ña na endee chinuni na ma tu'un ra, vaji ndè'e na tundo'o. Ta juuni kàti ndra nuu na ti ma kua ñyo yi ña kuu chaa yo nuu chà'nda Ndioo tiñu, ji'na ñyo yi ña nde'o kua'a' tundo'o. ²³ Ta juuni chā'a ndra tiñu nuu iin ndracha'nu,

na kumi ndra ma ndian chìnuni tu'un Jesuu ña kùti'vi veñu'u ta'ii'in ñuu. Ta ora cha yā'a kà'an ndra chi'in Ndioo ña ndita yu'u ndra, tajan chā'a ndra ndra nda'a' Racha'nu Ndioo, ra jàka'nu ndra, na ja'a ra kuenda tiñu jà'a ndra.

**Paulu chi'in Bernabé kuà'an ndiko ndra ñuu
Antioquía ña kàndii tichi ñu'u' Siria**

²⁴Takan kūu yakan va ji'na yā'a ndra ñu'u' Pisidia, tajan chāa ndra ma ñu'u' Panfilia. ²⁵Yakan va ora chāa ndra ma ñu'u' ikan, tajan kīcha'a ndra kà'an ndra tu'un va'a cha'a' Jesuu ñuu Perge. Ta ikan kēe ndra ta kuà'an ndra iti' ñuu Atalia. ²⁶Ta ñuu Atalia, kī'vi ndra iin varku ta kuànu'u ndiko ndra endeeni nda ñuu Antioquía. Ta ma iti' ñuu ikan kùu ma ñuu nuu tachi ndra chìnuni tu'un Jesuu ndra tatiempu. Ta ma antea ña tachi ndra ndra ji'na ga chikan ndra ñamani nuu Ndioo cha'a' ma tiñu ni ja'a ndra niku. Ta vitin já chinu jā'a ndra ma tiñu ikan. ²⁷Yakan va ora chāa ndra ma ñuu Antioquía, ta ikan jan kùti'vita'an ndra chi'in ndian chìnuni tu'un Jesuu. Ta ikan nùna kīcha'a ndra kàtitu'un ndra ndisaa ña jā'a ndra chi'in ndatu Ndioo, ta naja kua kīcha'a ra jàkakú ra ñivi yūvi judú, ti tava Ndioo, juuni kùuni ra ña ma ndian yūvi judú na chinuni na ma tu'un ra ndia. ²⁸Yakan va kua'a' tiempu kīndoo Paulu chi'in Bernabé ma ñuu Antioquía chi'in ma ndian chìnuni tu'un Jesuu ñyo ñuu ikan.

Ndra tatun Jesuu, jà'a ndra junta ñuu Jerusalén

15 ¹Takan kūu ta juuni ma tiempu ikan chāa iin ndra judú chinuni tu'un Jesuu ñuu Antioquía, ndra kichi ñu'u' Judea. Ta ndrakan te'en nāka'an ndra chi'in ndian chìnuni tu'un Jesuu ndian ñyo ñuu Antioquía: “Na kūu jakakú Ndioo ndo nuu kuati ndo, tu tüvi ji'na tà'nda ñii nuu ika ndo takua jāna'a Moisés nuu ndian judú chiyo taji'na”, kàti ndra chi'in na.

²Tajan ora chīni Paulu chi'in Bernabé ma ña kā'an ndra tajan ni'i kīcha'a ndra kànita'an yu'u ndra chi'in ndra, va nī kuu jandondaa ndra yi ikan. Yakan va kāchin ma ndian chìnuni ñyo ma ñuu ikan, Paulu chi'in Bernabé chi'in inga ndra chìnuni, na ku'un ndra ñuu Jerusalén kunatu'un ndra tiñu ikan chi'in ndra tatun Jesuu, ta chi'in ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ndian chìnuni tu'un Jesuu ñyo ñuu ikan.

³Tajan tãchi ndio ma ndian chìnuni ìyo ñuu Antioquía ndra. Yakan va ora kuà'an ndra iti' ñuu Jerusalén, ji'na yã'a ndra ñu'u' Fenicia ta ñu'u' Samaria. Yakan va tandi'i ma ñuu yà'a ndra kàtitu'un ndra naja kua ndàkoo ma ñivi yüvi judíu ma ña jãka'nu na niku, ta ndãki'in na iti' Jesuu. Ta ya'a ga chìsii ma ndian chìnuni ñuu ikan ora chìni na ma tiñu ka'nu Ndioo ña kàtitu'un ndra.

⁴Ta ora chãa ndra ma ñuu Jerusalén ta ikan kütivita'an kua'a' ma ndian chìnuni chi'in ndra tatun Jesuu ta ndracha'nu chà'nda tiñu ma veñu'u. Vati kùuni na taso'o na ma ña ni ka'an ndra. Ta ikan kàtitu'un ndra nuu ma ñivi ikan ndisaa ña kũu ja'a Ndioo tandi'i ma ñuu nuu chãkunuu ndra kàtitu'un ndra tu'un Jesuu. ⁵Va nuu ka'lin ti'vi ndra, ndēta iin ndra fariseu ña chìnuni tu'un Jesuu, ta te'en kicha'a ndra kà'an ndra:

—Ndyo'o yani, ma ndra yüvi judíu ña chìnuni tu'un Jesuu, ìyo yi ña ta'nda ñii nuu ika ndra. Tajan juuni ìyo yi ña ka'nda yo tiñu nuu ndisaa na, na jachi'in na ndisaa ña kà'an ma ley tãa Moisés taji'na —kàti ndra.

⁶Ta ikan jan, kütivi ta'an ndio ma ndra tatun Jesuu chi'in ma ndracha'nu ikan ña ni jakua'a ndio ndra ma tu'un ikan, ikan na nani'i va'a ndra naja kua kuu ka'an kachin ndra yi nuu ndra cha'a' yi. ⁷Ta ora cha ya'a kua'a' tiempu ña nàtu'un ta'an ndra cha'a' yi, tajan ndēta Petu' ta te'en nãka'an ra chi'in ndra:

—Ndyo'o yani, cha chito va'a ndo, ti Ndioo kãchin ra yu'u tañu ndo, ikan na katitu'in nuu ndian yüvi judíu naja kua jakakú Jesuu na, ikan na chinuva'ani na tu'un ra ndia. ⁸Ta Ndioo vati nãkoto va'a ra naja kua chànini ndisaa ñivi, yakan va jàna'a ra nuu na ña juuni kùu ki'vi na iti' ra ndia. Ta chã'a ra Tati Íí ra ña na koo yi chi'in na takua chã'a ra yi nuu yo ndia. ⁹Yakan va inuu ndè'e Ndioo ndisaa yo, ti juuni jãnaa ra kuati na cha'a' ma ña chìnuni na tu'un ra, ta takan jà'a ra chi'in yo ndia. ¹⁰Ta naja kùuni ndo ja'a ndo ña jàna'a Ndioo nuu yo ña tüvi va'a yi, nde'o tu kuxaan ra chi'o. Na vã'a kà'an yo ña na ja'a na tandi'i ma ña kà'an Ley Ndioo tãa Moisés. Vati ni maa yo kũu ja'a yo tandi'i ma ña kà'an yi. Ta ni ndian kũu ñivio chiyo taji'na kũu ja'a na yi ndia. ¹¹Yakan va chito yo, ti kũu kakú yo jà'a ma ley ikan, va kàkú yo jà'a ma ñamani

Racha'nu Jesuuni. Yakan va ndiakana juuni kùu kakú na jà'a ma ñamani ra ndia —kàti Petu'.

¹²Takan kùu ta ndisaa ma ndian ka'ìn ti'vi ma ikan, kīndoo taxiin na ora kīcha'a Bernabé chi'in Paulu kà'an ndra naja kua chā'a Racha'nu Ndioo ndatu ra nuu ndra ña jàna'a ndra seña ta ndatu ka'nu nuu ndian yūvi judú. ¹³Yakan va ora chīnu kà'an ndra, tajan ndēta Jandiau ta kīcha'a ndio ra kà'an ra te'en chi'in na:

—Ndyo'o yanj, na kuni va'a ndo ña ni ka'in chi'in ndo: ¹⁴Já kātitu'un Simón Petu' nuu yo naja kua jā'a Racha'nu Ndioo ña kī'in kuenda ra ma ñivi yūvi judú ma cha'a' nunuu, ta kāchin ra ma tañu na kua'a' ñivi kuenda ra ña na kuu na ñivi ra, ikan na jaka'nu na ra. ¹⁵Yakan va ndisaa ma ña kùu i'ya, indukuni kà'an yi chi'in ndisaa ma ña taa ma ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo chiyo taji'na, vati ma tutu Ndioo ikan te'en kà'an yi:

¹⁶Ora cha yā'a ndisaa ña'a, ni kichī inga cha'a'.

Ta ni kutaa ndikoi ve'e nuu chà'nda Rey David tiñu vati cha ndōtani yi.

Ta vaji ndōtani yi vitin, ta ni jandova'a ndikoi yi ta ni jandochai yi inga cha'a'.

Takan kāti Ndioo chi'in na,

¹⁷ikan na nanduku tandi'i ma ñivi ma Racha'nu chito'o yo, nda ma ndian yūvi judú ndia.

Vati ma ñivi ikan, kāchin Ndioo na ña na chinuni na tu'un ra,

ikan na kuu na ñivi ra ndia.

¹⁸Ta ma tu'un ikan chā'a ma Racha'nu yi nuu ma ndian chiyo taji'na,

ikan na nakoto kachin kua'a' ñivi yi nda ndian chiyo taji'na, ta nda ndian ìyo ma tiempu vitin ndia.

Takan kà'an ma tutu Ndioo.

¹⁹Yakan va yu'u, kàti ti ma ñivi yūvi judú ña chìnuni tu'un Ndioo na kùu ka'nda yo tiñu nuu na ña na ja'a na ndisaa ma ña kà'an tutu ley Ndioo ña taa Moisés. Vati cha ndākoo na ndisaa ma ña jàka'nu na niku, ta vitin kuà'an na iti' Jesuu.

²⁰Yakan va ìyo yi ña taa yo iin tutu, ta tachio yi nuu na, na jachika na na nuu ndioo yutun í ña jàka'nu na niku, ta na jaña na ña kì'vi na chi'in ña'a' yūvi ñasi'i na ndia, ta takani ma ña'a ndia. Ta juuni na jaña na ña chàchi na níi ta sà'an kiti

kā'a. ²¹Vati nda taji'na ta nda vitin, ti ta'ii'in ñuu ìyo ndian kàtitu'un tu'un Ndioo tãa Moisés. Ta jàkua'a na yi nuu ma ñivi tichi veñu'u ndian judúu ta'ii'in kivi nindeo —kàti ra.

Tutu carta tãa ndracha'nu kuenda ndian yüvi judúu

²²Takan kũu tajan ndra tatun Jesuu chi'in ndracha'nu chi'in ndisaa ndian chìnuni, nātu'un na cha'a' yi ta ikan kãchin na uvi ta'an ndracha'nu, chà'nda tiñu nuu ndian chìnuni tu'un Jesuu ikan, na ku'un ndra chi'in Paulu ta Bernabé ñuu Antioquía. Ta ma ndra kãchin na, nàni ndra Sila chi'in Juda, ra juuni nàni ra Barsabás. ²³Ta chi'in ndrakan tãchi ndracha'nu iin tutu ña na jakua'a ndra yi nuu ñivi ìyo nuu kuà'an ndra. Ta ma tutu ikan, te'en kà'an yi:

“Ndyu'u ndra kũu tatun Jesuu, chi'in ndracha'nu ndian chìnuni tu'un Jesuu, tãchi ndi iin saludu nuu ndyo'o yani, ndian kũu ñivi yüvi judúu ìyo ñuu Antioquía, ñu'u' Siria, ta ñu'u' Cilicia. ²⁴Vati ch̀to ndi ti ìyo ndra kēe ma ñuu Jerusalén ña tüvi nī cha'a ndi ña kujana'a ndra nuu ndo. Ta ma tu'un kuàjana'a ndra nuu ndo ya'a ga jàkanuu yi xini ndo, ta tüva ch̀to ndo niyi ja'a ndo cha'a' ma tu'un kà'an ndra. ²⁵Yakan va ndyu'u jãndo'iin tu'un ndi ta kũuni ndi ña tiá va'a, tu kachin ndi iin ndra ìyo tañu ndi, ikan na kunde'e ndra ndo chi'in ndra yanio Bernabé ta Paulu, ndra ya'a kũunio nde'o. ²⁶Ta juuni Bernabé chi'in Paulu, cha chã'a ndra maa ndra na nde'e ndra kua'a' tundo'o cha'a' Racha'nu chito'o yo Jesucristu. ²⁷Yakan va chi'in ndra'ya tãchi ndi Juda chi'in Sila ta nda'a ndra tutu i'ya, ikan na katitu'un kachin ndra nuu ndo ma tava kũuni yi ka'an yi. ²⁸Ti takua ch̀nini Tati Í Ndioo, ta ch̀nini maa ndi ña na kã'nda ga ndi tiá tiñu nuu ndo kua ma tiñu ka'nu ña te'en kàtitu'un ndi vitin: ²⁹Ta na kãchi ga ndo sa'an kiti chà'ni na ña sòkó na nuu ndioo yutun íí. Ta na kãchi ndo níí, ni sa'an kiti kã'a. Ta na kī'vi ndo chi'in ña'a' töve kũu ñasi'i ndo. Tatu jãña ndo jà'a ndo ndisaa ña'a, iin ña va'a kũu yi kuenda ndo tuva ja'a ndo takan. Ta Ndioo na ja'íí ra ndo”, kàti ndra nuu carta ña tãchi ndra.

³⁰Takan kũu ta ora ch̀nu ma junta ma ñuu Jerusalén, tajan kēe ndio ndra kuà'an ndra ma ñuu Antioquía. Ta ora cha kũti'vi ma ñivi chìnuni tu'un Jesuu ìyo ñuu ikan, tajan chã'a ndra ma tutu carta ña ndà'a ndra nuu na. ³¹Takan kũu

ta nduva'a kuu chisii na, ora jakua'a ndra ma carta ikan. Vati chã'a yi tundeeni na. ³²Vati Juda chi'in Sila juuni ndra kã'an chi'in tu'un yu'u Ndioo kuu ndra, yakan va chito ndra naja kua kã'an ndra chi'in ma ñivi. Ta jãmani ndra na chi'in kua'a' tu'un, vati chã'a ndra tundeeni nuu na. ³³Ta ora chinu kãtitu'un Sila chi'in Juda ma ña kã'an ma carta, tajan kindoo ndra ikan tiã kua'a' tiempu. Ta ikan jan tãchi ndiko ndian chinuni ndra, na ku'un ndiko ndra nuu ma ndracha'nu tãchi ndra iyo ñuu Jerusalén. Va ji'na kã'an na nuu ndra te'en:

—Ndioo na jã'í ra ndo ta na kumi va'a ra ndo ma iti' kuà'an ndo.

³⁴Va chãnini Sila ti va'a ga ña kindoo ndra ñuu Antioquía tiã ga tiempu. ³⁵Yakan va juuni kindoo Paulu chi'in Bernabé chi'in inga tiã ndra ndia. Ta endee jãna'a ndra tu'un va'a kã'an cha'a' Jesuu ta kãtitu'un ndra yi nuu ma ñivi iyo ikan.

Nuu kesiin Paulu chi'in Bernabé

³⁶Takan kuu ta ora yã'a kua'a' kivi tajan te'en nãka'an Paulu chi'in Bernabé:

—Na kunde'e ndiko yo ñivi chinuni iyo ndisaa ñuu nuu kãtitu'un yo tu'un Racha'nu Jesuu niku. Nde'o naja kua iyo na —kãti ra.

³⁷Ta Bernabé, vati kuni ra ña na ku'un Xuva Marku chi'in ndra, ³⁸va Paulu nã cha'a ra ña ku'un ra chi'in ndra, vati Xuva ndãkoo ra ndra ñuu Panfilia, ta töva nã chakunuu ra jã'a ra ma tiñu Ndioo chi'in ndra. ³⁹Yakan va kãnita'an yu'u ndra, ta kesiin ndio ndra. Tajan Bernabé kãchin ra Xuva. Ta ikan kãe ndio ndra kuà'an ndra iti' ñu'u' Chipre chi'in varku. ⁴⁰Ta Paulu kãchin ra ra nãni Sila. Tajan ma ndian chinuni iyo ñuu Antioquía, kicha'a na kã'an na chi'in Ndioo na kumi ra iti' kuà'an ndra. Tajan kãe ndio ndra kuà'an ndra kuàkatitu'un ndra tu'un Jesuu.

⁴¹Ta ora chãkunuu Paulu chi'in Sila, tajan yã'a ndra jãmani ndra ma ndian chinuni tu'un Jesuu iyo ñu'u' Siria ta ñu'u' Cilicia ndia, ña na jandeeni ma ña chinuni na.

Nãta'an Timoteu ma Paulu chi'in Sila

16 ¹Takan kuu ta Paulu chi'in Sila chãa ndra ñuu Derbe ta Listra. Ta ikan nãta'an ndra iin ra chinuni tu'un

Jesuu, ra nàni Timoteu. Ta rakan ti ma'á ra kùu iin ña judía, ña chìnuni tu'un Jesuu ndia. Ta tatá ra kùu iin ra griegu. ²Ta ndisaa ma ndian chìnuni ìyo ñuu Listra ta Iconiu kàti na ti iin ra va'a kùu Timoteu. ³Yakan va Paulu kùuni ra ña na ku'un ra chi'in ra. Va juuni maa ra chānini ti ji'na ìyo yi ña ta'nda ñii nuu ika ra, ikan na kùxaan ndian judíu ìyo nuu kuà'an ndra. Vati ndisaa na cha ch̀to ti tatá Timoteu kùu iin ra yüvi judíu. ⁴Ta tandi'i ma ñuu nuu yà'a ndra, kàtitu'un ndra nuu ma ndian chìnuni cha'a' ma tu'un kà'an ma carta ña tãa ma ndra tatun Jesuu chi'in ndracha'nu chìnuni ñuu Jerusalén, na jachi'in na yi. ⁵Yakan va ma ñivi ìyo ma veñu'u ta ñuu ta ñuu ikan, jàndeeni na chìnuni na tu'un Jesuu. Ta ta'ii'iin kivi tiaga kua'a' na kīcha'a chìnuni.

**Tichi xinda'vi Ndioo jànde'e ra nuu
Paulu iin ra ñu'u' Macedonia**

⁶Takan kūu ta tava ma Tati Í Ndioo nī cha'a yi kàtitu'un ndra tu'un Ndioo ñu'u' Asia, yakan va yā'a ndra kuà'an ndra iti' ñu'u' Frigia ta ñu'u' Galacia. ⁷Ta ikan chāa ndra raya nuu yà'a ñivi ora kuà'an na iti' ñu'u' Misia. Ta ikan kùuni ndra ku'un ndra iti' ñu'u' Bitinia, va ma Tati Í Jesuu, tūvi nī cha'a yi ña na ku'un ndra iti' ñu'u' ikan. ⁸Yakan va yā'a ndra raya ñu'u' Misia tajan kuà'an ndra iti' ñu'u' ikan. Ta ikan chāa ndra yu'u tañu'u, yatin ñuu Troa. ⁹Ta chanikuaa jānde'e Ndioo nuu Paulu iin ra ña ndaa ta ìyo ra ñu'u' Macedonia. Tajan rakan jānini ra Paulu ta te'en nāka'an ra chi'in ra: “jNa kichiun ñu'u' Macedonia, nuu ìyo ndi ta tindeun ndi!”, kàti yi chi'in ra. ¹⁰Ta ora yā'a ña ndē'e ra ma xinda'vi yakan, ta numini kīcha'a ndio ndi jāndova'a ndi ndatiñu ndi ña ni ku'un ndi iti' ñu'u' Macedonia, vati cha ch̀to va'a ndi ti Ndioo kāchin ra ndyu'u na ku'un ndi kukatitu'un ndi tu'un va'a kà'an cha'a' Jesuu iti' tikan.

Chāa Paulu chi'in Sila ñuu Filipu ña kàndii ñu'u' Macedonia

¹¹Takan kūu ta ñuu Troa kī'vi ndi iin varku indeeni nda kati chaa ndi iin ñu'u' vali ña ìyo tichi tañu'u ña nàni Samotracia. Ta ora tuvi inga kivi tajan kī'vi ndiko ndi varku indeeni nda kati chāa ndi ñuu Neápolis. ¹²Tajan kēe ndi ñuu i'ya, ta kācha'an ndi ñuu Filipu. Ta ma ñuu Filipu ti iin ñuu ka'nuga

kùu yi kuenda ndian Romanu. Ta juuni iin ñuu ka'nu kùu yi kuenda ñu'u' Macedonia. Ta ñuu ikan kīndoo ndi uvi uni kivi. ¹³Ta ma kivi nindeo kēe ndi kuà'an ndi iti' yu'u ñuu nuu kàndii iin yuta. Vati ndyu'u kùuni ndi ti ikan kùu nuu kùti'vi ñivi judíu ña kà'an na chi'in Ndioo. Yakan va ora chāa ndi ma ikan ta chūnandi ndi ta ikan jan kīcha'a ndio ndi kà'an ndi tu'un va'a cha'a' Jesuu chi'in ma ñivi ña'a kùti'vi ka'in ikan. ¹⁴Ta iin ña'a ndaa tañu ma ñivi ña'a' ikan, kùu ña nàni Lidia. Ta yakan ti ña ñuu Tiatira kùan ta iin ña jàka'nu Ndioo kùan ndia. Ta xikoan ja'ma color ndaa, ña ya'a vii. Ta yakan ti nàndian tàsò'an ndisaa ma ña kà'an Paulu. Yakan va ora chīnian ndisaa ma ña kà'an ra, tajan Ndioo chā'a ra chinituni ra nuan, ta ikan kīcha'a ndioan chīnunan tu'un Jesuu. ¹⁵Ta ikan kùnduta ndioan chi'in ndisaa ñivian ña ìyo ve'an. Ta ora cha yā'a kùnduta vi, tajan te'en kīcha'a kà'an ña ña jàninian ndi:

—Tu chànini ndo ña chīnuva'anì tu'un Jesuu, na ko'o ve'i ta kīndoo ndo nindee ndo ma ikan —kàtīan.

Takan kùu ña kēe ndio ndi kuà'an ndi ve'an.

Paulu jànda'a ra iin ñayoko ña ndo'o tati xaan

¹⁶Iin kivi kēe ndi kàcha'an ndi iin nuu kùti'vi ñivi judíu ña kà'an na chi'in Ndioo. Ta tichi iti' kuà'an ndi nāta'an ndi iin ñayoko ña ndo'o tati xaan. Vati ma yakan chītoan ndanu vāchi ma ña ni ta'an yo iti' nuu jà'a yi. Ta jākanaa ña kua'a' xu'un' kuenda ma ndra chīto'an jà'a ma ña chītoan. ¹⁷Ta ma ora ikani tāndikuan chata Paulu ta juuni chi'in ndi ndia. Tajan kīcha'a kà'an ña, ta kànachaa ña ni'i va'a te'en:

—Ndra'ya kùu ndra jà'a tiñu kuenda Ndioo ka'nu ga, ra ìyo andivi. Ta kàtitu'un ndra nuu ndo naja kua kùu jà'a ndo ta kakú ndo —kàtīan.

¹⁸Ta ñayoko i'ya ti kua'a' kivi chākunuan kà'an ña te'en, yakan va chāa ndio iin kivi ña kūxāan ndio ma Paulu. Ta te'en nāka'an ndio ra chi'in ma tati xaan ña indii ña:

—Chi'in ndatu Jesucristu kà'in ña na keun tichi kuñuan —kàti ra.

Tajan ora kà'an ma Paulu te'en, ta ma ora ikani kēe ndio yi ña.

¹⁹Tajan ora chā'a ndio ma ndra chīto'an kuenda ña na kùu ga jakanaa ndra xu'un' chi'an, tajan tiin ndio ndra Paulu chi'in

Sila, ta kēñu'u ndra ndra ta chāndaka ndra ndra nuu ka'in ndra vetiñu. ²⁰Tajan te'en kīcha'a ndio ndra kà'an ndra chi'in ndra:

—Ma ndra judíu i'ya ya'a jàkanuu ndra xini ñivi ìyo ñuu yo. ²¹Ta jànda'viña'a ndra ma ñivi ñuu yo chi'in ma tu'un chaa ña jàna'a ndra. Ta ndyu'u ti kúu ja'a ndi ma ña jàna'a ndra ti töve chà'a ma Ley Romanu ña jà'a ndi yi —kàti ndra.

²²Ta ikan jan ndisaa ma ñivi ndēta na ta kīcha'a na kà'an ti'ini na chata ndra. Yakan va te'en nāka'an ma ndratiñu chi'in ma jandaru:

—Na tavani'i ndo ja'ma ndra ta na kani ndo ndra chi'in yutun kuiin —kàti ndra.

²³Ta ikan ora cha yā'a kāni nduva'a kuii ndra ndra, tajan ti'i ndra ndra tichi vekaa. Ta te'en nāka'an tuku ma ndratiñu chi'in ma ra jandaru kùmi vekaa:

—¡Na kumi va'un ndra! —kàti ndra.

²⁴Yakan va ora nāka'an ndra te'en chi'in ma ra kùmi vekaa, tajan ti'i ndio ra ndra iin tichi vekaa nuu xe'e ga. Ta ikan ti'i ra cha'a ndra iin tichi yavi vitu.

²⁵Va juuni ma chanikuaa kivi ikan, ìyo yi a java ñuu, ta ma ora ikan kà'an Paulu ta Sila chi'in Ndioo. Ta chita ndra iin yaa ña jàka'nu ndra Ndioo. Ta ikan ndisaa ma ndra ka'in tichi vekaa, chīni ndra ma ña jà'a ndra. ²⁶Ta ma ora ikani kīchi iin ña nduva'a kuii ni'i tãan, ña ndava ndāta ma chave'e chi'in pisu tichi vekaa. Yakan va ma ora ikani nūna ndisaa ma yuvekaa. Ta ndisaa ma ndian ka'in tichi vekaa ndāchi ma karena ndikun ma vitu nuu ka'in ma cha'a na. ²⁷Ta ikan ora ndākoo ma ra kùmi vekaa, ta ndē'e ra ña tandi'i yi nūna. Tajan tāva ra ma machiti ra ña ni ka'ni ra juuni maa ra, vati chānini ra ti ndisaa ma ndian ka'in vekaa kākú na niku.

²⁸Va ora ndē'e Paulu ña takan ni ja'a ma jandaru, tajan te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Na kā'niun juuni maun vati ndisaa ndi juuni ka'in ndi i'ya —kàti Paulu chi'in ra.

²⁹Ta ikan chikan ma ra jandaru kùmi vekaa iin ñu'ú nuu ra meru ra. Ta ikan chīnu ra kī'vi ra tichi vekaa nuu indii Paulu ta Sila. Ta endee ndàyu ra cha'a' ña yu'vi ra, yakan va chūnandi chiti ra iti' cha'a ndra. ³⁰Tajan tāvani'i ndio ra ndra ma tichi vekaa, ta te'en chīkatu'un ra nuu ndra:

—Ndyo'o xaa, ¿nayi ìyo yi ña ja'i ta kùu jakakú Ndioo yu'u nuu ma kuati jà'i? —kàti ra chi'in ndra.

³¹Tajan te'en nāka'an ndra chi'in ma jandaru ikan:

—¡Na chinuniun tu'un Racha'nu Jesuu, ta kuu kakun chi'in ndisaa ñiviun ña ìyo ve'un jà'a ra! —kàti ndra.

³²Takan kūu ta kā'an ndra tu'un ma Racha'nu Jesuu nuu jandaru ikan ta nuu ndisaa ma ñivi ka'lin ve'e ra ndia. ³³Ta juuni ma ora chanikuaa ikan, chāka ma ra jandaru Paulu chi'in Sila kuà'an ndra iin nuu kàndii iin yuta. Ta ikan nākata ra ma nuu tàkue'e ndra. Tajan Paulu chi'in Sila jākunduta ndio ndra ma jandaru ikan chi'in ndisaa ñivi ìyo ve'e ra. ³⁴Yakan va ora cha yā'a kùnduta ra chi'in ñivi ra, tajan chāka ndio ra ndra kuà'an ndra ve'e ra. Ta ikan chā'a ra ña chāchi ndra. Yakan va maa ra chi'in ndisaa ñivi ra, nduva'a kuu chīsii vi ña kīcha'a vi chīnuni vi tu'un Racha'nu Ndioo.

³⁵Ta ora kùndichin inga kivi ma ndra kùu vesi tāchi ndra tatun kà'an nuu ma ra jandaru kùmi vekaa, ña na jaña ra Paulu chi'in Sila, ndra ka'lin tichi vekaa. ³⁶Ta ikan jan te'en nāka'an ndio ma ra kùmi vekaa chi'in ma Paulu:

—Ma ndra kùu vesi, tāchi yu'u ña na jañai ndo. Yakan va cha kùu ku'un vii ndo ve'e ndo vitin —kàti ra.

³⁷Tajan te'en nāka'an ndio ma Paulu chi'in ma ndra kùmi vekaa:

—Ndyu'u ndra kùu kuenda ñuu ka'nu Roma. Kāni ndra ndi nuu ka'lin kua'a' ñivi, ta tī'i ndra ndi tichi vekaa i'ya. Ta tüvi nī ja'a ji'na ndra kuenda tuva kuati ndi kùu yi. ¡Ta vitin kùuni ndra tavani'i xe'e ndra ndi ikan nī'iin ñivi nākoto na yi! ¡Va na kùu ja'a ndra yi takan! ¡Yakan va na kichi juuni maa ndra ta tava ndra ndi! —kàti ra.

³⁸Ta ikan jan kēe ma ndra jandaru chākatitu'un ndra nuu ma ndra kùu vesi ña chā'nda tiñu nuu ndra. Ta ora chito ndra ña ndra tatun Jesuu, kùu kuenda ñuu ka'nu Roma kùu ndra, ndava yū'vi ndra. ³⁹Ta ikan kēe ndra kuàndakan ndra ñamani nuu Paulu ta Sila na jaka'nuni ndra ndra cha'a' ma ña jā'a ndra chi'in ndra. Tajan tāvani'i ndio ma ndra vesi ndra tichi vekaa. Ta jānini ndra ndra ña na kee ndra ma ñuu ikan. ⁴⁰Yakan va ora kēe ndra ma vekaa, tajan kuà'an ndra nuu ndian chīnuni ka'lin ve'e Lidia. Ta ora chāa ndra ikan tajan chā'a ndra tundeeni nuu na. Ta ikan kēe ndio ndra kuà'an ndra inga ñuu.

Ñivi ñuu Tesalónica kàja'a na kuati

17 ¹Ma iti' kuà'an Paulu chi'in Sila yā'a ndra ñuu nàni Anfípolis, ta juuni yā'a ndra ñuu nàni Apolonia. Tajan chāa ndio ndra ñuu nàni Tesalónica, vati ikan ìyo iin veñu'u ñivi judú. ²Ta ikan ki'vi Paulu ma tichi veñu'u ikan, kua takani jà'a ra ndisaa kivi nindee na. Uni sabadu jāna'a ra kua kà'an tutu Ndioo nuu na. ³Ta chi'in tutu ikan kātitu'un ra nuu na ti ra kùu Cristu ìyo yi ña nde'e ra tundo'o niku. Ta ora na ya'a ña kuvi ra ni nataku ndiko ra. Ora chīnu kā'an Paulu takan chi'in na, tajan te'en nāka'an ndiko ra:

—Juuni ma ra Jesuu ña kà'in nuu ndo, juuni rakan kùu ma Cristu, ra tāchi Ndioo ña jàkakú ra yo ndia.

⁴Yakan va tiani ma ndian judú kīcha'a na chīnuni na tu'un Jesuu ña kà'an Paulu ta Sila, tajan ndō'iin ndio na chi'in ndra. Ta juuni ìyo kua'a' ma ndian yūvi judú ña jàka'nu Ndioo, ta nda ñivi ña'a' cha'nu ya'a ga iñu'u ndia, juuni kīcha'a vi chīnuni vi tu'un Jesuu. ⁵Va ma ndian judú ndian tüvi nī chinuni tu'un Jesuu nduva'a kuii kūxaan na ta tīxin na ña kī'vi iin ñivi na iti' Jesuu. Yakan va chāka'an na chi'in iin ndra kini kàchika kai na kīcha'a ndra kùvaa yu'u ndra ta na jakanuu ndra xini ma ñivi ñuu ikan, kàti ndra. Ta takan jā'a ndra, tajan ikan kēe ndio ndra chi'in inga ndian ñuu kuà'anduku na Paulu chi'in Sila ve'e Jasón, ti kùuni na tava na ndra ma tichi ve'e ra ta jana'a ndio na ndra nuu tūvi ñivi ka'iin ñuu ikan. ⁶Va tava nī nata'an na ma Paulu ta Sila ve'e ma Jasón, yakan va maa ra tīin na. Ta juuni tīin na inga ndra chīnuni ña ìyo ve'e ra. Ta kēñu'u ndio na ndra kuà'an na nuu ndra kùvetiñu. Ta ora chāa na ma vetiñu, tajan ma ndra judú ni'i va'a kīcha'a kà'an ndra chi'in ndra kùvetiñu te'en:

—Ndra'ya kùu ndra jàkanuu xini ñivi ìyo ñuñivi, ta vitin vāchi ndra i'ya, ti juuni kùuni ndra jakanuu ndra xinio ndia. ⁷Ta Jasón kùu ra ña chā'a ra ve'e ra na koo ndra. Ta ndrakan tūva jachi'in ndra tu'un ley Rey César, ra chà'nda tiñu nuu yo, vati kàti ndra ña ìyo tuku inga ra kùu rey, ta rakan nàni ra Jesuu —kàti ndra.

⁸Yakan va ora chīni ma ndra vetiñu chi'in ma ñivi ka'iin ikan ña kà'an ndra, yakan va tiaga kīcha'a na kūxaan na. ⁹Ta

jā'a na na tia'vi Jasón chi'in inga ñivi iin multa. Tajan ora tia'vi ndio ndra yi ta jāña ndio ndra ndra.

Paulu chi'in Sila chàkatitu'un ndra tu'un Jesuu ñuu Berea

¹⁰Ora cha kī'vi ma chanikuaa, numini tāchi ma ndian chìnuni tu'un Jesuu ma Paulu chi'in Sila, na ku'un ndra iti' ñuu Berea. Ta ora chāa ndra ma ñuu ikan, ta kuàki'vi ndio ndra veñu'u ñivi judíu ñuu ikan. ¹¹Ta ma ndian judíu iyo ñuu i'ya tiá yati na kua ndian judíu iyo ñuu Tesalónica, ti ya'a chīsii na ora kàtitu'un ndra tu'un cha'a' Jesuu nuu na. Ta jàkua'a na ma tutu Ndioo ndisaa kivi, nde'o tu ña ndicha kùu ma ña jàna'a ma Paulu nuu na. ¹²Yakan va kua'a' na kīcha'a chìnuni tu'un Jesuu, ta juuni kua'a' ndian yūvi judíu kīcha'a chìnuni na ndia, nda ma ndra'ii chi'in ñivi ña'a ya'a ga iñu'u ndia. ¹³Va ora chíto ma ndian judíu iyo ñuu Tesalónica ña juuni chàkunuu Paulu jàna'a ra tu'un Ndioo ñuu Berea, tajan kēe ndio ndra kuà'an ndra kuàjakanuu ndra xini ñivi iyo ñuu ikan, ikan na kuxaan na nde'e na Paulu. ¹⁴Va ma ndian chìnuni tāchi na Paulu na kee ra numini ma ñuu ikan ta ku'un ra iti' yu'u tañu'u. Ta Sila ta Timoteunia ndōo ndra ma ñuu Berea. ¹⁵Tajan ndisaa ma ndra chìnuni ña ndakata'an chi'in Paulu kuà'an ndra chi'in ra nda ñuu Atenas. Ora chāa ndra ñuu Atenas, tajan Paulu tāchi ra ndra na ku'un ndiko ndra ñuu Berea kuka'an ndra nuu Sila ta Timoteu, na kichi numini ndra ma ñuu Atenas nuu ndaa ra. Yakan va kēe ndio ndra kuàkatitu'un ndra nuu Timoteu ta Sila.

Paulu chàkunuu ra ñuu Atenas

¹⁶Takan kūu ta ikan Paulu ndàtu ra Sila ta Timoteu ñuu Atenas. Yakan va ndanikuni ma nuu chàkunuu ra ñuu ikan, ndè'e ra ma ndioo yutun í ña jà'a ñivini. Ta nda'vi kūuni ra ora ndè'e ra yi. ¹⁷Yakan va tichi veñu'u ndian judíu nàtu'un ta'an ra chi'in ñivi judíu, ta chi'in ñivi yūvi judíu ña jàka'nu Ndioo. Ta juuni nani kivi kànita'an yu'u ra cha'a' ña ndaa chi'in ñivi kùti'vi nuya'vi ndia. ¹⁸Ta juuni ka'iin ndian jàkua'a jakuela epicúreos, chi'in ndian jàkua'a jakuela estoicos, te'en kīcha'a na kànita'an yu'u na chi'in Paulu:

—¿Nda tu'un kùu ña kà'an ra'ya ña ya'a kua'a' yu'u ra?
—kàti na.

Ta inga na kà'an te'en:

—Ma ra'ya jà'a ra, ña kuàkatitu'un ra tu'un cha'a' ndioo ka'iin nuu chika, va kùu ndra ndioo töve nàkoto ndi. Takan jà'a ra najaka —kàti na.

Tu'un i'ya kà'an na, ti Paulu kàtitu'un ra tu'un cha'a' Jesucristu, naja nàtaku ra tañu ndian ndií. ¹⁹Ta ikan tiin na ra, ta kuà'an na chi'in ra nuu ndaa ve'e nàni Areópago. Vati ikan kùti'vi na ora chini na iin tu'un chaa. Ta ora chāa na ma ikan, ta te'en chikatu'un ndio na nuu Paulu:

—Kùuni ndi koto kachin ga ndi cha'a' ma tu'un chaa ña já chinu kàtitu'un. ²⁰Vati kàtitu'un nuu ndi iin tu'un ña töve chito ndi. Yakan va kùuni ndi koto ndi niyi kùuni yi kà'an yi —kà'an na.

²¹Takan kùu tajan ndisaa ma ndian ñuu Atenas chi'in ndian kichi nuu chika ña ìyo ma ikan, jàkenaa na tiempuni chi'in ma ña nàtu'un na ta tàso'o na nda tu'un nikuuni ña kùu iin ña chaa kuenda na. ²²Ta ikan jan ndēta Paulu tañu ma ñivi ka'iin ve'e Areópago ikan, ta te'en nàka'an ra chi'in na:

—Ndyo'o ndian ñuu Atenas, vitin va cha chitoyi ti ndyo'o kùu ndian ya'a jàka'nu ndo ndioo ña ya'a chìnuni ndo, ²³ti ora chākunui tichi ñuu ndo, ikan ndē'i ndisaa ma yutun íí ña jàka'nu ndo. Ta tañu ma ña jàka'nu ndo, ndē'i iin letra ma nuu naa ña te'en kà'an: “Kuenda iin Ndioo ña töve nàkoto yo.” Ta yu'u kàtitu'in nuu ndo vitin cha'a' Ndioo ña jàka'nu ndo vaji töve nàkoto ndo ra. Juuni cha'a' yakan kùuni kàtitu'in nuu ndo, ikan na chaa ndo koto kachin ga ndo naja kua kàa ra.

²⁴Vati Ndioo ikan kùu ma ra jātuyi ñuñivi, ta tandi'i ña ìyo nuu yi. Ta juuni rakan kùu ra ña chà'nda tiñu nuu andivi ta nuu ñu'u' ñuñivi ndia. Ta töve ìyo ra tichi ni'iin veñu'u ña jà'a ñivini vati ìyo ra ndanikuni. ²⁵Ta töve chiniñu'u ra ni'iin ñivi jà'a tiñu nuu ra. Vati tüvi kùmani ni'iin nakuyi nuu ra. Ta maa ra kùu ra ña chà'a ra kivi koo yo, chi'in tati xita yo, ta tandi'i ña'a yo ña ìyo.

²⁶Vati chi'in iin ra'ii ni, jà'a ra ña tūvi tandi'i ñivi ìyo ninii kuii ñu'u' ñuñivi, ikan na koo na ndisaa ma ñu'u' i'ya. Ta antea ña jātuyi Ndioo ñivi ìyo ñuñivi cha kāchin ra naja kivi ni koo na nuu yi, ta juuni kāchin ra ndanu ìyo yi ña koo na ndia. ²⁷Takan jà'a Ndioo, ikan na nanduku ndicha yo ra nda kati nata'an yo ra, vati Ndioo tüvi chika ìyo ra nuu ta'ii'in

yo. ²⁸Vati Ndioo jà'a ña ìyo yo, ta jà'a ra ña kanda yo, ta juuni chà'a ra ña ìyo ñandeo ndia, ikan na kuu koo ndito yo. Vati te'en taa iin ra ñuu ndo iin tutu vii taji'na: “Se'e Ndioo kùu ndisaa yo.” ²⁹Ndicha kuii ña takua kùu yo se'e Ndioo, yakan va tüvi ìyo yi ña ka'an yo ña Ndioo kùu ra takua kàa iin yutun íí ña oro, a iin ña plata, a iin ña kàa takua kàa iin yuu. Vati ndisaa yakan kùu ma ña vàchi ma chinitunini na, ta jà'a na yi chi'in nda'a' na takua kùuni maa na ndia. ³⁰Vati Ndioo antea tüvi nī ti'i ra kuenda na ora tüvi chīto na ma tu'un ra niku. Va vitin Ndioo chà'nda ra tiñu nuu ndo, ta nuu ndisaa ñivi ìyo ñuñivi na ndakoo yo jà'a yo kuati ta na chikoni'o ku'un yo iti' kuà'an ra. ³¹Vati Ndioo cha kāchin ra iin kivi ña ni jakutuni ra tiñu ndisaa ñivi. Ta ikan kàti ndaa ra nuu yo, yo jà'a ña va'a, ta yo töve. Ta ndisaa ña'a Ndioo cha chā'a ña na ja'a Jesucristu yi. Vati rakan cha kāchin ra ra tatiempu. Ta ora jānataku Ndioo ra tañu ndian ndíí, takan chā'a Ndioo ña nakoto kachin tandi'i ñivi ña kāchin ra Jesuu ña na ja'a ra ma tiñu ikan —kàti Paulu.

³²Takan kūu ta ora chīni na ña kā'an Paulu ña nātaku ndiko ñivi tañu ñivi ndíí, ìyo ndian kà'an ti'ini chata ra, ta ìyo ndian kà'an te'en ndia:

—Ni taso'o ndiko ndi ma ña kà'un va nda inga tuku ora —kàti na chi'in ra.

³³Yakan va kēe ndio ra ta kuà'an ra. ³⁴Ta ìyo ndian kīcha'a chīnuni tu'un Jesuu ña kà'an Paulu. Ta tañu ndian chīnuni ndaa iin ra ndiso tiñu vetiñu Areópago, ra nàni Dionisio. Ta juuni ndaa iin ña'a chīnuni ña nàni Dámaris chi'in inga tuku tiaga na ma ikan ndia.

Kuà'an Paulu ñuu Corintu

18 ¹Takan kūu ta Paulu, kēe ra ñuu Atenas, ta kuà'an ra iti' ñuu Corintu. ²Ta ora chāa ra ñuu Corintu ta ikan nāta'an ta'an ra chi'in iin ra judíu, ra nàni Aquila. Ta rakan ti ra ñu'u' Ponto kùu ra. Ta Aquila chi'in ñasi'i ra Priscila, takani cha ìyo vi ma ñu'u' Italia niku. Ta kēe vi ma ñu'u' ikan vati ma ra kalecha'nu Claudiu, jākunu ra ndisaa ndian judíu ndian ìyo ma ñu'u' ikan. Ta ikan já chāa ndio vi ñuu Corintu. Ta ikan Paulu kuà'an ra kuànde'e ra vi ma nuu ìyo ve'e vi.

³Ta ora chāa Paulu ve'e vi, ta kīcha'a ra jàva'a ra ve'e ja'ma

chi'in vi ña ni xiko vi. Vati juuni chîto ra jà'a ra ma tiñu ikan ndia. Ta ikan kîndoo ra jàtiñu ra chi'in vi. ⁴Ta ta'ii'in kivi nindeo Paulu chà'an ra ma veñu'u ndian judú chàkatitu'un ra nuu na chi'in ndian yüvi judú ndia, vati kùuni ra ña na chinuni na tu'un Jesucristu.

⁵Takan kûu ta kēe Timoteu chi'in Sila ñu'u' Macedonia, ta chāa ndra ñuu nuu ìyo Paulu. Ta ikan chāa ndra ve'e nuu ìyo ra. Yakan va ora ndē'e Paulu ña chāa ndra, tajan kīcha'a ndio ra kàtitu'un ra nani kivi ma tu'un Jesuu nuu ma ñivi judú, va jàna'a kachin ra nuu na ña Jesuu juuni kùu ra ma Cristu ra tāchi Ndioo ña na jakakú ra yo ndia. ⁶Va ora kīcha'a ra kà'an ra te'en nuu na, tajan iin ndian judú kīcha'a na kàyuni na chi'in ra ta kīcha'a na kà'an ti'ini na chata ra. Yakan va Paulu kīcha'a ra jākisi ra ja'ma ra, ta kīcha'a ndio ra kà'an ra te'en chi'in na:

—Ora jànde'e Ndioo tundo'o nuu ndo na tüva chîtoi ti yüva kuati yu'u kùu yi, vati cha kàtitu'in tu'un cha'a' Jesuu nuu ndo vaji töve jàchi'in ndo yi. Yakan va vitin ta iti' nuu ni ku'un ndioi kukatitu'in tu'un i'ya nuu ñivi yüvi judú —kàti Paulu.

⁷Ta ora kēe ndio ra ma veñu'u ndian judú ikan, ta kuà'an ndio ra ve'e iin ra nàni Ticio Justo, ta rakan ti iin ra jàka'nu Ndioo kùu ra ndia. Ta ìyo ve'e ra yatini xiin ma veñu'u ikan. ⁸Ta iin ra nàni Crispo, ra chà'nda tiñu ma veñu'u ikan juuni kīcha'a ra chìnuni ra tu'un ma Racha'nu Jesucristu chi'in ndisaa ñivi ña ìyo ve'e ra. Ta kua'a' ñivi ñuu Corintu kīcha'a chìnuni ta kùnduta na ora chīni na ma tu'un va'a cha'a' Jesuu ndia. ⁹Iin chanikuaa Paulu ndē'e ra Jesucristu takua ndē'o nakuyi tañu ñuma'na yo. Tajan te'en nāka'an Jesucristu chi'in ra:

—¡Na yü'viun! ¡Na katitu'un tiá tu'in nuu tiaga ñivi! ¡Ta na jàñaun ña jàna'un yi nuu na! ¹⁰Vati ìyoi chi'un, ta ni'iin na kùu jati'ini na chi'un a takue'un jà'a na, vati ìyo kua'a' ñivi mai ñuu i'ya ña kāchīn —kàti ra.

¹¹Takan kûu yakan va Paulu chiyo ra iin kuiya java ma ñuu Corintu ña jàna'a ra tu'un Ndioo nuu ma ñivi ikan.

¹²Ta chāa iin kivi ña kī'vi ra nàni Galión chà'nda ra tiñu ñu'u' Acaya. Ta ma ñuu Corintu ti ìyo yi tichi ñu'u' Acaya ndia, tajan kùti'vi ta'an ndio ma ndian judú, ta tiin ndio na

Paulu. Ta chāndaka na ra nuu jàkutuni Galión tiñu, na jànde'e ra tundo'o ra. ¹³Tajan te'en tiso ma ñivi kuati chata Paulu nuu ma Galión:

—Ra'ya, kùu ra jànda'viña'a ñivio. Ti kàti ra ti tüvi va'a ña jàka'nu ndi Ndioo takua kà'an ma tutu ley ña kà'an cha'a' ma niyi ìyo yi ña ja'a ndi —kàti na.

¹⁴Takan kùu ta chani ka'an Paulu iin tu'un nuu ra niku ora nāka'an Galión iin tu'un i'ya nuu na:

—Ndyo'o ndian judú, na kuni va'a ndo ña ni ka'in chi'in ndo. Tu ìyo iin ña kini a kuati ka'nu ña jā'a ra, tajan ìyo yi ña jakutuni yi, ¹⁵va tava chā'i kuenda ña tìsokuati ndo ra cha'a' ma tu'un kā'ani ra chata tutu Ley chìnuni ndyo'o ñivi judú, yakan va na jandondaa maani ndo yi ti na küuni ja'i yi —kàti ra.

¹⁶Takan kùu tajan jākunu Galión na tichi ma ve'e nuu tà'nda tiñu ikan. ¹⁷Ta ikan tiin ndio ma ndian judú ra nàni Sóstenes, ra chà'nda tiñu veñu'u judú. Ta ikan jan nduva'a kuii kāni na ma Sóstenes nuu nde'e ma nuu nda vetiñu nuu chà'nda Galión ma tiñu ma ora ikani. Va ma Galión, vaji ndē'e ra ma ña ndo'o ma Sóstenes, tüvi nī jachi'in ra ma ña jà'a na chi'in ra.

**Cha'a' uni kīcha'a ndiko Paulu kuàkatitu'un ra tu'un
Jesuu ora chāa ndiko ra ma ñuu Antioquía**

¹⁸Takan kùu ta Paulu kīndooga ra kua'a' kivi ma ñuu Corintu. Ta ikan jan kīcha'a ndio ra kà'an ndio ra chi'in ma ndian chìnuni tu'un Jesuu ña ni ku'un ra. Ta ikan jan tiin ndio Paulu iin varku. Ta kēe ndio ra kuà'an ra chi'in Aquila ta chi'in ñasi'i ra ña nàni Priscila iti' ñu'u' Siria. Va ora takāaga ki'vi vi tichi varku, jì'na Paulu sōkon ra ndisaa ixi xini ra ñuu nàni Cencrea. Vati rakan jāchinu ra ña chā'a ra tu'un nuu Ndioo ña ni ja'a ra tiñu kuenda ra. ¹⁹Ta ora chāa na ñuu nàni Efesu, tajan ndākoo ra Priscila chi'in Aquila ma ikan. Ta kēe ndio ra kuà'an ra nuu ndaa iin veñu'u ndian judú. Ta ikan kīcha'a ndio ra jàna'a ra chi'in ma ndian judú ña kùti'vi ma ikan. ²⁰Ta ikan jan kīcha'a ña nàka'an na chi'in ra ña na kindoo ra koo ra tiá kivi chi'in na, va nī kuuni ra. ²¹Yakan va te'en kīcha'a ra kà'an ra chi'in na:

—Ìyo yi ña ku'in iti' nuu ti kùuni koi ñuu Jerusalén ora kīcha'a ma viko ikan. Ta tu Ndioo kùuni, tajan vachì nde'e ndikoi ndo inga cha'a' —kàti ra.

Ta ora chīnu kà'an ra takan tajan kī'vi ndio ra tichi ma varku ta kēe ndio ra ñuu Efesu ta kuà'an ra iti' nuu. ²²Ta ora chāa ra ñuu Cesarea, ta kēe ndiko ra kuà'an ra ñuu Jerusalén, kuàka'an ra chi'in ndian chìnuni tu'un Jesuu ìyo veñu'u ikan. Ta ikan jan kēe ndio ra kuà'an ra iti' ñuu Antioquía. ²³Tajan kua'a' va'a kivi chīyo ra ma ñuu Antioquía, ta ikan jan kēe ndiko ra kuà'an ra kuàjamani ra ndisaa ndian chìnuni tu'un Ndioo ìyo ta'ii'in ñuu nuu yā'a ra, taku ñu'u' Galacia chi'in ñu'u' Frigia.

Ra nàni Apolo kàtitu'un ra tu'un Jesuu ñuu Efesu

²⁴Ma tiempu ikan chāa iin ra judú, ra nàni Apolo ma ñuu Efesu. Ta ma rakan ti ra kichi ñuu Alejandría kùu ra. Ta ya'a ga vii jàna'a ra ma tutu Ndioo nuu ma ñivi, ta ch̀to va'a ga ra naja kua kà'an yi. ²⁵Ti cha jākua'a ra naja kua kùu iti' Ndioo, ta ikan kicha'a ra jàna'a ra yi chi'in ndisaa kuii anima ra nuu ma ñivi ikan. Ta kàtitu'un kachin ra ndisaa naja kua ch̀to ra kuenda Racha'nu Jesuu, vaji ch̀to ra uvanuu naja kua jàna'a Xuva ora jākunduta ra ñivini niku. ²⁶Yakan va Apolo tūvi ndasii ra ora kàtitu'un ra tu'un Ndioo nuu ñivi ka'lin tichi veñu'u ñivi judú. Va ora chīni Priscila chi'in iian Aquila ma ña kà'an ra, tajan kāna siin vi ra, ta jàna'a vi tiaga kachin naja kua kùu ma iti' Ndioo nuu ra. ²⁷Ta ora kūuni Apolo ya'a ra iti' ñu'u' Acaya, tajan ndisaa ma ndian chìnuni tu'un Jesuu ìyo ñuu Efesu, chā'a na tundeeni ra. Vati tāa na iin carta ta chā'a na yi nuu Apolo, na kunda'a ra yi ta jana'a ra yi nuu ndian chìnuni ìyo ñu'u' Acaya, ikan na ku'va na ña na ndoo ra chi'in na, vati tōve nàkoto na ra. Takan kūu ta ora chāa ra ñu'u' Acaya, tajan kicha'a ña ya'a ga tindee ra ma ndian kuà'an iti' Jesuu, ti chā'a Ndioo ñamani ra nuu na, yakan va kicha'a na chìnuni na ma tu'un ra. ²⁸Ta Apolo, nuu tūvi ñivi jākanaa ra ndian judú ora kànita'an yu'u ra chi'in na, ti jàna'a ra nuu na ña kà'an kachin ma tutu Ndioo, ti Jesuu ndicha kuii kùu ma ra Cristu, ra tachi Ndioo ña na jakakú ra yo.

Paulu, chàa ndiko ra ñuu Efesu

19 ¹Takan kūu ta juuni ìyoga Apolo ñuu Corintu, ora kēta chiyo Paulu iin yuku kini ña ìyo iti' ñu'u' Asia. Ta ora chāa ra ñuu nàni Efesu ikan nāta'an ra uvi uni ndian chìnuni. ²Ta te'en chīkatu'un ra nuu na:

—¿A nī'i ndo Tati Í Ndioo ora kīcha'a ndo chìnuni ndo?
—kàti Paulu chi'in na.

Tajan te'en nāka'an na:

—Nī'iin cha'a' takā'an taso'o ndi tuva ndicha ìyo iin Tati Í Ndioo —kàti na.

³Tajan te'en kīcha'a chīkatu'un tuku Paulu nuu na:

—¿Ta nayi chìnuni ndo ora ña kūnduta ndo, tuva takan?
—kàti Paulu.

Tajan te'en nāka'an tuku na:

—Chìnuni ndi tu'un kātītu'un Xuva ora jākunduta ra ñivi
—kàti na.

⁴Tajan te'en nāka'an tuku Paulu chi'in na:

—Va Xuva jākunduta ra ndisaa ndian jāña ña jà'a kuati, ta chīkoni'i ndiko na kuà'an na iti' Ndiooni. Va juuni kātītu'un Xuva nuu ndo ña na chinuni ndo tu'un ma Racha'nu ña vāchi iti' chata ra, vati rakan kùu Jesuu. —Takan kàti Paulu chi'in na.

⁵Ta ora chīni na ña kā'an Paulu te'en, tajan ndisaa na kūnduta ma ora ikani chi'in sivi ta ndatu Racha'nu Jesuu.

⁶Tajan ora jūndii Paulu nda'a' ra xini na, ta ma ora ikani kōyo Tati Í Ndioo chata na. Ta kīcha'a na kà'an na iin tu'un siin ña tüvi chito na kà'an na. Ta juuni kīcha'a na kātītu'un na nuu ma ñivi chi'in tu'un yu'u Ndioo. ⁷Takan kūu ta ndisaa ma ndian ka'īin ikan, ìyo uchi uvi ta'an na kùu na kua ndisaa na.

**Paulu jàna'a ra tichi veñu'u ndian judúu,
ta tichi jakuela ìyo ñuu Efesu**

⁸Takan kūu ta ndi uni yoo ña chíyo Paulu ma ñuu Efesu, tüvi nī yu'vi ra ña jàna'a ra tu'un Jesuu nuu ma ñivi tichi veñu'u ñivi judúu. Ta juuni kà'an ra ta jànini ra ma ñivi naja kua jà'a na ta kùu chaa na nuu chà'nda Ndioo tiñu. ⁹Va ìyo ndian ya'a ndava xini, ña nī kuuni na chinuni na ma ña kà'an ra. Tajan juuni ma ora ikani, kīcha'a na kà'an ti'ini na chata ma iti' Jesuu. Ta ikan Paulu kēsiin ra ma veñu'u ikan ta juuni tava ni siin ra ma ndian chinuni tu'un Jesuu. Tajan kēe ndio na kuà'an na chi'in ra iin jakuela ra nàni Tirano. Ikan jàna'a Paulu tandi'i kivi nuu ma ñivi ma jakuela ikan. ¹⁰Uvi kuiya kūu yi ña jà'a ra takan. Takan kūu ta tandi'i ñivi ñu'u' Asia chīni tu'un cha'a' Racha'nu Jesuu, ta nda ndian judúu ta nda

ndian yūvi judú ndia. ¹¹ Ta Ndioo chā'a ra kua'a' va'a ndatu ra nuu Paulu na jana'a ra yi nuu ñivi chi'in nda'a' ra. ¹² Takan kūu vaji pañitu a nda ja'ma ni kùuni ña jànani na ra, ta chùnda'a na yi chà'an na nuu ndian ku'vi, ta ndà'a na. Ta juuni tàva ra ma tati xaan ña ndiso na ndia.

¹³ Va ìyo ndra judú ña chàkunu kai ña tàvani'i ndra tati xaan ndiso ñivi. Ta ndrakan ti kùuni ndra ja'a ndra yi chi'in ndatu Racha'nu Jesuu niku. Ta yakan va te'en kà'an xaan ndra chi'in ma tati xaan ndiso ma ndian ku'vi:

—¡Chi'in ndatu Jesuu ña kàtitu'un Paulu, yu'u, kà'in ña na kee ndo tichi anima ma ndian kù'vi! —kàti ndra.

¹⁴ Ña'a kùu ma ña jā'a ma ndi ucha ta'an ndra se'e iin ra judú ña nàni Esceva. Ta rakan ti iin ra chà'nda tiñu nuu ndra kùu sutu kùu ra. ¹⁵ Takan kūu tajan te'en nāka'an ndio ma tati xaan ikan chi'in ndra:

—Nàkotoi Jesuu, ta juuni ch̀itoi nda ra kùu Paulu, ¿va ndyo'o nda ndian kùu ndo ña chà'nda ndo tiñu nui? —kàti ma tati xaan chi'in ndra.

¹⁶ Tajan ora ch̀inu kā'an ma ra ndiso tati xaan nuu ndra, tajan ma ora ikani, ndāva ma ra ndiso tati xaan chata ndra chi'in kua'a' ñandee ra ta jāti'ini yi chi'in ndra, ta ikan ch̀ito naja kua jā'a ndra ña kùndee ndio ndra kakú ndra ña janda kuà'an kaviti ndra ma iti' ve'e ndra, ta juuni tākue'e ndra ndia. Vati ndi'i ja'ma ndra jānaka ma ra ndiso tati xaan ikan. ¹⁷ Ta ora kūu te'en, ndian judú ta ndian yūvi judú ìyo ñuu Efesu ch̀ito na yi. Yakan va ora ch̀ito na ña takan kūu, ta ndava yū'vi na. Ta ikan kīcha'a kua'a' ñivi jàka'nu na Racha'nu Jesuu.

¹⁸ Ta juuni kua'a' ndian já ch̀inuni chà'an na chàkatitu'un na nuu ndisaa ñivi ka'lin ma ikan tandi'i ma kuati kini ña jà'a na. ¹⁹ Ta kua'a' ndian nduvi chàndaka na ma tutu jà'a na. Ta ikan kīcha'a na chà'mi na yi nuu tūvi ñivi. Ta ikan tāvani'i na kuenda naja kua ndaa ma tutu ikan. Ta ikan kēta yi ña ndaa yi uvi xiko uchi mii xu'un' plata kua tandi'i yi. ²⁰ Ta takan kūu ta ch̀ita kuati tu'un Racha'nu Jesuu nda nikuuni, ta jàna'a Ndioo ndatu ra nuu ñivi ndia. Ta ikan ki'vi kua'a' ñivi iti' kuà'an ra, cha'a ña ch̀inuni na tu'un Jesuu. ²¹ Ta takan kūu ta chà'nini Paulu, ña kùuni ra ku'un ra iti' ñu'u' Macedonia chi'in iti' ñu'u' Acaya, nda kati chāa ra nda ñuu Jerusalén. Ta juuni

kàti ra, ti ora chinu ma tiñu jà'a ra ñuu Jerusalén, juuni ìyo yi ña ku'un ra ñuu Roma ndia. ²²Ta ikan tãchi Paulu uvi ta'an ma ndra tĩndee ra na ku'un ndra ñu'u' Macedonia. Yakan va ma ndra tãchi ra te'en nàni ndra: Timoteu chi'in Latu. Vati ma Paulu, kĩndoo ra uvi uniga kivi ma ñu'u' Asia.

Jàkanuu ra nàni Demetriu xini ñivi ñuu Efesu

²³Tiempu ikan chĩyo kua'a' tundo'o ndè'e ndian chìnuni tu'un Jesuu, ²⁴ti kēta iin ra nàni Demetriu ña ya'a jàkanuu ra xini ma ñivi ñuu Efesu. Vati ma tiñu jà'a ra, kùu ña jàva'a ra mamaa kaa plata. Ta juuni jà'a ra kua'a' va'a veñu'u kuati ña kàa takua kàa veñu'u ña jàka'nu ñivi nuu ìyo ndioo Artemisa chi'in yi. Ta jàkanaa ra kua'a' xu'un' chi'in ma ña jà'a ra ndia. Ta juuni kua'a' xu'un' tìa'vi ra ma ndian jàtiñu chi'in ra. ²⁵Tajan jà'a ra ña na kuti'vi ta'an ndisaa ndra jàtiñu chi'in plata. Tajan te'en nàka'an ndio ra nuu na:

—Ndyo'o xaa, cha chĩto va'a ndo, ti ma tiñu jà'a yo kùu yi iin ña va'a maa yo ti ndòkuika yo jà'a yi. ²⁶Ta juuni cha chĩto ndo ma tu'un kà'an ra nàni Paulu nuu ñivi ta ndè'e ndo naja ya'a k'ivi na iti' jàna'a ra. Kàti ra ti ma ndioo jàva'a yo chi'in kaa yüvi ndioo ndicha kùu yi kàti ra. Takan jàna'a ra nuu ma ñivi. Yakan va kua'a' na cha chìnuni ma tu'un kà'an ra. Ta yüvi ñuu Efesu i'yani kùu yi ña jà'a ra takan, vati juuni jà'a ra takan chi'in ñivi ìyo ndisaa ñuu nuu yà'a ra ndia, nda kati ndi'i ñu'u' Asia chàkunuu ra. ²⁷Yakan va ndisaa ma ña jàna'a ra, iin kuati ka'nu kùu yi kuenda yo, koto kenaa ndisaa ma tiñu jà'a yo. Ta juuni ni kenaa ma ña jàka'nu yo ndioo Artemisa tichi veñu'an ndia. Ta töva ni ka'an ma ñivi ti ya'a ka'nu kùu ndioo yo, ta tüva ni ku'va na ña na ka'nda ña tiñu nuu na. Vati yakan jàka'nu ñivi ìyo nda iti' ñu'u' Asia, ta nda tandi'i ñuu ñuñivi ndia. —Takan kàti Demetriu nuu ndra.

²⁸Ta ora chĩni ndra tu'un kà'an Demetriu, tajan nduva'a kuii kũxaan ndra ma ora ikani. Tajan te'en kicha'a ndio ndra kà'an ni'i ndra:

—Yà'a ga ka'nu kùu ma ndioo Artemisa, kuenda ñivi ñuu Efesu! —kàti ndra.

²⁹Tajan ma tiempu ikan, nduva'a kuii jàkanuu xini ndra ma ñuu ikan. Ta ikan jan tĩin ndra ra nàni Gayu chi'in inga ra nàni Aristarcu. Ta ninduvi ndrakan kichi ndra ñu'u'

Macedonia ña chàkunu ndra chi'in Paulu. Yakan va tiin ndra ndra, ta kēñu'u ndra ndra chāndaka ndra ndra nuu iin ve'e ka'nu nuu ndōndaa tiñu iti' tichi ñuu. ³⁰Tajan Paulu kūuni ra ki'vi ra ka'an ra nuu ma ñivi ka'iin ti'vi ikan. Va ma ndian chìnuni ìyo chi'in ra, nī cha'a na ki'vi ra kà'an ra nuu na. ³¹Takan kūu ta juuni ìyo iin ndra kùmi tiñu ñu'u' Asia ña nàkoto ndra Paulu, tāchi ndra, ndra kùu tatun ndra ña na kujandomani ndra Paulu, ti koto ki'vi ra ma kuati ikan, koto tiin na ra. ³²Takan kūu ta ìyo ndian kà'an iin nakuyi, ta ìyo ndian kà'an inga nakuyi, vati jàkanuu xini na. Ta tiá kua'a' ga na, na tōve chīto na ndaa cha'a' kùu yi ña kùti'vi na. ³³Va ìyo iin ndian ka'iin tañu na, kātitu'un kachin na ma tu'un ikan nuu iin ra nàni Jandu. Ta rakan kùu ra tīndani'ni ndian judú nuu ma ñivi ikan, na kati ndi'i ra naja kua kùu yi. Yakan va Jandu kīcha'a jānda'a ra nuu ma ñivi, na taxiin koo yu'u na ti ni ka'an ra. Ta ikan kīcha'a ra kà'an ra cha'a' ñivi judú nuu tandi'i ñivi ñuu ka'iin ma ikan. ³⁴Va ora chā'a na kuenda ña juuni ma ra kùu ra, ra judú ndia, yakan va uvi ora kūu yi ña nduva'a kuii kūxaan na, ta te'en nāka'an na:

—ǃYa'a ga ka'nu kùu ma ndioo Artemisa kuenda ma ñivi ñuu Efesu! —kàti na.

³⁵Ta ikan jākutaxin ma ra secretariu ñuu Efesu ma ñivi ka'iin ikan. Ta te'en nāka'an ra chi'in na:

—Ndyo'o ñivi ñuu Efesu. Cha chīto tandi'i ñivi ìyo ñuñivi ti ma ñivi ìyo ñuu i'ya kùmi na veñu'u nuu jàka'nu yo ndioo Artemisa. Vati ndioo ka'nu kùan, ta ma yuu í nuu ìyo na'na ña juuni kùmi yo yi, ti kīchi yi iti' andivi. ³⁶Yakan va tava nī'iin yo kùu ka'an yo ña tōve takan kūu yi niku. Yakan va tiá va'a tu taxiin koo yu'u ndo, ta tōve jà'a ndo nī'iin nakuyi tu tōve chīto va'a ndo yi. ³⁷Vati ma ndra ndaka ndo kīchaa ndo i'ya, tüvi nī su'u ndra nī'iin ña ka'iin tichi veñu'u nuu ndaa ma ndioo yo Artemisa, ta tüvi kà'an ti'ini ndra chata ña ndia. ³⁸Yakan va tu Demetriu chi'in ndra jàtiñu chi'in ra, tu ìyo kuati ña kùuni ndra jandōndaa ndra chi'in inga ñivi, na ku'un ji'na ndra kuka'an ndra yi chi'in ndra kùu vesi nuu chà'nda ndra tiñu. Ta ikan ta'ii'iin ndra kùu ka'an kachin ma kuati ndra, ta kùu jandōndaa ma ndra vesi yi. ³⁹Ta tu kùuni yo ka'an yo inga tuku nakuyi, na ndakan yo nuu ma ndra vetiñu ña na kachin ndra ora va'a ña kùu kuti'vi yo, ikan na kuu

ndondaa ma kuati yo chi'in inga ñivi, takua kà'an ma ley yo ña ìyo yi ña ja'a yo. ⁴⁰Cha'a' ndisaa ma ña kùu vitin, ya'a ga ika kùu yi ti tu koto ma ndra jandaru ñuu Roma ta tisokuati ndra ndisaa yo ti töve kùti'vi yo takua kà'an ma Ley, ta tu chikatu'un ndra nuu yo nda kuenda kùu yi ña kànita'an yu'u yo, ta juuni tüvi chìto yo nda cha'a' kùu yi. —Takan kàti ma ra secretariu ñuu Efesu.

⁴¹Ta ora chīnu kā'an ra tu'un i'ya nuu na, ta te'en nāka'an ra: —¡Ta vitin na ku'un yo ve'o! —kàti ra.

Paulu kēe ra kuà'an ra iti' ñu'u' Macedonia ta ñu'u' Grecia

20 ¹Ora chīnu kānita'an yu'u ma ñivi, tajan kāna ndio Paulu tandi'i ma ndian chīnuni ka'lin ikan. Ta kīcha'a ra chūndayu'u ra na. Ta ora chīnu nātu'un ra chi'in na, tajan chūnumi nda'a' ra ta'ii'in na ña kāña'a ra chi'in na, tajan kēe ndio ra kuà'an ra iti' ñu'u' Macedonia. ²Takan kūu ta ndisaa ma ñuu nuu yà'a ra, chà'a ra tundeeni nuu kua'a' ndian chīnuni tu'un Jesuu. Ta takan jà'a ra nda kati chaa ra ñu'u' Grecia ³nuu kīndoo ra uni yoo. Ta ikan chani tiin ra iin varku ña ni ku'un ra iti' ñu'u' Siria ora chìto ra ña cha nātu'un ta'an ma ndra judfu ña ni tiin ndra ra ta ka'ni ndra ra. Yakan va töva nī kuuni ra ku'un ra chi'in varku. Ta ikan jan chīkoni'i ndiko ra chi'in cha'a' ra nda ma ñu'u' Macedonia nuu yā'a ra niku. ⁴Ta ìyo iin ndra kàcha'an chi'in ra ña nàni te'en: iin ra nàni Sópater, ra se'e ra nàni Pirro ìyo ñuu Berea. Ta inga ra nàni Aristarcu, chi'in ra nàni Segundu, ndra ìyo ñuu Tesalónica. Ta juuni kuà'an ma ra nàni Gayu, ra ìyo ñuu Derbe, ta Timoteu, chi'in Tíkiku, ta Trófimu, ndra kīchi iti' ñu'u' Asia. ⁵Ta ndra'ya ti chākosonuu ndra kuà'an ndra iti' nuu Paulu, nda kati chaa ndra ma ñuu Troa. Ta ikan, chātu ndra ndi, nda kati chaa ndi. ⁶Ta ndyu'u, ti ndōo ndi ma ñuu Filipu nda ora cha yā'a viko ña chàcho paan ña tüvi yuchan iya tichi. Tajan ikan, kī'in ndi iin varku, ta nda tichi u'un kivi tajan chāta'an ndra ndi ñuu Troa. Ta ikan ndōo ndi ucha kivi chi'in ndra.

Paulu chàa ndiko ra ma ñuu Troa

⁷Iin kivi ndomingu kùu yi, ña kùti'vita'an ndi chi'in ndisaa ñivi chīnuni tu'un Jesuu. Vati ikan ni ka'nda java ndi

paan íf ña ni kachi ndi. Ta ikan kicha'a Paulu kàtitu'un ra nuu ndisaa ma ndian chìnuni tu'un Jesuu. Ta tava chàniini ra kee ra ma ñuu ña ni ku'un ra inga kivi, yakan va indeeni kà'an ra tu'un ikan nuu na nda kati keta javañuu. ⁸Ta ndyu'u vati ka'liin ndi nda ve'e uvi pisu. Ta ikan ti ka'liin kua'a' ñu'ú kandil ña tiin. ⁹Ta nuu ìyo iin ventana ma ve'e ikan, ikan nàndi iin rayoko nàni Eutico. Ta tava Paulu kàtitu'un ra ma tu'un ikan nuu ma ñivi kua'a' tiempu, yakan va tiin ñuma'na ma rayoko ikan nuu nàndi ra ta kē'ne ra nda ninuu. Ta ikan jan chāa ndio ndra ma nuke'e nuu kàndii ra ta kāni'i ndra ra va cha chi'í ra. ¹⁰Ta ikan jan, nūu ndio ma Paulu, tajan chāa ndio ra nuu kàndii ra. Ta ikan chūnandi chiti ra ta chūnumi ra ra. Ta te'en, nāka'an ra chi'in ma ndian chìnuni:

—¡Na yü'vi ndo, ndyo'o yani, vati töve nī chi'í ra!
—kàti Paulu.

¹¹Ta ikan jan, ndāa ndiko ra kuà'an ra ma ve'e ìyo nda siki chi'in ndisaa ndian chìnuni. Tajan chā'nda java ndio ra ma paan íf. Ta chāchi ra yi chi'in na. Ta ikan kicha'a ndiko ra nàtu'un ra chi'in na nda kati kundichin inga kivi. Tajan kēe ndio ra kuà'an ra. ¹²Ta ma ñivi ikan ti nduva'a kuii chisii na ña nāndoto ndiko ma rayoko ikan, ta chāndaka na ra ma ve'e ra.

Paulu kēe ra ñuu Troa, ta kuà'an ra ñuu Miletu

¹³Takan kūu ta ndyu'u chākosonuu ndi kuà'an ndi iti' nuu chi'in varku nda kati chaa ndi ñuu Asón. Ta ikan chātu ndi Paulu vati vāchi chi'in cha'a' ra, ti takan kūuni ra kichi ra. ¹⁴Tajan ora ndikita'an ndi chi'in ra ma ñuu Asón, ta ikan kī'in ra iin varku chi'in ndi indeeni nda kati chāa ndi ñuu Mitilene. ¹⁵Ta ikan jan kēe ndiko ndi kuà'an ndi tiá iti' nuu, ta ikan yā'a ndi yatini ma ñu'u' Quío. Ta nda inga kivi tajan chāa ndio ndi yu'u tañu'u nuu kàndii ñuu Samos. Ta ikan jan ndōo ndi iin chanikuaa ma ñuu Trogiliu. Ta ma inga kivi, tajan chāa ndi ma ñuu Miletu. ¹⁶Takan kūu ña nī kuuni Paulu ku'un ra ñuu Efesu ti koto kuyanga ra kua'a' tiempu ma ñu'u' Asia. Vati kùuni ra chaa ra numini ñuu Jerusalén. Ta tu kùu yi cha ìyo ra ikan kivi kicha'a viko Pentecosté, kùuni ra.

**Paulu kàtitu'un ra nuu ma ndracha'nu chà'nda
tiñu nuu ndian chìnuni ìyo ñuu Efesu**

¹⁷Ora chāa Paulu ñuu Miletu, tāchi ra ndra meru ra na kukana ndra ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ñivi chìnuni tu'un Jesuu ìyo ñuu Efesu, na kichi ndra nuu ndaa ra. ¹⁸Takan kūu tajan ora cha chāa ndio ndra nuu ndaa Paulu, tajan te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Ndyo'o xaa, cha chito va'a ndo naja kua vii chiyo'i chi'in ndo nda ma kivi nunuu ña kichai ñu'u' Asia. ¹⁹Vati ndisaa ma tiempu ña chiyo'i chi'in ndo, jā'i tiñu Racha'nu Ndioo kuenda ndo chi'in ndisaa ma tundeenĭ. Yakan va nani kivi ora jā'i yi, ndava chāku'i, vati ndē'i kua'a' tundo'o jā'a ma ndian judú. ²⁰Va vaji ndē'i kua'a' tundo'o, va töve nī jañai ña jàna'i tu'un va'a Cristu nuu ndo. Vati ma tu'un ikan, iin tu'un va'a kùu yi kuenda ndo. Yakan va chà'i chàjana'i ma veto'o ñuu ndo ta ta ve'e ta ve'e ndo. ²¹Yakan va indukuni chi'in ma ndian judú ta ndian yüvi judú cha kātitu'in nuu na, na ndakoo na iti' kini kuà'an na, ta na chikoni'i ndiko na iti' Ndioo, ta na chinuni na tu'un Racha'nu Jesucristu. ²²Ta vitin kuà'in iti' ñuu Jerusalén ti ma Tati Í Ndioo, tāchi yu'u ña na ku'in. Ta na töve chitoi nayi kùu ma ña ta'in ñuu ikan. ²³Uvanuu ma ña chitoi kùu ña kātitu'un ma Tati Í Ndioo nui, ti ta'ii'in ñuu nuu chà'i, ndātu na yu'u ña ni ti'i na yu'u tichi vekaa. Ta juuni ndātu na ña ni jande'e na tundo'o yu'u ndia. ²⁴Yakan va yu'u, tükuii yù'vĭ ña ndē'i tundo'o, a ka'ni ma ñivi yu'u. Vati uvaa ma ña chàninĭ kùu ña na jachinui chi'in ndisaa animai ma tiñu va'a ña chā'a Racha'nu Jesuu nui. Yakan va ma tiñu jà'i kùu ña na jana'i tu'un va'a cha'a' ma ñamani Ndioo ña kùu ni'i tandi'i ñivi.

²⁵Takan kūu ña cha kātitu'in nuu ndisaa ndo naja kua chà'nda Ndioo tiñu nuu yo. Ta vitin cha chito va'i, ti nī'iin ndo töva ni nde'e ndo yu'u inga cha'a'. ²⁶Yakan va kùunĭ ña koto ndo, ti yüvi kuatĭ kùu yi tu töve nī chinuni ndo tu'un Jesuu, ²⁷vati yu'u, tüvi nī tixe'i nī'iin tu'un nuu ndo ti cha kātitu'un kachĭn ndisaa ma ña kùuni Ndioo ña koto ndo. ²⁸Yakan va na kumi ndo ñivi chā'a Ndioo ña kùmi ndo takua kùmi ndo juuni maa ndo, ti ma Tati Í Ndioo chā'a yi tiñu nuu ndo na kumi va'a ndo tandi'i ndian chìnuni ìyo veñu'u Racha'nu takua

kùmi iin pato ma mvechala jàna ra. Takan ìyo yi ña kumi ndo na ndia, vati Racha'nu Cristu jàta ra na chi'in níí maa ra ora chí'í ra nuu kruu —kàti Paulu.

²⁹Takan kùu tajan te'en nāka'an tuku Paulu chi'in ndracha'nu ikan:

—Cha ch̀to va'i, ti ora cha kuà'in, ni kichaa iin ndra xaani nde'e ndra ndo. Ta ni ja'a ndra chi'in ndo takua jà'a ma lobo xaan ña chàchi ri mvechala. Ta ndrakan ni jana'a ndra inga tuku tu'un nuu ndo, ikan na ndakoo ndo tu'un Cristu.

³⁰Ta juuni ma ndra ìyo tañu ndo, ni kicha'a ndra jana'a ndra tu'un vata nuu ndo, vati kùuni ndra ña ndyo'o ndian chinuni na tandikun ndo ku'un ndo chata ndra. ³¹Yakan va na yati koo ndo ora ikan, ti cha kātitu'in nuu ndo naja kua ni kuu yi. Ta na kuku'uni ndo ti ndi uni kuiya ña chíyoi chi'in ndo tüvi ní jañai ña jàna'i nduvi niñuu nuu ta'ii'in ndo chi'in takuii tinui.

³²Ndyo'o yani, vitin ndàkoi ndo nda'a' Ndioo, ikan na kumi kuenda ra ndo. Ta juuni na koo ma ñamani ra chi'in ndo takua kà'an ma tu'un ra. Vati juuni ma ndatu Ndioo kùu jakua'nu va'a yi ndo, ikan na ni'i ndo ma tundeeni ra ña koo endeeni takua kà'an ma tu'un chā'a Ndioo nuu yo, ti takan tà'an chi'in ndisaa ndian kāchin ra ña kùu ñivi íí kuenda ra.

³³Ta yu'u vati tüvi kùunì xu'un' inga ñivi kuendai, ta ni tüvi kùunì ja'ma ni'iin na ndia. ³⁴Yakan va ndisaa ndo ch̀to ti jàtiñui chi'in nda'i, ta kùu ni'ì ndisaa ma ña ch̀niñu'i chi'in tandi'i ma ndian ìyo chí'in. ³⁵Takan jàna'i nuu ndo naja kua ìyo yi ña jatiñu ndo ndisaa tiempu chíyoi chi'in ndo. Yakan va na jatiñu ndo kuenda maa ndo, ikan na kuu tindee ndo ma ndian nda'vi ndia. Ta na kuku'uni ndo ma tu'un kà'an Jesuu niku. Vati ma tu'un ikan te'en kàti yi: “Tiaga ch̀sio tu tindeo inga ñivi kua ña ku'va na yi nuu yo”, kàti ra. —Takan kàti Paulu.

³⁶Ta ora cha yā'a kà'an Paulu te'en, tajan chūnandi chiti ra chí'in na. Ta indukuni kīcha'a ra kà'an ra chí'in Ndioo chí'in na. ³⁷Ta ora cha chīnu kà'an na chí'in Ndioo, tajan ndisaa na nda'vi kùuni na, ta chàku na ta chūnumi nda'a' na Paulu ña kàña'a na chí'in ra. ³⁸Vati kàti ra nuu na ña töva ni nde'e ndiko na ra inga cha'a'. Ta ikan jan chāndaka ndio na ra nda nuu ndaa ma varku ña ni ku'un ra.

Paulu kèe ra kuà'an ra iti' ñuu Jerusalén

21 ¹Ta ora cha ndākoo ndio ndi ndra, tajan tīin ndi varku indeeni nda kati chāa ndi nda ñu'u' ñuu Cos. Ta nda inga kivi, tajan chāa ndi ñu'u' ñuu Rodas. Ta ikan kēe ndiko ndi kuà'an ndi nda kati chāa ndi ñuu Pátara. ²Ta ikan ñuu Pátara, nāta'an ndi inga varku ña kuà'an iti' ñu'u' Fenicia. Ta tichi yutun ikan ki'vi ndi ta kēe ndi kuà'an ndi tiá iti' nuu. ³Ta iti' kuà'an ndi ndē'e ndi ñu'u' Chipre ña kàndii chiyo satin ndi. Va ndākoo ndi yi, ta indeeni kuà'an ndi nda ñu'u' Siria, ta chūndaa run ñuu Tiro. Va tava ma varku ikan, ikani ndākoo run ndisaa ma ndatiñu ndiso run, yakan va ikan nūu ndi tichi run nundani ndia. ⁴Ta ora chāa ndi ma ñuu Tiro nāta'an ndi ndra chìnuni tu'un Jesuu ìyo ikan. Ta ikan kīndoo ndi chiyo ndi chi'in ndra ucha kivi. Ta tachi Tati Í Ndioo ndra ña na katitu'un ndra nuu Paulu ña na kù'un ga ra iti' ñuu Jerusalén. ⁵Ta ora cha yā'a ma ucha kivi, tajan ndisaa ndra chìnuni chi'in ñasi'i ndra ta ndiakwati se'e ndra, chāndaka iti' na ndi nda yu'u ñuu nuu kàndii tañu'u. Tajan chākuuin chiti ndi ma yu'u tañu'u ikan chi'in na. Ta ikan kīcha'a ndio ndi kā'an ndi chi'in Ndioo. ⁶Tajan ora chīnu ña chūnumi nda'a' ndi ña kàña'a ndi chi'in na, tajan kāndaa ndio ndi tichi ma varku, ta ndiakwan chīkoni'i ndiko na kàcha'an na iti' ve'e na. ⁷Takan kūu tajan kēe ndiko ndi ñuu Tiro chi'in varku. Ta kuà'an ndi iti' ñuu Tolemaida. Ta ora chāa ndi ikan, ta ikan jan káña'a ndi chi'in ndian chìnuni tu'un Jesuu. Ta ikan jan kīndoo ndi chi'in na iin kivinia. ⁸Ta ma inga kivi kēe ndi ñuu Tolemaida, ta kuà'an ndi ñuu Cesarea. Ta ora chāa ndi ñuu Cesarea, ta chā'an ndi ve'e ra nàni Lipe, ra chākunuu kàtitu'un tu'un cha'a' Jesuu ta'ii'iin ñuu. Vati rakan, kùu ma ra ìyo tañu ma ndi ucha ta'an ndra kāchin tatun Jesuu ña na tindee ndra ndra. Ta ikan ndōo ndi chi'in ra ve'e ra. ⁹Ta Lipe vati ìyo kumi ta'an ñivi yoko se'e ra ña kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo. ¹⁰Takan kūu ta ora cha ìyo ndi uvi uni kivi ma ñuu Cesarea, ta ikan jan chāa iin ra kīchi iti' ñu'u' Judea ña nàni Agabo. Ta rakan ti juuni kà'an ra chi'in tu'un yu'u Ndioo ndia. ¹¹Ta ora chāa ra nuu ka'lin ndi, ta tāvani'i ra sinchu indii toko Paulu. Ta chū'ni ra nda'a' ra ta cha'a ra chi'in yi. Tajan te'en nāka'an ra:

—Te'en kā'an ma Tati Í Ndioo, ña ma ndian judúu ìyo ñuu Jerusalén, te'en ni ku'ni na ma ra xuña'a ma sinchu i'ya, tajan ni ku'va ndio na ra nuu ñivi yüvi judúu ña na ka'ni na ra.

—Takan kàti ma Agabo chi'in ma Paulu.

¹²Tajan ora chíni ndi chi'in ma ñivi ñuu Cesarea ma ña kā'an ra, tajan nduva'a kuii jānini ndi Paulu, ikan na kü'un ra ma ñuu Jerusalén koto nde'e ra tundo'o iti' tikan. ¹³Va Paulu te'en nāka'an ra:

—¿Ta naja chàku ndo, ta ya'a nda'vi kùuni ña jà'a ndo takan? Vati yu'u tüvi yù'vi ña nde'i tundo'o, a kuvì ma ñuu Jerusalén cha'a' ma Racha'nu Jesuu. —Takan kàti Paulu chi'in ndi.

¹⁴Va tava nī taso'o ra ma ña kā'an ndi, yakan va jāña ndi ña jānini ndi ra. Tajan te'en nāka'an ndi chi'in ra:

—¡Na ja'un ma ña kùuni Ndioo ña ja'un iti' kuà'un, tuva takan! —kàti ndi chi'in ra.

¹⁵Takan kūu ta ora cha yā'a ndisaa ma ña'a, tajan jāndova'a ndi ndatiñu ndi, ta kēe ndi kuà'an ndiko ndi ma ñuu Jerusalén. ¹⁶Ta ìyo iin ndian chìnuni ìyo ñuu Cesarea ña chāndaka iti' na ndyu'u nuu ìyo ve'e ra nàni Mnasón, ra kichi iti' ñu'u' Chipre. Ta rakan ti cha ìyo tiaga kua'a' tiempu ña chìnuni ra tu'un Jesuu. Ta juuni rakan kùu ra ña ni ku'va ra ve'e nuu ni kindoo ndi koo ndi ita'vi kivi ndia.

Paulu chānde'e ra nuu ìyo Jandiau

¹⁷Takan kūu ta ora chāa ndio ndi ñuu Jerusalén, tajan ndisaa ma ndian chìnuni nduva'a chisii na ora ndē'e na ña chāa ndi. Tajan ikan ndōo ndi chi'in na iin chanikuaa. ¹⁸Ta ora tuvi inga kivi tajan kēe ndio ndi kuà'an ndi chi'in Paulu nuu ìyo ve'e Jandiau. Ta ora chāa ndi ma ve'e ra, ta ikan ndē'e ndi ña ka'iin ti'vi tandi'i ndracha'nu chà'nda tiñu ña chìnuni tu'un Jesuu. ¹⁹Tajan ora chāa Paulu nuu ka'iin ndra, ta kāña'a ra chi'in ndra. Ta ikan kīcha'a ra kàtitu'un ra nuu ndra tandi'i ma tiñu jà'a Ndioo tañu ñivi yüvi judúu, vati Ndioo chā'a ra ndatu ra nuu Paulu ña na ja'a ra yi nuu ñivi ikan. ²⁰Yakan va ora chíni ma ndracha'nu yi, tajan kīcha'a ndra jàka'nu ndra Ndioo. Ta ikan jan te'en nāka'an ndra chi'in Paulu:

—Kùuni ndi ña na kotoun, yo'o yani, ti tañu ñivi judúu, ìyo kua'a' mii ñivi chìnuni tu'un Jesuu. Ta ndisaa ndiakan,

kà'an na ti ìyo yi ña jachinu yo tandi'i tu'un kà'an ma tutu ley Ndioo tãa Moisés taji'na ndia. ²¹ Ta juuni tãso'o na ña maun kùu ma ra jàna'a nuu tandi'i ma ndian judú ña kàchikanuu nuu chika ña na já'aga na ma ña kà'an Moisés ña ìyo yi ña ja'a yo. Ta juuni kàtiun ti tũva ìyo yi ña ka'nda na ñii nuu ika ndrakuati se'e na ndia. Ta tũva ìyo yi ña ja'a na ma costumbre ña jãna'a ñivio chĩyo taji'na ndia. Takan kàtiun nuu ma ñivi judú ña kàchikanuu nuu chika, kàti na. ²² ¿Ta nayi já'a yo ña kàa yi te'en?, kùuniun. Vati ni koto ndiko ma ñivi ikan ña kichaa ndikoun. ²³ Yakan va tiá va'a tu ja'un ma tiñu ni tachi ndi nuun, ikan na koo va'un chi'in na. Tañu ndi ìyo kumi ta'an ndra ña ni ja'a ndra iin kua chã'a ndra tu'un nuu Ndioo. ²⁴ Na ku'un janandoun ñun chi'in ndra ma ikan takua kùu ma costumbre. Tajan tia'viun ña na sokon ndra ixi xini ndra kuenda Ndioo. Tajan juuni kua ikan ìyo yi ña ja'un, ikan na chinuni ma ñivi ña yũvi ña ndicha kùu ma ña kà'an na chataun. Vati juuni maun kùu iin ra jàchi'in ta tĩñu'u ma ña kà'an tutu ley tãa Moisés taji'na. ²⁵ Va taku ma ndian yũvi judú cha chĩnuni na tu'un Jesuu vitin, cha tãa ndi iin tutu tãchi ndi nuu na ña kà'an ti tũvi ìyo yi ña kachi na sa'an kiti ña cha sòkó ñivi nuu ndioo yutun íí ña jàka'nu na. Ta tũvi ìyo yi ña kachi na níí kiti, ta juuni tũvi ìyo yi ña kachi na sa'an kiti ña cha kã'a. Ta na jaña ndra ña kì'vi ndra chi'in ña'a' yũvi ñasi'i ndra a ña'a chi'in yũvi ra kùu iian, kàti yi. —Takan kàti ndracha'nu ikan chi'in Paulu.

Tiin na Paulu tichi veñu'u

²⁶ Yakan va Paulu kēe ndio ra kuà'an ra. Ta ora tuvi ndio ma inga kivi, tajan nãndoo ndio Paulu chi'in ma ndi kumi meru ra takua kà'an ma costumbre ikan, ta ikan jan kì'vi ndio Paulu tichi veñu'u ka'nu chãkatitu'un ra nda ora kùu yi ña ndi'i ma kivi ña nãndoo ndra, ikan na kuu sokó ma sutu iin kiti nuu Ndioo cha'a' ta'ii'iin ndra. ²⁷ Takan kũu ta ora chani ndi'i ndi ucha kivi, tajan ma ndian judú ña kichi ñu'u' Asia ndē'e ndra ma Paulu ña indii ra tichi veñu'u chi'in ndi kumi ndra kùu meru ra. Ta ikan jan kichaa ndio na jàkanuu na xini ma ñivi judú, tajan kì'vi ndio ndra ña ni tiin ndra Paulu tichi veñu'u. ²⁸ Tajan te'en kichaa ndra kà'an ni'i ndra:

—Ndyo'o ñivi ñuu Israel ;na tindee ndo ndyu'u ña t̄in ndi ra'ya! Vati ra'ya k̄uu ma ra chàkunuu j̄ana'a ndanikuni nuu ñivi iin tu'un k̄a'an chata costumbre ña kua ikan j̄a'a yo ma ñuu yo. Ta juuni k̄a'an ra chata tutu Ndioo t̄aa Moisés taji'na. Ta takan k̄a'an ra chata veñu'u ka'nu i'ya ndia. Ta vitin cha ti'i ra ndian ȳuvi judú tichi veñu'u ka'nu yo. Ta ndrakan ti j̄àkini ndra nuu í tichi yi —k̄ati ndra.

²⁹Te'en k̄ati ndra ti cha ndē'e ndra Paulu ña chàkunuu ra chi'in iin ra ȳuvi judú, ra n̄ani Trófigu ra ñuu Efesu niku. Yakan va ch̄anini ndra ti Paulu ch̄aka ra ra ña na ku'un ra chi'in ra tichi veñu'u ka'nu ndaa ikan niku, k̄uuni ndra. ³⁰Takan k̄uu tajan ndisaa ndio ma ñivi ñuu Jerusalén j̄akanuu ndio xini na. Tajan endee ch̄inu ndio na ch̄aa na nuu ndaa Paulu ta t̄iin na ra. Ta kēñu'u ndio na ra, ta t̄ava na ra iti' chata kora veñu'u. Ta ora cha t̄avani'i na ra, tajan numini ch̄asi ndio na yuve'e veñu'u nuu ra. ³¹Tajan chani ka'ni na ra ora ch̄aa tiñu nuu ma ra comandante ñuu Roma, ña tandi'i ñivi ñuu Jerusalén ya'aga kayuni na nde'e na nuu ra. ³²Yakan va ora ch̄ito ma ra comandante, tajan j̄akuti'vi ta'an ra kua'a' ma ndra jandaru ra chi'in inga ma ndra capitán jandaru ña na kunumi ndra ku'un ndra nuu ka'iin ñivi k̄anita'an chi'in Paulu. Takan k̄uu tajan ma ndra judú ora ndē'e ndra ña chani chaa ra chi'in jandaru ra, ta j̄aña ndio ndra judú ña k̄ani ndra ma Paulu. ³³Ta ikan jan ch̄ajayatin ndio ma ra comandante nuu ndaa Paulu, ta t̄iin ndio ra ra, tajan t̄achi ndio ra jandaru ra ña na ku'ni ndra Paulu chi'in uvi ta'an karena. Ta ora cha ndikun ndio ra, tajan k̄icha'a ndio ma ra comandante ch̄ikatu'un ra nuu ma ñivi nda ra k̄uu ra, ta niyi k̄uu ma ña j̄a'a ra. ³⁴Va ìyo ndian ka'iin tañu ma ñivi ikan, k̄a'an na ña j̄a'a ra iin nakuyi, ta ìyo inga ndian k̄a'an ña j̄a'a ra inga nakuyi. Yakan va ma ra comandante n̄i kuu kutunini ra ni'iin ma ña k̄a'an na, ti ya'a nanivaa k̄uu na. Takan k̄uu tajan k̄a'an ra chi'in ma ndra jandaru ra, na kundaka ndra Paulu ku'un ndra nuu ìyo ndra. ³⁵Ta ora ch̄aa ndio ndra nuu k̄icha'a ma kuayu yuve'e ndra, tajan k̄ani'i ndio ndra ra, ta ndiso ndra ra ndaa ndio ndra ma kuayu ikan, vati takan ìyo yi ña j̄a'a ma ndra jandaru koto ka'ni ma ñivi ra. ³⁶Yakan va ndisaa ma ndra k̄acha'an chata ma ndra jandaru te'en k̄a'an ndra:

—;Na ka'ni ndo ra! ;Na ka'ni ndo ra! —k̄ati ndra.

Paulu kà'an ra cha'a' juuni maa ra nuu ma ñivi

³⁷Ta ora chāa ndio ma jandaru ma nuu ìyo yuve'e ña ni ti'i ndra Paulu, tajan te'en chikatu'un ra nuu ma ra chà'nda tiñu nuu ndra:

—¿A kùu ka'in iin tiñu chi'un? —kàti ra chi'in ma tu'un griegu.

Tajan te'en nāka'an ndio ma ra comandante nuu ma Paulu:

—¿A kùu ka'un tu'un griegu? —kàti ra.

³⁸Tajan te'en nāka'an ndio Paulu chi'in ra:

—Juu, chitoi kà'in tu'un griegu —kàti ra.

Ta ikan jan, nāka'an tuku ma ra comandante:

—Tu ndicha ña chitoun kà'un tu'un griegu, yüvi ra ñuu Egiptu kùun, tuva takan. Vati tatiempu kichi iin ra kēe tichi ku'u ñuu Egiptu, kichi kanita'an ra chi'in ma kuvienu chi'in kumi mii ndra chà'ni ñivi —kàti ra.

³⁹Tajan te'en nāka'an tuku Paulu chi'in ra:

—Yüvi rakan kùu, ti iin ra judúu kùu. Ta kākui ñuu Tarsu, ña ìyo kuenda ñu'u' Cilicia. Yakan va cha chitoun ti iin ñuu ya'aga jàka'nu ma ñivi kùu yi. Ta vitin chikain iin ñamani nuun ña na ku'vaun ña ka'in chi'in ma ñivi ka'in ikan —kàti Paulu.

⁴⁰Tajan te'en nāka'an tuku ma ra comandante chi'in Paulu:

—Na ka'un chi'in na tuva takan —kàti ra.

Ta ikan jan chūndaa ndio Paulu nuu ìyo kuayu yuve'e, ta jānda'a ra nuu na, na taxiin koo yu'u na. Tajan te'en kicha'a ndio ra kà'an ra ma tu'un hebreu, takua kà'an ma ndian judúu chi'in na:

22 ¹—Ndyo'o tatá ta ndyo'o yani, na kuni va'a ndo ña ni ka'in nuu ndo, ikan na koto ndo ti tüvi ìyo kuati. —Takan kàti Paulu chi'in na.

²Tajan ora chīni na ña kicha'a Paulu kà'an ra tu'un hebreu, tajan tiaga kindoo taxiin na. Ta ikan jan te'en nāka'an tuku ra:

³—Yu'u kùu ma ra judúu, ta kākui ñuu Tarsu ña ìyo kuenda ñu'u' Cilicia. Ta chā'nui ñuu Jerusalén i'ya ndia. Ta jākua'i chi'in matru ra nàni Gamaliel. Ta ikan kütu'vai tandi'i naja kua kà'an ma tutu Ley taa ndra kùu ñivio chiyo taji'na.

Ta chi'in ndisaa chinituni, jà'i tiñu Ndioo takua jà'a ndo yi vitin. ⁴Vati taji'na, nduva'a kuii jānde'i tundo'o tandi'i ma ñivi kuà'an iti' Jesuu vati ndava kùuni ka'ni na. Yakan va kēi chākunui chata na. Ta nuu nàta'in na ta tiñ na, ta ti' na tichi vekaa. Yakan va, ña'a a ra'ii ña nàta'in, tiñ na. ⁵Ta ma ra chà'nda tiñu nuu sutu, chi'in tandi'i ndra kuxini ña chà'nda tiñu chi'in ra, cha ch̀to va'a ndra tandi'i ma ña jà'i. Vati maa ndra kùu ndra ña taa ndra ma carta, ta chā'a ndra yi nui na kundakai yi nuu ma ndian judú ta'an yo ndian ìyo ñuu Damascu ña kà'an yi ña kùu tiñ ma ndian ch̀nuni tu'un Jesuu ikan. Ta ikan jan chā'in ñuu Damascu ti kùuni tiñ na ta ndaka ndioi na kichai i'ya ña na nde'e na tundo'o.

Paulu kàtitu'un ra naja kua nāni'i ra iti' Jesuu

(Hch. 9:1-19; 26:12-18)

⁶Tajan ora cha kuàkuyatin ndi ñuu Damascu, ìyo yi a kachuvi ndaa ñuka'ñu, tajan iti' andivi kichi iin ñu'ú tacha ña ch̀konuu yi yu'u. ⁷Ta ndūvai nuu ñu'u' jà'a yi. Tajan te'en ch̀ni iin tati ña kà'an chi'in: “Saulu, Saulu, ta, ¿naja ya'a jānde'un tundo'o yu'u?” kàti yi. ⁸Ta ikan jan, te'en ch̀katu'un tukui nuu ma tati ikan: “¿Nda ra kùun yo'o Racha'nu?”, kati. Tajan te'en nāka'an ma tati ikan chi'in: “Yu'u kùu Jesuu ra ñuu Nazaret, ra jānde'un tundo'o chata.” Takan kàti ra chi'in. ⁹Tajan ndisaa ma ndra kuà'an chi'in, ora ndē'e ndra ma ñu'ú ikan, nduva'a kuii yū'vi ndra. Ta tūvi nī kutunini ndra ma tu'un kā'an ma tati ikan chi'in. ¹⁰Tajan te'en ch̀katu'in nuu yi: “¿Nayi kùuniun ña ja'i, yo'o Racha'nu?”, kati. Tajan te'en nāka'an ra chi'in: “¿Ndetā, ta na ku'un ndikoun ma iti' ñuu Damascu! Ta ikan ni katitu'un ndra nuun tandi'i ma nayi ìyo yi ña ja'un.” Takan kàti ma Racha'nu chi'in. ¹¹Va tava ma ñu'ú ikan, jāndokuaa yi yu'u, yakan va ma ndra merui ndà'a ndra nda'i nda kati chāi ma ñuu Damascu.

¹²Ta ora chāi ma ñuu ikan, tajan ikan ìyo iin ra nāni Ananía. Ta rakan ti iin ra ya'a jāchi'in ma ley taa Moisés kùu ra, ta ya'aga tiñu'u tandi'i ma ñivi judú ìyo ñuu Damascu ra ndia. ¹³Ta ikan jan chānde'e ndio ra tichi ve'e nuu kàndii. Ta ora chāa ra nuu kàndii, ta te'en nāka'an ra chi'in: “Yo'o ra yani Saulu. ¿Na ndondichin ndiko nde'un!”, kati ra. Tajan ma ora ikani, kùu nande'e kachin va'i, ta ndē'i ma Ananía ndia.

¹⁴Takan kũu tajan te'en nāka'an ma Ananía chi'in: “Ndioo ña jàka'nu ndian kũu ñivio taji'na, rakan kāchin ñun, ikan na kotoun nayi kũuni ra ña ja'un. Ta ikan jan kũu nde'un ma Racha'nu Jesuu ña kũu ra iin ra ndaa, vati kāchin ra ñun ña na taso'un ma tu'un kà'an ra. ¹⁵Yakan va maun kũu ma ra kāchin Ndioo ña na kũun ma testigu Jesuu nuu tandi'i ma ñivi ìyo ñuñivi, ta katitu'un ma nuu na ndisaa ma ña ndē'un ta chiniun. ¹⁶Ta vitin tũva ìyo yi ña kuatun tiá. ¡Na ndetaun, ta kundutaun chi'in ndatu Racha'nu Jesuu, ikan na janaa ra tandi'i ma kuatun!” Takan kāti Ananía chi'in.

Paulu kàtitu'un ra nuu ñivi naja kua chāa ra nuu ñivi yūvi judíu

¹⁷Yakan va ora kīchaa ndikoi ñuu Jerusalén i'ya, ta ikan jan chā'in veñu'u ka'nu nda i'ya. Ta ikan kīcha'i kà'in chi'in Ndioo, ta ikan ndē'e chi'in tinui ma Jesuu, takua ndè'o iin nakuyi ora chànio, ¹⁸ña te'en nāka'an ra chi'in: “Yo'o Paulu, ¡na numini keun ñuu Jerusalén, ti na jāchi'in na ma tu'in ña ni katitu'un nuu na!” Takan kàtitu'un Jesuu nui. ¹⁹Tajan te'en nāka'in chi'in ra: “Yo'o Racha'nu, cha ch̀to va'a ndra ti yu'u kũu ma ra chàkunuu t̄in ma ñivi ch̀nuni tu'un ma tandi'i veñu'u ñivi judíu niku. Ta juuni ch̀to na ña t̄i' na tichi vekaa, ta k̄n̄i na ndia. ²⁰Ta ora chā'ni na Esteban, ra kàtitu'un tu'un, ikan ndai ndè'i nuu chà'ni na ra chi'in yuu, vati induku chānin̄i chi'in ma ndra chà'ni ra. Ta juuni kũm̄i ja'ma isukun ma ndra chà'ni ra chi'in yuu ndia.”

²¹Takan kũu ta te'en nāka'an ma Racha'nu nui: “Na ku'un kukatitu'un tu'in nuu ñivi yūvi judíu ndian ìyo nuu chika.” Takan kāti ma Racha'nu Jesuu chi'in —kāti Paulu chi'in ñivi ikan.

**Paulu, k̄'vi ra nda'a' ma ra comandante
ra ìyo kuenda ñuu Roma**

²²Yakan va nda ma tu'un i'yani, kũu ña taso'o na ña kà'an Paulu ti k̄yuni na jà'a ma tu'un kà'an ra. Tajan te'en kīcha'a na kànachaa na chata Paulu:

—Ra'ya, tũva ìyo yi ña koo ra tiá ñuñivi i'ya. ¡Na ka'ni ndo ra! —kāti na.

²³Ta ndiakan ti endee kanachaaga na tiá, ta tàva na ja'ma na, ta jàkana na yi nuu sukun. Ta ch̀so na yuti nuu

sukun ndia. Yakan va ndisaa ña jā'a na i'ya jàna'a yi ti nduva'a kuii kà'uni na ndè'e na nuu Paulu. ²⁴Ta ma ora ikani, chāa ma ra comandante, ta tāchi ra jandaru ra na tiin ndra Paulu. Tajan tī'i ndio ndra ra tichi ve'e nuu kixi ndra. Ta juuni kā'an ra chi'in ma ndra jandaru ra ña na kani ndra ra nda kati kati ra nda cha'a' kùu yi ña kùxaan ma ñivi chi'in ra. ²⁵Takan kùu ta ora chani kani ndra ra, tajan te'en kīcha'a chīkatu'un Paulu nuu ma ra capitán ndaa chi'in ma ndra jandaru:

—¿A chīto ndo ti ma ley ìyo ñuu Roma tüvi chà'a yi ña kàni ndo yu'u nda kati ka'an ji'na iin ra kùu vesi ma kuati, vati iin ra kùu kuenda ñuu ka'nu Roma kùì? —kàti Paulu chi'in ma ra capitán.

²⁶Yakan va ora chīni ma ra capitán ña te'en kā'an Paulu, tajan kēe ndio ra kuà'an ra kuàkatitu'un ra nuu ma ra comandante. Ta te'en nāka'an ra chi'in ra:

—¿Na ja'un kuenda ma niyi ìyo yi ña ja'un, vati ma ra'ya na töve ìyo yi ña jande'un tundo'o ra ti iin ra kùu kuenda ñuu ka'nu Roma kùu ra ndia! —Takan kàti ma ra capitán chi'in ma ra comandante.

²⁷Ta ikan jan chājayatin ndio ma ra comandante ra nuu ndaa Paulu, ta te'en chīkatu'un ra nuu ra:

—¿A ndicha ña ra kùu kuenda ñuu ka'nu Roma kùùn? —kàti ra.

Tajan te'en nāka'an Paulu:

—Juu, ndicha ña ra kùu kuenda ñuu ka'nu Roma kùì.

²⁸Tajan te'en nāka'an ndiko ma ra comandante chi'in Paulu:

—Taku yu'u ti nduva'a kuii kua'a' xu'un' tīa'vi, tajan kùu ndakui ma ra kuenda ñuu ka'nu Roma —kàti ra chi'in ma Paulu.

Tajan te'en nāka'an tuku ma Paulu chi'in ra:

—Taku yu'u ti ra kuenda ñuu ka'nu Roma kùì nda ora kākui —kàti ra.

²⁹Yakan va ora chīto ndra ña ndicha kùì ña ra kùu kuenda ñuu ka'nu Roma kùu ra, tajan ndisaa ndio ma ndra jandaru ni kani ra niku, chūndachiyo ndra xiin ra, ta nda ma ra comandante ndia. Ta juuni yū'vi ra ña chū'ni ra ra chi'in karena niku.

**Paulu ndaa ra ma nuu ka'iin tandi'i ma
ndra chà'nda tiñu nuu ñivi judú**

³⁰Takan kũu ta ora tuvi inga kivi, tajan tãchi ndio ma ra comandante ma ndra jandaru ña na ndachi ndra nda'a' ma Paulu. Vati kũuni ra koto kachin ra nda cha'a' kũu yi ña tìsokuati ma ñivi judú ra. Ta ikan jan tãchi ndio ra tiñu nuu ma ndra chà'nda tiñu nuu sutu, chi'in tandi'i ma ndra kuxini nuu ma ndian judú, ikan na kuti'vi ta'an ndra. Yakan va ma ra kũu comandante ikan tãva ndio ra ma Paulu, ta chãkutaa ra ra nuu ka'iin ti'vi tandi'i ndrakan.

23 ¹Takan kũu ta ora chãa ra nuu ka'iin ti'vi ndra chà'nda tiñu nuu ñivi judú tajan te'en nãka'an Paulu chi'in ndra:

—Ndyo'o ndra yani ndian judú. Nda vitin endee ìyo va'i ta ìyo tu'vai kuenda Ndioo, ti ma chinitunì kàti yi ti tũvi ìyo kuati nuu Ndioo. —Takan kàti Paulu chi'in ndra.

²Takan kũu ta ma sutu cha'nu kuxini ña nàni Ananía, kà'an ra nuu ma ndian ka'iin yatin xiin Paulu, ña na kani ndra viyu'u ra. ³Tajan te'en nãka'an Paulu chi'in ra:

—Ndioo, ni kani ra maun, ti nàndiun chiña kuenda ña na tisokuatiun chatai, ti takan kà'an ma ley kàtium! Ta juuni tãchiun ña na kani ndra yu'u, ta yakan ti tũvi chà'a ma ley ña jà'a yo yi ndia. Yakan va juuni ra vata kũun ndia —kàti Paulu.

⁴Takan kũu tajan ndisaa ma ndra ka'iin xiin Paulu, te'en nãka'an ndra chi'in ra:

—iNa vã'a jà'un ña kà'un nduva'ani chi'in ma sutu kuxini, vati ra ìyo kuenda Ndioo kũu ra! —kàti ndra.

⁵Tajan te'en nãka'an tuku Paulu chi'in ndra:

—Ka'nu kooni ndo ndyo'o yani, ti töve ch̀toì ña ma sutu kuxini kũu ra, yakan va kã'in te'en. Vati nuu ma tutu ley Ndioo te'en kà'an yi ndia: “iNa kã'an ti'inio chata ma ra chà'nda tiñu ñuu yo!”, kàti yi —kàti ra.

⁶Takan kũu tajan nãkuni Paulu ña java ma ndra ka'iin ikan kũu ma ndra fariseu, ta inga java ndra kũu ma ndra saduceu. Ta ikan jan te'en nãka'an ni'i ndio ma Paulu chi'in ndra:

—Ndyo'o yani, yu'u kũu ma ra fariseu, takua kũu ma ñivi tatái. Ta tìso ndo kuati chatai, cha'a' ña ch̀nunì ña nàtaku ndiko ma ndian ndíí —kàti ra.

⁷Yakan va ora kā'an Paulu takan tajan ma ndra fariseu chi'in ndra saduceu, kēsiin ndra ma ora ikani, jā'a ma tu'un kā'an Paulu. Ta ikan jan kīcha'a ndio ndra kànita'an yu'u ndra chi'in juuni maa ndra. ⁸Ti kàti ma ndra saduceu ti tüvi nàtaku ndiko ma ndian ndií. Ta juuni kàti na ti tüvi ìyo tati va'a jà'a tiñu nuu Ndioo ta ni inga tati ndia, kàti ndra. Va ma ndra fariseu, kàti ndra ti chìnuni ndra ña nàtaku ndiko ma ñivi ndií ta ña ìyo tati ndia. ⁹Takan kūu tajan kīcha'a ndio ndra kànita'an yu'u ndra. Ta tañu ma ndra fariseu ndēta iin ndra matru jàna'a ley ña te'en kà'an ndra:

—¿Ta naja kùuni ndo tisokuati ndo ra'ya? Ta tüvi ìyo nì'iin kuati ra, ta tüvi chìto yo tu iin tati va'a jà'a tiñu nuu Ndioo tāchi ra —kàti ndra.

¹⁰Takan kūu ta tava tüvi kùtaxin na ña kànita'an yu'u na, yakan va kīcha'a yù'vi ma ra comandante, koto ka'ni ndra Paulu. Yakan va tāchi ra iin ma ndra jandaru ra ña na ku'un ndra kuki'in ndra ma Paulu nuu ndaa ra tañu ndra, ta ku'un ra chi'in ndra nuu ìyo ve'e nuu kìxi ndra.

¹¹Takan kūu tajan chanikuaa inga kivi kēta ma Racha'nu Jesuu nuu Paulu ña te'en kà'an ra chi'in ra:

—Yo'o Paulu, na jandeeniun ma ña kà'an na chataun, ti takua kàtitu'un tu'in ñuu Jerusalén i'ya, juuni kua ikan ìyo yi ña katitu'un yi ñuu Roma ndia. —Takan kàti ma Racha'nu Jesuu chi'in ra.

Jàndo'iin tu'un ma ndra judúu naja kua ni ka'ni ndra Paulu

¹²Takan kūu ta ora tuvi inga kivi kùti'vi ta'an iin ma ndra judúu. Ta ikan kīcha'a ndra nàtu'un ta'an ndra naja kua ja'a ndra ta ka'ni ndra Paulu. Takan kūu ta ta'ii'iin ndra chā'a ndra tu'un nuu Ndioo ña tüvi kachi ndra, ta tüvi ko'o ndra nì'iin nakuyi nda kati ka'ni ji'na ndra Paulu. ¹³Ta ma ndrakan ti ya'aga uvi xiko ta'an ndra kùu ndra ña chā'a ndra tu'un nuu Ndioo ña ni ka'ni ndra Paulu. ¹⁴Ta ikan jan chā'an ndio ndra nuu ma ndracha'nu chà'nda tiñu nuu sutu chi'in nuu ma ndracha'nu judúu, tajan te'en nāka'an ndra nuu ndra:

—Ta'ii'iin ndyu'u cha chā'a ndi tu'un nuu Ndioo ña tüvi ni kachi ndi nì'iin nakuyi, nda kati ka'ni ji'na ndi Paulu. Ta tu tüvi jachinu ndi ma ña ka'an ndi, tajan ni nde'e ndi tundo'o jà'a ra. ¹⁵Yakan va ndyo'o ta ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ñivi

judú, kùuni ndi ña na ndakan ndo nuu ma ra comandante na kundaka ra Paulu kichi ra nuu ndo itaan. Ta kati ndo ti kùuni ndo koto kachin ndo ma ña ndaa ña jã'a Paulu. Ta ndyu'u ti ni kuiin xe'e ndi yu'u iti' nuu v̄achi ra chi'in ndra. Ta ikan ni ka'ni ndi ra antea ña kichaa ra nuu ndo. —Takan kàti ma ndra ni ka'ni Paulu chi'in ma ndracha'nu ikan.

¹⁶ Va tava ma ra se'e ma ñata'an Paulu chīni ra ma ña kà'an ndra ña ni ka'ni ndra tacha'nu ra Paulu. Yakan va kēe ra ch̄akatitu'un ra nuu Paulu, nda ma nuu ìyo ve'e nuu k̄ixi ma ndra jandaru. Yakan va ora ch̄aa ra ikan, ta k̄atitu'un ra yi nuu ra. ¹⁷ Ta ikan jan k̄ana Paulu iin ma ra capitán, ta te'en n̄aka'an ra chi'in ra:

—¡Na ja'un iin ñamani ta na kundakaun ma rayoko i'ya ku'un nuu ma ra comandante! Vati ìyo iin ña ni ka'an ra chi'in ra —kàti Paulu.

¹⁸ Yakan va ma ra capitán ch̄andaka ra ra nuu ma ra comandante, tajan te'en n̄aka'an ndio ma ra capitán chi'in ra:

—Paulu ra indii tichi vekaa, t̄achi ra yu'u ña na kichi ndakai ma rayoko i'ya nuun. Vati ìyo iin ña ndicha ni ka'an ra chi'un. —Takan k̄ati ma ra capitán chi'in ma ra comandante ikan.

¹⁹ Ta ikan jan tiin ndio ma ra comandante nda'a' ma rayoko ikan, ta k̄esiin ra chi'in ra. Tajan te'en ch̄ikatu'un ndio ra nuu ra:

—¿Nda tiñu kùuniun ka'un chi'in? —kàti ra.

²⁰ Tajan te'en n̄aka'an ndio ma rayoko:

—Ndra judú cha j̄ando'iin tu'un ndra ña ni ndakan ndra nuun, ña itaan na ku'un chi'in Paulu nuu ka'iin ma ndracha'nu ch̄à'nda tiñu nuu ñivi judú. Ta ndrakan ti k̄ati ndra ña kùuni ndra koto kachin ndra ma ña ndaa ña jã'a tacha'nui Paulu.

²¹ Va koto ch̄inuniun ma ña kà'an ndra ti tu'un vatani kùu yi. Vati ya'a uvi xiko ta'an ndra kùu ndra ña ka'iin xe'e ndra yu'u iti' ña ni ka'ni ndra tacha'nui Paulu ora ni ya'a ra. Ta ch̄a'a ndra tu'un nuu Ndioo, ña na jande'e ra tundo'o ndra tuva kachi ndra ta ko'o ndra takuii antea, nda kati ka'ni ndra tacha'nui Paulu. Ta vitin cha ìyo tu'va ndra ña ndàtu ndra nde'o naja kua ni ka'un kuenda ra. —Takan kàti ma rayoko ikan chi'in ma ra comandante.

²²Takan kūu ta ma ra comandante tāchi ra ma rayoko ikan ña na ku'un ra ve'e ra. Va ji'na kā'an ra chi'in ra ña na kātitu'un ra ma tu'un i'ya nuu nī'iin ñivi.

Tàchi ndra Paulu nuu ra kuvienu Félix

²³Takan kūu tajan kāna ndio ma ra comandante uvi ta'an ma ndra capitán ña te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Na jandova'a ndo uvi cientu jandaru ña kaka chi'in cha'a', ta uni xiko uchi ta'an ma ndra jandaru yoso kuayu, ta uvi cientu ma ndra ku'un chi'in lanza. Vati kaa iín chanikuaa vitin, ni ko'o ñuu Cesarea —kāti ra.

²⁴Ta juuni tāchi ra ña na jandova'a ndra kuayu ña koso Paulu ndia. Ta juuni kā'an ra chi'in ma ndra jandaru ra ña na kumi va'a ndra Paulu ora kundaka ndra ra nuu ma kuvienu Félix. ²⁵Ta chi'in ndra tāchi ra iin carta ña ka'an te'en:

²⁶“Yu'u ra kùu Claudiu Lisias, tächì iin tutu i'ya nuun yo'o tatá kuvienu Félix ti kùunì ka'in iin tu'un nuun. ²⁷Vati ndra judú, tiin ndra ra'ya, ña ni ka'ni ndra ra. Va ora chītoi ña ra ìyo kuenda ñuu Roma kùu ra, tajan chā'in chi'in jandarui, ta jākakúì ra. ²⁸Yakan va kùunì kotoi nda cha'a' kùu yi ña tiin ndra ra, yakan va chāndakai ra nuu ma ndra chā'nda tiñu nuu ñivi judú. ²⁹Ta ikan jan chītoi ña tisokuati na ra chi'in ma tu'un kà'an ma ley maa na. Yakan va tüvi nī ja'a ra nī'iin kuati ka'nu ña kùu ka'ni ndra ra cha'a' yi, ta ni vekaa tüvi ìyo yi ña kundii ra ndia. ³⁰Ta tava cha chītoi ña ma ndra judú kütì'vi ta'an ndra, ta jāndikita'an tu'un ndra ña ni ka'ni ndra ra, yakan va vitin tächì ra nuun. Ta juuni cha kātitu'in nuu ma ndra tìsokuati ra ña na katitu'un ndra nuun nda cha'a' kùu yi ña tìsokuati ndra ra, ta nda cha'a' kùu yi ña kùuni ndra ka'ni ndra ra ndia. ¡Na koo va'un!” Takan kāti ma tutu tāchi ra nuu ra.

³¹Takan kūu ta ma ndra jandaru jā'a ndra ma kua kāti ma ra comandante nuu ndra. Ta ma ora chanikuaa, tajan kēe ndio ndra kuà'an ndra chi'in Paulu iti' ñuu Antípatris. ³²Ta ora tuvi inga kivi, tajan ma ndra jandaru ña kuà'an chi'in cha'a, chīkoni'i ndiko ndra nuu ìyo ve'e nuu kìxi ndra. Ta ma ndra yoso kuayu ti kuà'an ndra iti' nuu chi'in Paulu. ³³Takan kūu ta ora chāa ndra ñuu Cesarea, ta chā'a ndra ma carta ikan nuu ma kuvienu Félix, ta kūtaa ndra Paulu nuu ra. ³⁴Takan kūu ta

ora cha yā'a jākua'a ra ma carta ikan, tajan te'en chikatu'un ndio ma ra kuvienu nuu Paulu:

—¿Nda ñuu kichiun? —kàti ra.

Ta Paulu nāka'an ra ti ra ñu'u' Cilicia kùu ra. ³⁵Tajan te'en nāka'an ndiko ma ra kuvienu chi'in ra:

—Ni taso'i ma ña ni ka'un ora ni kichi ma ndra tìsokuati ñun —kàti ma ra kuvienu chi'in Paulu.

Ta ikan jan kā'an ndio ra chi'in ma jandaru ña na kumi va'a ndra Paulu tichi vetiñu nuu chà'nda Herode tiñu.

Tu'un kàti Paulu nuu ra kuvienu Félix

24 ¹Takan kūu ta ora cha yā'a u'un kivi tajan Ananía ra chà'nda tiñu nuu sutu, chāa ra ñuu Cesarea chi'in ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ñivi judú, ta iin ra kà'an cha'a ñivi nàni Tértulo ña ni tìsokuati ndra Paulu nuu ma kuvienu. ²Yakan va tāchi ndio ma ra kuvienu Félix tiñu nuu ndra jandaru ña na kichi ndakan ndra Paulu nuu ra. Tajan te'en kicha'a nāka'an ndio Tértulo ña tìsokuati ra Paulu nuu Félix:

—Yo'o tatá kuvienu, ta'vindioun cha'a' ma tiñu jà'un.

Vati vitin ìyo taxiin ma ñuu jà'un. Ta ta'vindioun ña cha jāndova'un ñuu chi'in chinituniun ndia. ³Yakan va chi'in ndi'i anima ndi, chā'a ndi ta'vindioo nuun, ti tüvi kumani nī'iin nakuyi nuu ndi. Yakan va ya'aga tìñu'u ndi ñun, yo'o ra kuvienu, tatá Félix. ⁴Va tava küuni ndi jakenaa ndi kua'a' tiempun, yakan va chikain iin ñamani nuun, ña na taso'un iin tiñu vali ña ni ka'in chi'un. ⁵Ra kini chiña nāta'an ndi ra ña jākanuu ra xini ñivi judú ìyo tandi'i ñuu ñuñivi. Ta juuni ra kùu ra kuxini iin grupu nàni nazarenos. ⁶Ta juuni küuni ra ka'an ra chata veñu'u ka'nu ndi. Yakan va ndyu'u chani tiin ndio ndi ra, ta ti'i ndio ndi ra vekaa, ti kùuni ndi jande'e ndi tundo'o ra takua kà'an ma ley ndi. ⁷Va ma ra comandante Lisias chi'in ra capitán jandaru, chāa ndra ta nāmaa ndra ra nuu ndi. ⁸Ta kàti ndra ti ndian tìsokuati chata ra, ìyo yi ña kichi ndra nuun ta kati ndra yi. Yakan va juuni maun ìyo yi ña ndakatu'un nuu ra, ikan na koto kachiun nda cha'a' kùu yi ña tìsokuati ndi ra. —Takan kàti ma ra Tértulo chi'in ma kuvienu Félix.

⁹Ta nda ndisaa ndian judú ka'iin i'ya vitin, juuni tìsokuati na ra ndia. ¹⁰Takan kūu ta ma ra kuvienu jānda'a ra nuu

Paulu, ikan na ka'an ra. Tajan te'en kīcha'a nāka'an ndio ma Paulu:

—Ya'a chīsij ña chā'un ña kà'in iin tu'un chi'un. Vati cha chīto va'i ti cha ìyo kua'a' kuiya ña yo'o kùu ra jàndondaa kuati ñuu i'ya. ¹¹Yakan va kùu ndakatu'un ma tu'un ndaa nuu ma ñivi, vati já kēta uchi uvi kivi ña chā'in ñuu Jerusalén ña jàka'nui Ndioo veñu'u ka'nu ndaa ikan. ¹²Ta tüvi nī nata'an ndra yu'u, ña kànita'an yu'i chi'in nī'iin ñivi ña jàkanui xini na. Ta tüvi nī nata'an ndra yu'u ña takan jā'i kuati tichi veñu'u ka'nu a inga veñu'u ndia. Ta nī'iin tichi kai tüvi nī nata'an ndra yu'u ña jā'i iin kuati takan ndia. ¹³Ta ñivi ka'lin i'ya, na kùu ka'an na ña ndicha kùu ma kuati tìso ndo chatai. ¹⁴Yakan va ma ña kùu ka'in nuun, kùu ma ña ya'a chinunì indukuni takua chìnuni inga ndian kuà'an iti' Jesuu, vaji ma iti' ikan kùu yi ma ña kà'an ndra i'ya ña kùu iti' ña töve va'a. Vati takani jà'i tiñu nuu Ndioo ta jàka'nui ra takua jàka'nu ndian kùu ñivi ndi taji'na, ti chìnunì tandi'i tu'un ley taa Moisés chi'in tandi'i ña taa ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na ndia. ¹⁵Yu'u chìnunì ña ni janataku Ndioo ma ndian cha chī'i, nda ma ndian va'a chi'in ndian töve va'a ndia, indukuni ma tava chìnuni ma ndra ka'lin i'ya ndia. ¹⁶Yakan va nani ora nàndukui naja kua kuu koo va'a animai chi'in ña chàninì nuu Ndioo chi'in nuu ndian ìyo ñuñivi ndia.

¹⁷Takan kùu ta ora cha yā'a kua'a' kuiya ña chàkunui nda ni nikuuni. Ta ikan jan chikoni'i ndikoi ñui, vati ikan ni ku'vai xu'un' kuenda ndian nda'vi, ta ni ku'in sokói kiti kuenda Ndioo ñuu Jerusalén ndian. ¹⁸Ta ora cha chāa ndioi ma ñuu Jerusalén, ji'na jāchinui ma ceremonia ña nàndoi. Tajan kīcha'a ndioi sòkói iin kiti kuenda Ndioo tichi veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén ora nāta'an iin ndra judú kīchi ñuu Asia yu'u. Ta ora ndē'e ndra ña ndai ikan, tüvi ka'lin kua'a' ñivi chī'in, ta tüvi jàkanui xini ma ñivi ndia. ¹⁹Yakan va tu ndicha ña ìyo kuati, tiá va'a tu kichi ma ndrakan nuun, ta tiso ndra kuati chatai, tuva ìyo nda cha'a' kùu yi. ²⁰Ta tu tüvi, tajan ma ndra ka'lin i'ya, na katitu'un ndra tuva ndicha ña nāni'i ndra yu'u, ña jā'i iin kuati ora ka'lin ti'vi ndi nuu ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ñivi judú. ²¹Chīto, ¿a töve cha'a' ña ndai ma tañu ndra ta nāka'in ni'i va'a ti chìnunì ña ni nataka ndiko ndian ndí kùu yi? —Takan kāti Paulu chī'in ndra.

²²Ta ora chīni ma kuvienu Félix ña kà'an Paulu te'en, ta tava cha chito va'a ra naja kua kaa ma iti' kuà'an Paulu, yakan va ndakoo nuu ra yi ikani, ta te'en nāka'an ra:

—Na kuationo ndo kati kichaa ra chà'nda tiñu nuu jandaru, ra nani Lisias. Tajan kuu ka'an kachin ndo ma tu'un ka'an ndo, tajan kuu jandondai ma kuati ndo —kati ra.

²³Takan kuu tajan tachi ndio ma ra kuvienu Félix ma ra capitán, na ti'i ndiko ra Paulu tichi vekaa. Ta na jakuenda ra ra, va na ku'va ra ña kivi ndian kuu amigu ra nde'e na ra, ta tindee na ra chi'in ña chiniñu'u ra.

²⁴Takan kuu ta ora cha yā'a kua'a' kivi, tajan chāa ma ra kuvienu Félix chi'in ñasi'i ra Drusila iin ña judía nuu chà'nda ra tiñu. Ta ikan jan kāna ra Paulu na kichi ra. Ta ora chāa ndio Paulu nuu ra, tajan kicha'a ra natu'un ra cha'a' Jesuu ta cha'a' ña naja kua chinuni ra tu'un ra. ²⁵Va ora kicha'a Paulu natu'un ra cha'a' ña iyo yi ña koo va'a yo kuenda Ndioo, ta cha'a' ña iyo yi ña kumi yo juuni maa yo, ta juuni cha'a' ma kivi ni kichi ora ni jande'e Ndioo tundo'o yo cha'a' ma kuatio. Tajan ora chīni ma Félix ña kà'an ra te'en, ta ndava yū'vi ra, tajan nāka'an ndio ra te'en chi'in ma Paulu.

—¡Kua'an yo'o vitin! Ta iti' nuu, ora ni kuyati natu'in chi'un ora ikan ni kana ndikoi ñun —kati ra.

²⁶Ta chinu kua'a' cha'a', kāna ma ra kuvienu Paulu ña natu'un ra chi'in ra, vati kuni ra ña na tia'vi Paulu nuu ra ta tava ra ra tichi vekaa. Va tüvi nī tia'vi ra ra. ²⁷Ta ora chinu uvi kuiya ña indii Paulu vekaa, tajan kēe ndio ma ra kuvienu Félix ña kuu ra ra chà'nda tiñu. Ta ikan jan kivi tuku inga ra nani Porcio Festo, ña kuu ra kuvienu. Ta tava Félix kuni ra kindoo va'a ra chi'in ndian judíu, yakan va töve nī ndakoo nuna ra Paulu ma ora kēe ra ña kuu ra kuvienu.

Chāa Paulu nuu ra kuvienu Festo

25 ¹Takan kuu tajan chāa ndio Festo ña ni tiin ra tiñu kuvienu. Tajan ora cha yā'a uni kivi ña jākuu ra tiñu ñuu Cesarea, tajan kēe ndio ra kuà'an ra iti' ñuu Jerusalén.

²Takan kuu ta ora chāa ndio ra ñuu Jerusalén, ta ikan kaitu'un ndio ma ndra sutu cha'nu chi'in ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ñivi judíu nuu ra kuvienu Festo ña cha ti'i ndra kuati chata Paulu nuu ra. ³Vati ikan chikan ndra iin ñamani nuu ra,

na kuki'in ra Paulu ñuu Cesarea, tajan kīchi ndaka ra ra nuu ka'iin ti'vi ndra. Takan kāti ndra ti cha nātu'un xe'e ndra ña ni ka'ni ndra Paulu tichi iti' vāchi ndra. ⁴Va Festo te'en nāka'an ra:

—Na kūu ja'i ma ña kà'an ndo, ti Paulu indii ra vekaa ñuu Cesarea. Ta yu'u, chàninì ku'un ndikoi ndakan tiá iti' nuu. ⁵Yakan va ma ndra chà'nda tiñu nuu ndo, na ku'un ndra chi'in ora ni ku'in ñuu Cesarea. Ta ikan kùu tiso ndra kuati chata ra, tuva ndicha ña ìyo kuati ra. —Takan kāti Festo chi'in ndra.

⁶Takan kūu ta Festo ndōo ra una a uchi kivi tiá ma ñuu Jerusalén. Tajan chikoni'i ndiko ra kuà'an ra ñuu Cesarea. Ta ora tuvi inga kivi tajan ndāa ndio ra tayu nuu chà'nda ra tiñu, ta ikan jan kā'an ndio ra chi'in ndra jandaru na kuki'in ndra Paulu, ta na kichi ndaka ndra ra nuu ra. ⁷Tajan ora kī'vi Paulu ma tichi ve'e nuu chà'nda ra tiñu. Ta ikan jan cha kūyatin ndio ma ndra judú kīchi ñuu Jerusalén nuu ndaa ra. Ta tiso ndra kua'a' kuati ka'nu chata Paulu, va nī'iin ma ña kà'an ndra nī kuu jachi'in ma Festo yi, vati töve iin ku'va ndaa ña jàna'a kachin yi ña kùu tiso ndra kuati ra.

⁸Yakan va te'en nāka'an Paulu ña kà'an ra cha'a' juuni maa ra nuu Festo:

—Taku yu'u, tükuii nī ja'i nī'iin kuati, ni chata ley ñivi judú, ni chata veñu'u ka'nu ñuu Jerusalén, ni chata ra kalecha'nu César, ra chà'nda tiñu ñuu ka'nu Roma —kāti Paulu.

⁹Ta tava ma kuvienu Festo, kùuni ra kindoo va'a ra chi'in ma ndian judú, yakan va te'en chikatu'un ra nuu Paulu:

—¿A kùuniun ku'un ñuu Jerusalén, ta ndakan kùu jandondai tiñu cha'a' ma kuati tiso ndra chataun? —kāti Festo.

¹⁰Va Paulu te'en nāka'an ra:

—Yo'o kuvienu Festo, vitin ndai tichi ve'e nuu jàndondaun tiñu kuenda ra César, ra kalecha'nu ñuu ka'nu Roma. Ta i'ya ìyo yi ña jàndondaun ma kuati jā'i tuva ìyo yi. Ta tava cha chīto va'un, ti tüvi nī ja'i nī'iin kuati chata ñivi judú. ¹¹Yakan va tu ndicha ña jā'i iin kuati ka'nu, va'a ga ña na kuvì, ta ku'vai ña na ka'ni ndo yu'u ndia. Vati tu ndisaa ma kuati ña tìso ndra chatai töve ña ndicha kùu yi, nī'iin na kùu ku'va na yu'u nda'a' ndrakan ña ku'in chi'in ndra ñuu Jerusalén, ta ndakan jàndondaa ndra ma kuati. Yakan va chikain juuni nuu maun ña na tachiun yu'u ñuu Roma nuu ndaa ra kalecha'nu

César. Ta ndakan kùu jandondaa ma rakan ma kuati —kàti Paulu.

¹²Yakan va ma ra kuvienu Festo, chikatu'un ra chi'in ma ndracha'nu chūndayu'u ra. Tajan te'en nāka'an ra chi'in Paulu:

—Tava chikaun ña na tachì ñun ña na ku'un nda ñuu Roma ta jandondaa César ma kuatiun, yakan va ndakan ni tachì ñun. —Takan kàti ma ra kuvienu chi'in Paulu.

**Paulu kàtitu'un ra nuu Rey Agripa chi'in
ñata'an ra ña nàni Berenice**

¹³Ta ora cha yā'a iin uvi uni kivi, tajan chāa ra Rey Agripa ñuu Cesarea chi'in ñata'an ra nàni Berenice ña kuànde'e vi ra kuvienu Festo. ¹⁴Ta tava chíyo vi ikan kua'a' kivi, yakan va ma Festo kīcha'a ra nātu'un ra chi'in vi cha'a' ma kuati ña tìso ma ndra judú chata Paulu. Ta te'en kīcha'a Festo kà'an ra nuu vi:

—Félix ndākoo ra iin ra nàni Paulu indii tichi vekaa i'ya, ora kēe ra tiñu kuvienu. ¹⁵Ta ora chā'in ñuu Jerusalén ma ndra sutu cha'nu chi'in ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ñivi judú chikan ndra nui ña na kutunì cha'a ra, ikan na ka'ni ndio ndi ra cha'a' ma kuati jā'a ra, kàti ndra. ¹⁶Tajan te'en nāka'in chi'in ndra, ti chāta'ani ma ra kalecha'nu ñuu ka'nu Roma ña na ka'ni ñivi ra cha'a' ma kuati ndiso ra, tu tüvi ndè'e ji'na ra ndra tìsokuati ra. Yakan va takan ìyo yi ña kuu yi, ikan na kuu ka'an ra cha'a' juuni maa ra ora cha ka'lin ma ndra tìsokuati ra nuu ra. ¹⁷Yakan va ora kīchi ndra nde've, numini kīcha'a jà'i ma tiñu kùuni ndra, vati ma ora tuvi ma inga kivini, chāi nuu chà'ndai tiñu, ta ikan tachi jandaru na kuki'in ndra Paulu na kīchi ndaka ndra ra nuu ndi. ¹⁸Va tava ma ndra kīchi tìsokuati ra, tüvi nī ka'an ndra nī'iin kuati ña chàninì ña ni ka'an ndra chata ra niku, ¹⁹va ma cha'a' ña tìsokuati ndra ra kùu ma cha'a' ma ña chìnuni ra. Vati kà'an ra cha'a' ra chūnani Jesuu, ra cha chí'í niku, ta rakan kàti ra ti iin ra ndito kùu ra vitin. ²⁰Ta tava tüvi chitói kutuninì naja kua kàa ma ña kà'an ndra, yakan va chikatu'in nuu Paulu tu kùuni ra ku'un ra ñuu Jerusalén, ta ikan jandondaa ndra judú ma kuati tìso ndra chata ra, kàti chi'in ra. ²¹Va Paulu chikan ra ña na tachì ra na ku'un ra ñuu Roma, ta ikan katitu'un ra ma kuati ra nuu ma kalecha'nu César. Yakan va yu'u kàti chi'in Paulu, ña na ndoo ra tichi

vekaa i'ya, nda kati chani kuyatin tachì ra nuu ra kalecha'nu ñuu Roma. —Takan kàti ra kuvienu Festo chi'in ra Rey Agripa.

²²Takan kùu ta te'en nāka'an ra Rey Agripa nuu ma Festo:

—Yu'u, ya'a chàta'ani taso'i ma ña kà'an ra ndia —kàti ra.

Tajan te'en nāka'an tuku Festo:

—Va'a tuva takan. Itaan ni tavai ra, ikan na kuu taso'un ma ña ni ka'an ra —kàti ra.

²³Tajan ora kùndichin inga kivi, ma ra kùu Rey Agripa chi'in ñata'an ra Berenice chāa vi nuu nda vetiñu chi'in ndra chà'nda tiñu nuu jandaru, ta chi'in ndracha'nu chà'nda tiñu ñuu ikan. Ta ora chāa vi, nduva'a kuii tiñu'u na vi. Ta ikan jan tachi ndio ma ra kuvienu Festo jandaru, na kuki'in ndra Paulu, ta kichi ndaka ndra ra nuu ka'iin ti'vi vi. ²⁴Tajan te'en nāka'an Festo nuu ndra:

—Yo'o Rey Agripa ta tandi'i ndracha'nu ña ka'iin chi'o i'ya, ma ra ndaa i'ya kùu ra ya'aga tiso ma ndian judú kuati chata ra, ta nda ndian judú ñuu Jerusalén ta nda ndian judú ñuu nde've ndia. Tandi'i ndiakan töve jãña na ña ndà'yu na nui ña na ka'ni ra cha'a' ma kuati ra. ²⁵Va yu'u chàninì ña na kùu ka'ni ra, ti tüvi nì nde'i nì'iin kuati ka'nu ña jã'a ra. Ta tava juuni maa ra cha kã'an ra chi'in ña na tachì ra nuu César, ra kùu kalecha'nu ñuu ka'nu Roma. Yakan va chàninì ña ni tachì ra nuu ra. ²⁶Va tava tükuii chèttoi nì'iin kuati ña jã'a ra, yakan va kùu tai nì'iin kuati chata ra ma nuu ma tutu ña ni tachì nuu ma ra kalecha'nu ñuu Roma. Yakan va vachì jana'i ra nuun, yo'o Rey Agripa, chi'in nuu tandi'i ndo kua ka'iin ndo i'ya. Vati takan kùu kotoun naja kua kùu chi'in ra niku, ta kùu tindeun yu'u nani'i tu'un tàì chata ra. ²⁷Yakan va chàninì ña na vä'a ña tàchì iin ra indii vekaa, tu töve chètto yo nda cha'a' kùu ma ña tiso na kuati chata ra. —Takan kàti kuvienu Festo chi'in ra Rey Agripa.

Paulu kàtitu'un ra cha'a' juuni maa ra nuu Rey Agripa

26 ¹Yakan va te'en nāka'an Rey Agripa chi'in Paulu:
—Kùu ka'un cha'a' juuni maun chi'in cha'a' ma kuati tiso ndra chataun nui! —kàti ra chi'in Paulu.

Tajan Paulu ndōni'i ra nda'a' ra ta te'en kicha'a ra naka'an ra cha'a' juuni maa ra:

²—Yo'o racha'nu Rey Agripa, nduva'a kuii ch̄isij ña ch̄ā'un ña kùu ka'in chi'un. Ta vitin ni katitu'in nuun tandi'i ma kuati ña tiso ma ndra judú chatai. ³Ta ch̄isij, ti ch̄ito va'un naja kua ìyo ma costumbre ma ñivi judú. Yakan va ch̄ikain ñamani nuun na kuni va'un ma ña ni ka'in chi'un. —Takan k̄ati Paulu chi'in ma Rey Agripa.

**K̄atitu'un Paulu kua ch̄akoo ra ora
takāaga ch̄inuni ra tu'un Jesuu**

⁴Tajan te'en n̄aka'an tuku Paulu:

—Tandi'i ndra judú cha ch̄ito va'a ndra naja kua ch̄iyoi chi'in ndra iti' ñui ta ñuu Jerusalén nda ora k̄ui raveli. ⁵Ta juuni cha ìyo kua'a' kuiya ña ch̄ito ndra ti ra fariseu k̄ui, ta kùu ka'an ndra yi nuun tuva kùuni ndra. Ta tiaga ika kùu ndra fariseu chi'in ley ndra kua tandi'i inga ñivi judú. ⁶Ta vitin kùuni ma ndra judú jande'e ndra tundo'o yu'u cha'a' ña ch̄inun̄i tu'un chà'a Ndioo ña k̄a'an yi cha'a' ma Cristu takua juuni ch̄inuni ñivi ndi ch̄iyoi taji'na. ⁷Yakan va tandi'i ma ndi uchi uvi grupu ñivi Israel nd̄atu na nde'e na, na jachinu Ndioo ma tu'un ch̄ā'a ra nuu ndian k̄uu ñivi na taji'na. Yakan va vitin endee j̄aka'nu na Ndioo ta j̄a' na tiñu nuu ra nduvi ta niñuu. Ta yu'u cha'a' ña juuni ch̄inun̄i ma tu'un chà'a Ndioo nuu na, yakan va t̄isokuati na chatai vitin, yo'o racha'nu Rey Agripa. ⁸Ta maa ndo, ¿ta naja ya'a ndetiñu kùu chinuni ndo ña Ndioo j̄anataku ndiko ra ma ndian ndií?

**Paulu k̄atitu'un ra naja kua k̄anita'an ra
chi'in ñivi ch̄inuni tu'un Cristu niku**

⁹Ta juuni yu'u takan j̄a'i niku, ti ya'a ch̄ānin̄i ja'i nda ña nikuuni chata ñivi ch̄inuni tu'un Jesuu, ra ñuu Nazaret. ¹⁰Ta takan j̄ā'i yi ma ñuu Jerusalén chi'in tu'un yu'u ma ndra sutu cha'nu chà'nda tiñu nuu sutu. Ta takan t̄iñ kua'a' ma ndian ch̄inuni ta t̄i' na tichi vekaa. Ta ora ch̄ā'ni ndra na, yu'u k̄ā'in ña va'ani k̄aa yi ndia. ¹¹Ta kua'a' cha'a' j̄ānde'i tundo'o ma ndian ch̄inuni, na jaña na ma iti' kuà'an na ña ch̄inuni na tu'un Jesuu. Ta tandi'i ña'a, j̄ā'i nani veñu'u ñivi judú nuu ka'lin na. Ti ya'a kayun̄i nde'i nuu na. Yakan va ch̄akunui n̄andukui na nda nikuuni, ndava nda ñuu chika nduva'a kuii ndia.

Inga cha'a' kàtitu'un Paulu naja kua nāni'i ra iti' Jesuu

(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

¹²Takan kūu ta kēe ndioi kuà'in chi'in tu'un yu'u ndra sutu cha'nu chà'nda tiñu nuu sutu, ña kuà'anduku ndioi ndian chìnuni ìyo ñuu Damascu. ¹³Yo'o racha'nu rey, va ma tichi iti' kuà'in ìyo yi a kachuvi ndaa ora ñuka'ñu ña ndē'i iin ñu'ú ka'nu ña kichi yi iti' andivi ña tiaga tacha yi kua tacha nikandii. Ta ora kōyo yi chata ndi, ta chikonuu yi yu'u chi'in ndra kàcha'an chi'in. ¹⁴Yakan va ora kōyo yi chata ndi, ta ndisaa ndi ndūva ndi nuu ñu'u'. Ta ikan chīni iin tati ña kà'an tu'un hebreu te'en chi'in: “Saulu, Saulu, ¿ta naja kànita'un chi'in? Ta ya'a jàtakue'un ñun chi'in juuni maun, takua jà'a iin jundiki ora chàñu ri nuu yutun xaan ña ndà'a ma chito'o ri”, kāti tati ikan chi'in. ¹⁵Ta yu'u te'en nāka'in: “¿Nda ra kùn yo'o, Racha'nu?” kātī chi'in ra. Ta rakan te'en nāka'an ra chi'in: “Yu'u kùu Jesuu, juuni ra jànde'un tundo'o chata”, kāti ra. ¹⁶“Ndetā ta kua'an ndiko iti' nuu, vati mai kāchīn ñun na ja'un tiñui, ta na kukatitu'un nuu ñivi naja kua kētai nuun vitin, ta na katitu'un tukun ndisaa nakuyi ña ni jana'i nuun tiá iti' nuu ndia. ¹⁷Vati ni tachī ñun vitin nuu ndian judú, ta nuu ndian yūvi judú. Ta mai ni tindee ñun ña jākakūi ñun nuu na, tuva kùuni na tiso na kuati chataun. ¹⁸Vati ni tachī ñun nuu na, ikan na nunaun tinuu na, ta na kākaga na nuu naa, vati na kaka na nuu ndichin. Vati nuu naa kùu yi kuenda kui'na, yakan va na kakú na nuu ma ndatu kui'na. Ta na ku'un na iti' Ndioo, ikan na chinuni na tu'in. Ta takan ìyo yi ña ja'a na ikan kùu ni'i na ma ña jànaa Ndioo ma kuati na. Tajan ni ni'i na koo na chi'in takua ìyo ma ndian íí ndian chìnuni ma tu'in ndia.” Takan kāti tati Jesuu chi'in.

Paulu jàchi'in ra ma kua kà'an Jesuu nuu ra

¹⁹Yakan va yo'o racha'nu Rey Agripa, jāchi'in ma ña ndē'i iti' andivi. ²⁰Taji'na chākatitu'in tu'un Jesuu nuu ndian ìyo ñuu Damascu, ta ikan kēi ta chākatitu'in yi ñuu Jerusalén ta tandi'i ñu'u' Judea. Tajan chākatitu'in yi nuu ndian yūvi judú ndia. Nuun tandi'i ndiakan kàtitu'in yi, ikan na jaña na iti' kini kuà'an na, ta na ndikoni'i ndiko na ku'un na iti' Jesuu. Ta juuni jàninī na ña na ja'a na tiñu va'a ña jàna'a yi, ti ndicha

kùu yi ña cha tãndikun na kuà'an na chata Jesuu. ²¹Ta cha'a' ña'a kùu yi ña tīsokuati ma ndra judíu yu'u tichi veñu'u ka'nu ndaa ñuu Jerusalén. Ta kùuni ndra ka'ni ndra yu'u ikan. ²²Va chi'in ña tindee Ndioo yu'u, nda vitin juuni ìyo va'i kà'in tu'un Ndioo nuu tandi'i ndo ndia, nda ndian nda'vi a ndian kuika. Ta ma ña jàna'i nuu ndo kùu ma ña kà'an tu'un Ndioo ña tãa Moisés chi'in ña tãa ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo chiyo tatiempu. Ti juuni tãa ndra naja kua ni kuu yi iti' nuu. ²³Vati kãtitu'un ndra naja kua ni kuvi ra Cristu, ta ji'na kuii ga ra kùu ra ña ni nataku ndiko ra tañu ndian ndíí. Ti ra Cristu kùu ra takua kùu iin ñu'ú ña jàna'a iti' kuà'an yo. Vati kãtitu'un ra naja kua kùu kakú anima yo. Ta indukuni jà'a ra yi chi'in ndyu'u ndian judíu nda ndian yüvi judíu ndia. —Takan kàti Paulu.

Kùuni Paulu ña na ki'vi Rey Agripa iti' Cristu

²⁴Takan kùu ta ora chīnu kã'an Paulu cha'a' juuni maa ra cha'a' ma kuati tiso na chata ra, tajan te'en ni'i va'a nãka'an ra kùu kuvienu ra nãni Festo:

—ÿa'a tìvi xiniun, yo'o Paulu! Ña ya'aga jàkua'un, yakan va ndava tìvi xiniun jã'a yi. —Takan kãti ra kuvienu Festo chi'in Paulu.

²⁵Tajan te'en nãka'an ndiko Paulu:

—Na tūvi tìvi xini, yo'o racha'nu Festo. Vati yu'u, kà'in ma tu'un ndicha ta ma tu'un ndaa chi'un. ²⁶Ikan nãndi ra Rey Agripa. Ta rakan ti cha chito va'a ra naja kua kaa ma tu'un kà'in chi'in ndo. Yakan va töve kãnuí ka'in chi'in ra. Vati cha chito va'i, ti kùtunini ra tandi'i ma ña kà'in i'ya. Ta juuni chito ra naja kua chãkuu Racha'nu Jesuu ñuñivi i'ya ora chiyo ra. Ti ma ña tã'an ra ndisaa ñivi ndē'e yi. —Takan kàti Paulu chi'in ra kuvienu Festo.

²⁷Tajan te'en kicha'a kà'an tuku Paulu chi'in Rey Agripa:

—Yo'o racha'nu Rey Agripa. Cha chitoi ti juuni chinuniun ma ña kãtitu'un ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo ndia —kãti Paulu.

²⁸Ta te'en nãka'an Rey Agripa chi'in Paulu:

—¿Chito tu kumani kua'a' kivi ña juuni yu'u ni ki'vi iti' Jesuu jà'un? —Takan kãti ra Rey Agripa chi'in Paulu.

²⁹Tajan te'en nãka'an tuku Paulu chi'in ra:

—Va tu kumani kua'a' kivi a tiani kivi, iin ña va'a kùu yi tuva chinuniun tu'un Jesuu. Va yu'u endee chikain nuu Ndioo ña na chinuniun chi'in juuni tandi'i ndian ka'in i'ya, ma tu'un ra ña kàtitu'in nuu ndo vitin. Ta ikan na kuu koo ndisaa ndo indukuni kua yu'u, va yüvi takua kùu ma karena i'ya ña ndikun nda'i vitin. —Takan kàti Paulu chi'in Rey Agripa.

³⁰Ta ora chinu kà'an Paulu, tajan ndēta ndio ma ra Rey Agripa chi'in ra kuvienu Festo, ta chi'in ña nàni Berenice, ta tandi'i ma ndian ka'in chi'in vi ndia. ³¹Ta ora kēe ndio ndra ma tichi ve'e, tajan te'en kīcha'a ndra nàtu'un xe'e ta'an ndra:

—Ra'ya, tükuii ìyo ni'iin kuati ra. Ta tüvi ìyo yi ña kuvi ra. Ta ni tüvi ìyo yi ña kundii ra tichi vekaa ndia. —Takan kàti ndra nuu ña nàtu'un ta'an ndra.

³²Takan kùu ta te'en nàka'an ndio ra Rey Agripa chi'in Festo:

—Kùu jaña yo ra'ya niku, tu tüvi nī chikan ra ña ku'un ra ñuu Roma nuu ni jandondaa César ma kuati ra niku.

Kuvienu Festo tachi ra Paulu ñuu Roma

27 ¹Takan kùu ta ora cha chānini ndra tachi ndra Paulu iti' ñu'u' Italia chi'in inga tuku ndra ka'in vekaa chi'in ra, tajan tī'i ndio ra ndra nda'a' ra capitán nàni Juliū, ra kùta'an chi'in jandaru jà'a kuenda ma kalecha'nu César, ra chà'nda tiñu tandi'i ñuu ka'nu Roma. ²Takan kùu tajan ni ku'un ra nàni Aristarcu chi'in ndi tichi varku. Ta rakan ti kichi ra iti' ñuu Tesalónica ña ìyo kuenda ñu'u' Macedonia. Takan kùu tajan tiin ndio ndi iin varku kichi iti' ñuu Adramitio. Ta ma varku ikan, ti chani kee run ku'un run tandi'i ñuu ìyo tañu'u' ñu'u' Asia. ³Takan kùu ta ora tuvi inga kivi, tajan chāa ndi yu'u tañu'u' ñuu Sidón. Ta ikan kùu nuu jāña nuu Juliū, ma Paulu, na ku'un ra kunde'e ra amigu ra ndra ìyo ñuu ikan. Ti ndrakan tīndee ndra Paulu chi'in ña chīniñu'u' ra. ⁴Ta ikan jan kī'vi ndiko ndi tichi varku, ta kēe ndiko ndi ku'àn ndi iti' nuu chi'in run. Ta yā'a ndio ndi iin chiyo ñu'u' Chipre, ti kīcha'a ndio ma tati chàkin ni'i yi, vāchi yi iti' nuu run. Yakan va jākunu ndra run ku'àn run iin chiyo ñu'u' Chipre nuu tüvi ni'i chàkin tati. ⁵Takan kùu ta yā'a run yatin yu'u tañu'u' ñu'u' Cilicia. Ta juuni yā'a ndi yu'u tañu'u'

ñu'u' Panfilia. Tajan chāa ndio ndi ñuu Mira ña ìyo kuenda ñu'u' Licia.

⁶Tajan ma ra capitán chà'nda tiñu nuu jandaru, ikan nāta'an ra iin varku ña kichi ñuu Alejandría ña ni kee run ku'un run iti' ñu'u' Italia. Ta kā'an ra ña na ndaa ndi tichi run, ta ku'un ndiko ndi iti' nuu ga. ⁷Takan kūu ta cha yā'a yatin kivi ña ya'a kuee kuà'an ndi. Ta chi'in ña ndetiñu ni chāa ndi yatin yu'u ñuu Gnido. Ta tava juuni chàkin ma tati vachi yi iti' nuu varku, yakan va kuu ga jaku'un ndi run iti' ndoo. Ikan káva ndi káva ndi ta yā'a ndi yatini ñuu Salmón ña ìyo iti' ninuu ñu'u' Creta. ⁸Takan kūu ña mamaa chi'in ña ndetiñuni, yā'a ndi tandi'i yu'u tañu'u ñu'u' ikan. Tajan chāa ndio ndi ma yu'u tañu'u yatini ñuu Lasea ña nàni: Nuu Va'a Kuini Varku.

⁹Takan kūu ta nduva'a kuii cha yā'a kua'a' kivi ña chàkunuu ndi chi'in varku. Ta cha ya'a ndasii jà'a yi ña kakunuu ndi tichi tañu'u, ti chani keta tiempu ya'a chàkin tati. Yakan va Paulu jākuninaa ra ndra chi'in tu'un i'ya:

¹⁰—Ndyo'o ndracha'nu, cha chā'i kuenda ti ni nde'o tundo'o tu keo ku'un yo tiaga iti' nuu vitin. Yakan va tu keo vitin, ta ni kuche'e varku ta ni sa'vi run chi'in tandi'i ndatiñu ndiso run. Ta nda maa yo kuu kuvio ndia ti cha vachi ma tiempu ya'a chàkin tati. —Takan kati Paulu.

¹¹Va ma capitán chà'nda tiñu nuu jandaru, jachi'in ra tiá ma ña kà'an ra xuña'a run chi'in ña kà'an ma ra jakunu run kua ña kà'an ma Paulu. ¹²Va tava ma yu'u tañu'u ikan, töve nuu va'a kundaa varku nda kati ya'a tiempu ya'a chàkin tati. Ta tava cha ndisaa ndra cha chānini ndra ña va'aga ku'un ndra chi'in run nda kati chaa run ñuu Fenice iin ñuu kändii ñu'u' Creta kua ña kindoo run ikan. Ikan ìyo iin nuu va'aga ña kundaa run nda kati ya'a tiempu chàkin ni'i ma tati.

Nuu ya'a ga ni'i chàkin tati nuu tañu'u

¹³Takan kūu ta chānini ndra ti kuu ku'un ndiko ndra iti' nuu, vati ma tati kueenia kicha'a yi chàkin yi iti' ninuu. Yakan va kēe ndio ndi kuà'an ndi chi'in run yu'uni yu'uni tañu'u ñu'u' Creta. ¹⁴Va nunuuni kichi iin tati iti' nuu kàna nikandii ña nduva'a kuii ni'i chàkin. Ta kicha'a ndio yi tava yi ma varku ma iti' ñu'u' ití. ¹⁵Ta tìndani'ni ndio yi run kuà'an run tiá iti' tichi tañu'u. Ta tava na kuu ku'un ma varku iti' nuu

ma tati, yakan va jāña ndi run na keñu'u ma tati run. ¹⁶Tajan yā'a ndio ndi chi'in run chata iin ñu'u' vali ìyo tichi tañu'u ña nàni Clauda, ikan kùu nuu yā'a ndi ña jāña ma tati ña chàkin ndio ni'i va'a. Ta chi'in ña ndetiñunia kúndee ndi tiin ndi iin lancha vali ña kèñu'u varku iti' chata run. ¹⁷Yakan va ora cha tiin ndi run, tajan jāndaa ndi run tichi varku ka'nu. Tajan chikonuu ndio ndra chū'ni ndra ma varku ka'nu chi'in yo'o ndee, ikan na kuu kundee run tiaga. Ta tava yū'vi ndra koto nani xuu run chi'in yuti ndi'i ìyo yu'u tañu'u ña nàni Sirte, ta sa'vi run. Yakan va jākoyo ndra iin kaa ña kàa takua kàa iin picu xuu tañu'u, ikan na jakuee yi run. Tajan chā'a ndio ndra ña na ku'un maa run chi'in ma tati. ¹⁸Takan kūu ta ora tuvi inga kivi juuni ni'iga chàkin ma tati. Yakan va jātani ndio ndra ma ndatiñu ndiso run tichi tañu'u. ¹⁹Ta ora cha yā'a uni kivi tajan juuni jātani ndra ndatiñu chàtiñu varku tichi tañu'u ndia. ²⁰Ta kua'a' kivi töve nī nde'e ndi nikandii ni chele, ti chāsi ma viko nuu yi. Yakan va ndava jāña ndi ña chànini ndi naja kua kakú ndi, jā'a ma savi tati ña ya'aga ni'i kùun ta chàkin. ²¹Ta tava cha ìyo kua'a' kivi ña tüvi chàchi ndi, yakan va ndēta ndio Paulu tañu ndra, ta te'en nāka'an ra chi'in ndra:

—Ndyo'o xaa, tiá va'a tu jäch'i'in ndo ma kua kā'in chi'in ndo niku, ta kùndoo yo ñu'u' Creta, ta töve nde'o tundo'o i'ya ma tava tà'an yo vitin. ²²Va tava töve nī jäch'i'in ndo ma ña kā'in, vitin kùunì na jandeeni ndo. Ta na yū'vi ndo, ti nī'iin ndo tüvi ni kuvi. Va ma varku kùu ma yutun ni ndi'i kuche'e. ²³Ta tava cha chìto va'a ndo, ti yu'u jà'i tiñu nuu Ndioo. Ta ìyoi kuenda ra. Vati kuni, kēta iin tati jà'a tiñu nuu Ndioo nui ²⁴ña te'en kā'an yi chi'in: “Na yū'viun, yo'o Paulu, vati ìyo yi ña chaun nuu ra kalecha'nu César. Ti juun, jà'a ña ni jakakú Ndioo tandi'i ma ndra kuà'an chi'un tichi varku.” Takan kāti tati nui. ²⁵Yakan va na yū'vi ndo, vati ìyo tundeeni chi'in Ndioo. Ta cha chìto va'i, ti ma ña kātitu'un ma tati jà'a tiñu Ndioo nui, ni ja'a ra yi. ²⁶Ta ya'a ninii ìyo yi ña ndoo yo iin ñu'u' ìyo ma'ñu tañu'u jà'a ma varku i'ya. Takan kāti yi nui —kāti Paulu chi'in ndra.

²⁷Iin chanikuaa ora cha ndi'i uvi jamana ña chànaa ndi chi'in varku tichi tañu'u nàni Adriático jā'a ma tati, ta ìyo yi a java ñuu chanikuaa ña ndē'e ndio ma ndra kàvaxini ma varku ña chani chaa ndio ndi nuu ìyo iin ñu'u' vali ma'ñu tañu'u.

²⁸Tajan tiku'va ndio ndra naja kua metru kùu yi ña kunu ma tañu'u. Tajan ndē'e ndra ña oko cha'un uvi metru kùu yi ña kunu ra. Ta tiku'va tuku ndra tiá iti' nuu, ta ndē'e ndra ña oko uchania metru kùu yi ña kunu ra. ²⁹Ta kīcha'a ndio ndra yu'vi ndra ora chani chaa ndra ikan, koto kani run chi'in yuu kàndoyo yu'u ñu'u' ikan. Tajan ikan iti' xuu run jākoyo ndra kumi ta'an kaa ña ndikun chi'in yo'o. Vati ma kaa ora jākoyo ndra yi xuu tañu'u, kùu jakuee yi run. Ti sà'vi ma punta yi tichi yuti a tiin yi iin yuu a iin yutun. Yakan jà'a ndra, ta ma inga ndra kīcha'a kà'an ndra chi'in Ndioo, ikan na numini kundichin. ³⁰Takan kūu ta ma ndra kàvaxini ma varku kùuni ndra kee xe'e ndra tichi ma varku, ña kùuni ndra kakú ndra. Yakan va kīcha'a ndio ndra jànuu ndra ma lancha vali tichi run ña jà'ani ndra takua jà'a ma ndra ni jakoyo ma kaa ka'nu ña ndikun chi'in yo'o tichi tañu'u ma iti' nuu run. ³¹Va Paulu numini chā'a ra kuenda, ta numini kātitu'un ra nuu ra capitán chà'nda tiñu nuu jandaru. Tajan te'en nāka'an ra chi'in ra:

—Tatá, ta tu ndra'ya tüvi ni kindoo ndra tichi varku i'ya chi'o, na kúu kakú yo —kàti Paulu chi'in ra.

³²Yakan va ma ndra jandaru chā'nda ndio ndra ma yo'o ndikun ma lancha, ta jākoyo ndio ndra run tichi ma tañu'u.

³³Takan kūu ta ora kùndichin, tajan te'en nāka'an Paulu chi'in ndra na kachi ndra:

—Ndyo'o xaa, cha ìyo uvi jamana kùu yi ña tüvi chācho takua ìyo yi ña kacho, cha'a' ña ndàtu yo ma ña ni ta'an yo.

³⁴Yakan va vitin jàninì ndo ña na kachi ndo, ikan na koo ga ñandee ndo. Vati ni'iin ndo tüvi ni ta'an ndo ni'iin nakuyi, vati nda ma ixi xini ndo ni kumi va'a ma Ndioo ndia —kàti Paulu.

³⁵Ta ora chinu kā'an ra takan, tajan kī'in ndio ra iin paan. Tajan chā'a ndio ra ta'vindioo nuu ma Racha'nu Ndioo nuu ndē'e tandi'i ndra. Tajan chā'nda java ndio ra yi, ta kīcha'a ndio ra chāchi ra yi. ³⁶Ta ora cha ndē'e ndio ndra ña chāchi ra yi, tajan tandi'i ndio ndra kīcha'a chāchi ndra ndia. ³⁷Ta tandi'i ndi naja kua ka'iin ndi tichi ma varku, uvi cientu uni xiko cha'un iin ta'an ndi kùu ndi. ³⁸Takan kūu ta ora cha yā'a chāchi ndra, tajan jātani ndio ndra tandi'i ma trigu tichi tañu'u, vati kùuni ndra jandoñama ndra tiá ma varku.

Nuu kùche'e varku tichi tañu'u

³⁹Takan kūu ta ora kùndichin, tajan ndē'e ndio ndra ma ñu'u' ikan. Va tüvi nī nakoto ndra nda ñu'u' kùu ma nuu chāa ndra. Va ndē'e ndra ña kèsiin iin nda'a' tañu'u nuu ìyo yuti ña'ma. Ta ikan jan kūuni ndio ndra jayatin ndra run yu'u ñu'u' ikan. ⁴⁰Tajan chā'nda ndio ndra ma yo'o ndikun ma kaa ña kùtaa run tichi tañu'u, ta ikan ndākoo ndra yi. Ta juuni jālangua ndra ma yo'o ndikun ma vitu ña kāvaxini run. Tajan jāndaa ndio ndra ma ja'ma jà'a ña na kunu run ña ìyo iti' nuu run. Tajan kīcha'a ndio ma varku kua jākuyatin run run ma yu'u ñu'u' nuu ìyo yuti ña'ma. ⁴¹Va ma varku cha kūchi run run nuu kàndoyo kua'a' yuti ña'ma xuu tañu'u. Ta ikan chikun run ta nī kuu ga kee run. Takan kūu ta ma iti' xini run chikun yi tichi yuti. Ta ma iti' chata run, kīcha'a yi nātani yi, jā'a ña ya'a ni'i vāchi ma ola ma tañu'u. ⁴²Yakan va ma ndra jandaru kùuni ndra ka'ni ndra ma ndra ka'lin vekaa, ti koto kuuni ndra kakú ndra chi'in ña sùta ndra ora kèe ndra. ⁴³Va ma ra capitán ña chà'nda tiñu nuu ndra, nī cha'a ra ña na ja'a ndra yi, vati kùuni ra jakakú ra Paulu. Tajan te'en kātitu'un ndio ra: —Tandi'i ndian chīto suta, ji'na na, na ndava tichi ra', ikan na kuu kee na nda ma ñu'u' ití. ⁴⁴Ta tiá ndian na kūu suta va'a, na ku'un na chata tabla a chi'in pedazu ña kèe ma varku ña na tani run —kàti ra.

Takan jā'a ndi, tajan kēe tandi'i ndi ma ñu'u' ití, ta takan kūu kākú ndi.

Paulu ìyo ra ñu'u' kàndii ma'ñu tañu'u ña nàni Malta

28 ¹Takan kūu ta ora cha kākú ndi'i ndio ndi kēe tandi'i ndi ñu'u' ití. Tajan chīto ndio ndi ña ma ñu'u' vali ikan nàni yi Malta. ²Tajan ma ñivi ìyo ñu'u' ikan, kùnda'vini na ndi. Ti tava kūun savi, ta ya'a vichin jà'a yi, yakan va jāta'an na ñu'ú, ta kā'an na chi'in ndi na tūmi ndi yi. ³Ta tava Paulu chājati'vi ra ita'vi nduku, ta ora kīcha'a ra tàan ra run nuu ñu'ú, ta iin koo xaan ña indii tañu ma nduku endee ndāva ri nda'a' ra jā'a ma ña ni'ni. Ta kāva ri nda'a' ra, ta chāchi ndio ri ra. ⁴Yakan va ora ndē'e ma ñivi ikan ña tàkaa ma koo nda'a' Paulu, tajan te'en kīcha'a na nātu'un ta'an na:

—Iin ra chà'ni ñivi kùu ra'ya, naja kàa. Ti vaji kàku ra tichi tañu'u, va ìyo yi ña kuvi ra, ti cha chā'ni ra ñivi iti' nuu kīchi ra. —Takan kàti na.

⁵Ta ikan jan Paulu, jākisi ndio ra nda'a' ra, tajan kōyo ri nuu ñu'ú. Ta tüvi nani tā'an ra. ⁶Va tandi'i ma ndiakan, ndātu na nde'e na nda ora ndaa ma nda'a' Paulu, a kuvi ra kùuni na. Tajan ora cha yā'a kua'a' tiempu ña ndātu na, ta ndē'e na ña tüvi nayi tā'an Paulu. Tajan jāma ndio na ma kua chànini na. Ta kīcha'a na nātu'un ta'an na, ña Paulu kùu ra iin ndioo kàti na.

⁷Takan kūu ta ma ñu'u' nuu chāa ndra, ìyo iin racha'nu kuxini nuu na, ña nàni Publio. Ta rakan ti ikan ìyo ve'e ra, ta java ma ñu'u' ikan kùu ña'a ra ndia. Ta rakan ti chā'a ra ña na ku'un ndi kindoo ndi ve'e ra. Ta ndi uni kivi ña chīyo ndi ve'e ra, nduva'a kuii tiñu'u ra ndi. ⁸Takan kūu ta tañu ma kivi chīyo ndi ve'e ra, kōyo ña kù'vi ma tatá Publio jà'a ma ka'ni chi'in lakua ní. Yakan va Paulu chā'an ra chānde'e ra nuu kàndii ra. Ta ora chāa ra, ta jündii ra nda'a' ra xini ra. Ta kīcha'a ndio Paulu kà'an ra chi'in Ndioo, ta ikan ndā'a ra, jā'a ra. ⁹Ta chi'in ña jā'a Paulu ña jānda'a ra ra, ta ikan ndē'e ndio inga ñivi ma ña jā'a ra, tajan kīchi ndio tandi'i ndian kù'vi ìyo ñu'u' ikan, ta ndisaa na ndā'a jā'a ra. ¹⁰Takan kūu ta ndisaa na, kīcha'a na tiñu'u na ndyu'u cha'a' ma ña jā'a Paulu. Ta ora chani tiin ndio ndi inga varku, tajan chā'a ndio na tandi'i ma ña chìnĩnu'u ndi iti' kuà'an ndi.

Paulu chāa ra ñuu Roma

¹¹Takan kūu ta uni yoo kùu yi ña chiyo ndi ma ñu'u' kàndii tañu tañu'u ikan. Ta ikan jan kēe ndio ndi kuà'an ndi chi'in iin varku kīchi iti' ñuu Alejandría. Vati ma varku ikan, kindoo run ikan ninii tiempu ya'a ga ni'i chàkin tati, ta ndiso run uvi ta'an na'na ña kùu ndioo na, ninduvi chiyo xini run. Ta iin yi nàni Cástor. Ta inga yi nàni Pólux. ¹²Takan kūu tajan chāa ndio ndi iin ñuu ìyo yu'u tañu'u ña nàni Siracusa. Ta ikan kindoo ndi uni kivi, ¹³tajan kēe ndiko ndi kuà'an ndi yu'uni yu'uni tañu'u nda kati chāa ndi ñuu nàni Regio. Ta ora tuvi inga kivi, chākin iin tati kīchi yi nduku iti' chata ndi. Yakan va kūu kee ndi jà'a ma tati ikan. Tajan chāa ndio ndi ma ñuu Puteoli nda inga kivi. ¹⁴Ta ikan nāta'an ndi iin ndra chìnuni tu'un Jesuu. Ta ndrakan chīkan ndra nuu ndi na kindoo ndi

chi'in ndra iin jamana. Takan jā'a ndi nda kati chāa ndi űuu Roma. ¹⁵Takan kūu ta ma ndra chìnuni tu'un Jesuu ìyo űuu Roma, cha ch̀to ndra ña cha v̀chi ndi. Yakan va chā'an ndra chāta'an ndra ndi nda űuu ǹni Foro de Apio. Ta tiá iti' nuu, yā'a tuku ndi inga űuu ǹni Tres Tabernas. Yakan va ora ndē'e Paulu ña v̀chi ndra, ta chā'a ra ta'vindioo nuu ma Racha'nu Ndioo, ti ndava va'a k̀uni anima ra ña kēta ndra. ¹⁶Takan kūu ta ora chāa ndio ndi ma űuu Roma, tajan chā'a ndio ma ra capitán ña na koo siin Paulu ndanu k̀uni maa ra. Ta kuà'an iin jandaru chi'in ra ña na jakuenda ra ra ndia.

Paulu k̀titu'un ra tu'un cha'a' Jesuu űuu Roma

¹⁷Takan kūu ta ora cha yā'a uni kivi ña chāa Paulu, tajan cha kāna ndio ra ma ndracha'nu chà'nda tiñu nuu ñivi judú ìyo űuu Roma. Takan kūu ta ora cha k̀ti'vi ndra, tajan te'en nāka'an ndio Paulu chi'in ndra:

—Ndyo'o ndra yani, t̀vi nī ja'i nī'iin kuaṭi ni chata ñivi judú, ta ni chata costumbre ña jā'a ndian k̀u ñivio chīyo taji'na ndia. Vati tiin ndra yu'u űuu Jerusalén. Ta chāndaka ndra yu'u nuu ndra Romanu. ¹⁸Ta ora cha jāndondaa ndra ma kuaṭi, tajan ikan k̀u ma nuu sāma kua ch̀nini ndra, ta k̀uni ndra jaña ndra yu'u ti t̀vi nī nani'i ndra nī'iin kuaṭi ña ìyo yi na kuvṭi cha'a' yi. ¹⁹Va tava ma ndra judú, nī chata'ani ndra ma kua jā'a ma ndra Romanu niku, yakan va chikan ndioi na tachi ndra yu'u nuu ra kalecha'nu César, ra chà'nda tiñu tandi'i űuu ka'nu Roma. Ta rakan na jandondaa ra ma kuaṭi, vaji t̀vi nī ka'in chata ñivio ndian judú. ²⁰Ta cha'a' yakan k̀u yi ña kānai ndo, vati k̀uni nde'i ndo, ta natu'in chi'in ndo cha'a' ña ch̀nuni takua ch̀nuni tandi'i ma ñivio ndian judú. Ta vitin ndikuin chi'in karena, vati ch̀nuni ña cha kichi ma Racha'nu ndātu yo, ra kāchin Ndioo ña na jakakú ra yo, ndian ñivi israelita. —Takan k̀ti Paulu chi'in ndra.

²¹Takan kūu tajan te'en nāka'an ndra chi'in ra:

—Taku ndyu'u takā'an kuii kichaa iin tutu űu'u' Judea nuu ndi ña kà'an yi chataun, ta nī'iin ndra yanio judú ndra kichi iti' űuu Jerusalén tükuii tiso ndra nī'iin kuaṭi chataun nuu ndi ndia. ²²Yakan va k̀uni ndi taso'o ndi ma ña kà'un, vati ch̀to ndi ti nda űuu ni kuuni tiso na kuaṭi chata ma ndian ch̀nuni tu'un Jesuu.

²³Takan kūu ta kāchin ndra iin kivi ña ni kuti'vi ndio ndra nuu ìyo Paulu, na taso'o ndra ma ña kùuni ra natu'un ra chi'in ndra. Yakan va ora chāa ma kivi ikan, nduva'a kuii kua'a' ñivi chākoyo nuu ìyo ra. Ta nduvi kuii maa kivi ikan kātitu'un ra nuu ndra naja kua kàa nuu chà'nda Ndioo tiñu. Ta juuni jāndomani ra ndra na ki'vi ndra iti' kuà'an Jesuu, chi'in ma tu'un Ndioo tāa Moisés ta chi'in tandi'i tu'un kà'an ndra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo taji'na ndia. ²⁴Takan kūu ta ìyo ma ndian kīcha'a chìnuni ma tu'un Jesuu ña kātitu'un Paulu, ta ìyo ndian töve. ²⁵Ta tava töve inuuni chānini na, yakan va kīcha'a ma ndian töve nī chinuni kàcha'an na. Yakan va te'en nāka'an ndio Paulu chi'in na:

—Ndicha kuii ña takan ni kuu ña tüvi nī jachi'in ñivi tu'un Ndioo. Ta ma Tati Í Ndioo kātitu'un yi nuu ndian kùu ñivio chíyo taji'na. Ti nuu Isafá ra kà'an chi'in tu'un yu'u Ndioo, kātitu'un yi ma tu'un ikan, ikan na jana'a ra yi nuu ma ñivi. Ta te'en kà'an ma tu'un ikan:

²⁶Kua'an ta na ka'un te'en chi'in ma ñivi ìyo ñuu i'ya:

Ti vaji na kuni na ma tu'un Ndioo,
va tüvi ni kutunini na yi.
Ta vaji na nde'e na yi,
va töve ni ndondichin nuu na.

²⁷Vati ma ñivi ñuu i'ya, ya'a ndava xini na,
ti tükuii kùuni na taso'o na tu'un Ndioo.

Vati ndasi so'o na.

Ta ndasi tinuu na,
ikan na kùu nde'e na ta kùu taso'o na,
ta ni ña kutunini na ndia.

Vati kùuni na ndakoo na ña kini jà'a na,
ta chikoni'i ndiko anima na chi'in,
ta takan kùu janai kuati na, ta janda'i na ndia.

Takan kāti Tati Í Ndioo nuu ra Isafá cha'a' ma ñuu i'ya.

²⁸Yakan va kùunì ña na koto ndo, ti nda kivi i'ya ta iti' nuu, ma tu'un cha'a' ña jàkákú Ndioo ñivi ni keta yi nuu ma ndian yüvi judú. Ta ndiakan va ni jachi'in na yi ndia —kàti Paulu.

²⁹Takan kūu tajan ora chīnu kà'an Paulu te'en, ta kīcha'a na kàcha'an na va endee kànita'an yu'u na ma iti' kuà'an na. ³⁰Takan kūu ta Paulu chíyo ra uvi kuiya ma ve'e tia'vi ra cha'a'. Vati ve'e ikan chāa kua'a' ma ndian chānde'e ra. ³¹Ta

nani kivi kīcha'a Paulu kàtitu'un ra naja kua kàa nuu chà'nda Ndioo tiñu. Ta juuni jàna'a ra naja kua ìyo Racha'nu chito'o yo Jesucristu. Vati ma tichi ve'e nuu ìyo Paulu, chà'a na ña kàtitu'un ra ma nuu tùvi ñivi ma tu'un i'ya, va ni'iin ñivi na tùvi nī chasi na ma ña kà'an ra.